

Xızı 3 Külək Elektrik Stansiyası Layihəsi

Xızı Rayonu

Azərbaycan

Yaşayış Vasitələrinin Bərpası
Planı - LAYİHƏ (YVBP)

Sifarişçi:

May 2022, V4

SƏNƏD HAQQINDA MƏLUMAT

LAYİHƏNİN ADI	Xızı-3 Külək Elektrik Stansiyası Layihəsi, Xızı rayonu, Azərbaycan
5Cs LAYİHƏ NÖMRƏSİ	1305/001/088
SƏNƏDİN ADI	Yaşayış vasitələrinin bərpası planı - LAYİHƏ
SİFARİŞÇİ	ACWA Power
5Cs ŞİRKƏTİNİN LAYİHƏ MENECERİ	Rim Cabr
5Cs ŞİRKƏTİNİN LAYİHƏ DİREKTORU	Ken Veyd

SƏNƏD DÖVRİYYƏSİNƏ NƏZARƏT

VERSİYA	TARİX	TƏSVİRİ	MÜƏLLİF	YOXLAYAN ŞƏXS	TƏSDİQLƏYƏN ŞƏXS
1	05/02/2022	YVBP	EFO	RMJ	KRW
1.1	16/02/2022	Düzəliş edilmiş YVBP	EFO	RMJ	KRW
2.0	12/04/2022	Yenilənmiş YVBP	EFO	RMJ	KRW
3.0	26/04/2022	İctimaiyyətə açıqlamaq üçün YVBP layihəsi	EFO	RMJ	KRW
4.0	13/05/2022	İctimaiyyətə açıqlamaq üçün YVBP layihəsi	EFO	RMJ	KRW

1	Maliyyə kapitalı	Yerindən, icra üsulundan və ya funksiyasından asılı olmayaraq, bütün təşkilatlar öz məhsul və xidmətlərini uzun müddət təmin edə bilmək üçün <i>Dayanıqlı İnkişafın 5 Kapitalından</i> asılıdır.
2	Sosial kapital	
3	Təbiət kapitalı	"5 Capitals" şirkətinin bütün nailiyyətləri dayanıqlılığa söykənir. Harada
4	İstehsal edilmiş kapital	çalışmağımızdan asılı olmayaraq, müştərilərimizə bu kapital aktivlərinin ehtiyatlarını qorumaq və artırmaq üçün vasitələr təqdim etməyə çalışırıq.
5	İnsan kapitalı	

MƏSULİYYƏTDƏN İMTİNA BİLDİRİŞİ

"5 Capitals" hər hansı digər tərəfin bu sənədə əsaslanması və ya bu sənədin hər hansı digər məqsədlə istifadə edilməsi ilə bağlı yaranan nəticələrə görə məsuliyyət daşımır.

Bu sənəddə məxfi məlumatlar və əqli mülkiyyətə əsaslanan məzmun var. Bu sənəd onu sifariş verən tərəfin razılığı olmadan digər tərəflərə göstərilməməlidir.

Bu sənəd onu sifariş edən tərəf üçün buraxılır və xüsusi olaraq yuxarıda müəyyənləşdirilmiş layihə ilə bağlı məqsədlər üçün hazırlanıb. Hər hansı digər tərəf bu sənədə əsaslanmamalı və ya bu sənəd hər hansı digər məqsəd üçün istifadə edilməməlidir.

MÜNDƏRİCAT

1	GİRİŞ	1
1.1	Layihə	1
1.2	YVBP-nin məqsədləri	2
2	LAYİHƏNİN İCMALI	3
2.1	Layihənin yeri	3
2.2	Layihənin təsviri	4
2.2.1	əlaqədar qurğular	4
2.3	Layihənin tikintisi və istismara verilməsi üzrə tələblər	8
2.4	Layihənin istismar tələbləri	8
3	NORMATİV BAZA VƏ STANDARTLAR	9
3.1	Milli normativlər	9
3.1.1	Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası	10
3.1.2	Torpaq Məcəlləsi	10
3.1.3	Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında qanun	12
3.2	Kreditörün tələbləri	13
3.2.1	AYİB	14
3.2.2	AİB	15
3.2.3	OFID	16
3.2.4	Ekvator Prinsipləri	16
3.3	Milli tələblər ilə Kreditor tələbləri arasındakı boşluqların təhlili	18
4	İLKİN ŞƏRAİT VƏ KONTEKST	24
4.1	Torpaq üzərində mülkiyyət hüququ	24
4.2	Torpağın əldə olunması prosesi	24
4.3	Torpaqdan istifadə	25
4.3.1	Məsləhətləşmələr	25
4.3.2	Mövsümi fermerlərlə müəhəbələr	26
4.3.3	Fermerlər ilə sorğu	26
4.3.4	Müəyyən edilmiş torpaq istifadəçiləri	26
4.3.5	Torpaq icarə müqaviləsi olmayan mövsümi fermerlər	28
4.3.6	Bitki toplayanlar	34
4.3.7	Ovçular	37

4.4	Layihənin torpaq ehtiyacları _____	38
4.5	Torpaq istifadəçiləri üçün alternativ torpaqların olması _____	38
4.5.1	Alternativ torpaq sahələrinin qiymətləndirilməsi ilə əlaqədar davam edən proses _____	40
5	İQTİSADI SABİTLİYİN POZULMASININ ƏHƏTƏ DAİRƏSİ _____	42
5.1	Fermerlərə təsirlər _____	42
5.2	Bitki toplayanlara təsirlər _____	43
5.3	Tək ovçuya təsirlər _____	44
5.4	Əmək haqqının itirilməsi _____	44
5.5	Həssas qruplara təsirlər _____	45
6	MARAQLI TƏRƏFLƏRLƏ MƏSLƏHƏTLƏŞMƏLƏR _____	47
6.1	Ümumi icmal _____	47
6.2	İctimai Məlumat Mərkəzi (İMM) _____	48
6.3	YVBP Çərçivəsində məsləhətləşmələr _____	49
6.4	Şikayətlərə baxılma mexanizmi _____	51
7	İQTİSADI SABİTLİYİN POZULMASI İLƏ ƏLAQƏDAR ÇƏRÇİVƏ VƏ METODOLOGİYA _____	53
7.1	Uyğunluq meyarları _____	53
7.2	Son tarix _____	54
7.3	Təyinat matrisası _____	55
7.4	Qiymətləndirmə və kompensasiya _____	58
7.4.1	Qiymətləndirmə metodologiyası _____	60
7.4.2	Kompensasiya metodu _____	60
8	İNSTITUSİONAL MƏSULİYYƏT _____	61
8.1	Hökumət qurumu _____	61
8.1.1	Sitalçay bələdiyyəsi _____	61
8.1.2	Xızı Rayon İcra Hakimiyyəti _____	61
8.2	ACWA Power _____	62
8.2.1	Baş direktorun müavini (Layihə Şirkəti) _____	62
8.2.2	Biznesin inkişafı qrupu (Azərbaycan heyəti) _____	62
8.2.3	Maliyyə şöbəsi _____	62
8.2.4	EvəS tədbirlərinin icrası üzrə menecer _____	63

8.2.5	İR üzrə menecer	63
8.3	ətraf mühit və sosial məsələlər üzrə müstəqil məsləhətçi	63
8.4	Qiymətləndirmə üzrə məsləhətçi	63
9	İCRA QRAFİKİ	65
9.1	Yaşayış Vasitələrinin Bərpası Planı - Qrafik	65
10	MONİTORİNG VƏ HESABAT VERMƏ	69
10.1	Auditlər	70
10.1.1	Daxili audit	70
10.1.2	Üçüncü tərəf auditı	70
10.2	İcra üçün büdcə	71

ABREVIATURALARIN SIYAHISI

ABREVIATURA	MƏNASI
AİB	Asiya İnkişaf Bankı
İSİ	İnşa et – Sahib ol – İstismar et
E Və S	Ekoloji və Sosial
AYİB	Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı
ƏMSSTQ	Ətraf Mühitə və Sosial Sahəyə Təsirin Qiymətləndirilməsi
ESİS	Ekoloji və Sosial İdarəetmə Sistemləri
GİP	Qabaqcıl Beynəlxalq Təcrübə
ŞBM	Şikayətlərə baxılma mexanizmi
BEA	Beynəlxalq Enerji Agentliyi
BMK	Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası
TİM	Torpaq İcarə Müqaviləsi
YVBP	Yaşayış Vasitələrinin Bərpası Planı
EN	Energetika Nazirliyi
NOMAC	"National Operations and Maintenance Company Ltd."
OFİD	OPEC-in Beynəlxalq İnkişaf Fondu
LTMQŞ	Layihənin Təsirinə Məruz Qalan Şəxslər
EESM	Elektrik Enerjisinin Satınalma Müqaviləsi
MTQƏP	Maraqlı Tərəflərlə Qarşılıqlı Əlaqə Planı
KTG	Külək turbinli generatorlar
5 Capitals	"5 Capitals Environmental and Management Consultancy" konsaltinq şirkəti

1 GİRİŞ

1.1 Layihə

Azərbaycan Respublikasında alternativ və bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə olunması üzrə Dövlət Proqramının (2016-2020) məqsədi alternativ və bərpa olunan enerji mənbələrinin payını 20%-ə artırmaqdır. Proqramda külək enerjisi üstünlük verilən alternativ enerji kimi müəyyənləşdirilib və Beynəlxalq Enerji Agentliyinin (BEA) məlumatlarına əsasən külək enerjisinin hesablanmış illik gücü 800 MVt təşkil edir. Buna səbəb Azərbaycanda küləyin məhdudiyyətsiz mövcudluğu və bu texnologiyanın xərclərinin nisbətən aşağı olmasıdır (BEA, 2020). “ACWA Power” şirkəti Azərbaycanda 240 MVt gücündə külək enerjisi layihəsinin işlənməsi, inşası və istismarı üçün Energetika Nazirliyi (EN) ilə icra sazişi imzalayıb. Külək enerjisi layihəsinin Elektrik Enerjisinin Satınalma Müqaviləsinə (EESM) uyğun olaraq “İnşa et-Sahib ol-İstismar et” (İSİ) modeli əsasında 25 il fəaliyyət göstərməsi gözlənilir. 240 MVt gücündə külək enerjisi layihəsi aşağıdakı qaydada iki (2) yerə bölünərək inşa ediləcək:

- Xızı 3: 162.5 MVt-dək gücdə olacaq və Xızı rayonunda yerləşən maksimum 25 ədəd 6.5 MVt-lıq külək turbinli generatorlardan (KTG) istifadə etməklə enerji generasiya edəcək;
- Sahə 1: 78 MVt-dək gücdə olacaq və Abşeron rayonunda yerləşən 12 ədəd 6.5 MVt-lıq KTG-dən istifadə etməklə enerji generasiya edəcək.

“ACWA Power” şirkəti özünün müəyyənləşdirilmiş Ekoloji və Sosial Siyasətləri və standartları/tələbləri olan Avropa Yenidənqurmaq və İnkişaf Bankı (AYİB), Asiya İnkişaf Bankı (AİB) və OPEC-in Beynəlxalq İnkişaf Fondu (OFİD) kimi beynəlxalq kreditordən layihə üçün maliyyələşmə əldə etməyə çalışır.

“ACWA Power” şirkəti Ətraf Mühitə və Sosial Sahəyə Təsirin Qiymətləndirilməsini (ƏMSSTQ) aparmaq, habelə ətraf mühit və sosial sahə ilə bağlı digər işləri (Yaşayış Vasitələrinin Bərpası Planı (YVBP)) yerinə yetirmək üçün “5 Capitals Environmental and Management Consulting” (5 Capitals) konsaltinq şirkətini cəlb edib. “5 Capitals” şirkəti iş həcmnin bir sıra elementlərinin (buraya təsirə məruz qalan torpaq istifadəçilərinin müəyyənləşdirilməsi, yaşayış vasitələrinə təsir və s. ilə bağlı məsələlərin həllində dəstək göstərilməsi daxildir) icrasını yerli konsaltinq şirkəti olan Ecoenergy Ltd. şirkətinə (Ecoenergy) tapşırıb.

Bu sənəd Xızı 3 Layihəsi üçün ƏMSSTQ ilə paralel şəkildə hazırlanmış Yaşayış Vasitələrinin Bərpası Planının layihəsidir. YVBP-nin layihəsində layihə sahəsində yaşayış vasitələrinin bərpası və iqtisadi sabitliyin pozulmasının kompensasiyası üçün məqsədlər, prinsiplər və planlaşdırılmış yanaşma təsvir edilir.

Vurğulamaq lazımdır ki, Layihənin icrası insanların hər hansı şəkildə fiziki yerdəyişməsi və ya köçürülməsi ilə nəticələnməyəcək. Bundan əlavə, KES layihə sahəsi bələdiyyə və ya hökumət tərəfindən hər hansı rəsmi müqavilə əsasında icarəyə verilməyib və ya istifadə olunmur.

Layihə sahələrinə giriş-çıxış yalnız tikinti fazasında sağlamlıq və təhlükəsizlik səbəblərinə görə müvəqqəti məhdudlaşdırılacaq. Sözügedən məhdudiyyət bilavasitə layihə sahəsi (yəni, turbin dayaq zonaları, giriş yolu, açıq anbar sahələri və s.) və 18 ay davam edən tikinti müddəti ilə məhdudlaşacaq. Lakin, istismar müddətində ərazi hasarlanmayacaq və fermerlər, çobanlar və bitki toplayanlar əraziyə daxil ola biləcəklər. Beləliklə, yaşayış vasitələrinə təsirin çox minimal olacağı və yalnız tikinti fazası ilə məhdudlaşacağı gözlənilir.

1.2 YVBP-nin məqsədləri

- Layihənin icrası nəticəsində iqtisadi sabitliyin pozulmasının Layihə tərəfindən necə aradan qaldırılacağını (Layihənin Təsirinə Məruz Qalan Şəxslərin (LTMQŞ-lər) yaşayış vasitələrini bərpa etməklə və yaşayış standartlarının Layihənin icrasından sonra pisləşməməsini təmin etməklə) müəyyənləşdirən rəhbər prinsiplər təmin etmək;
- Torpaq üzrə qanuni icarə müqavilələri və ya hər hansı tanınan qanuni hüquqları olmayan LTMQŞ-lərin yaşayış vasitələrinin bərpasına görə kompensasiya alma hüququnu təmin etmək;
- LTMQŞ-lərə əlavə dəstəyin verilməsini təmin etmək məqsədilə LTMQŞ-lər arasında aztəminatlı/həssas qrupların mövcudluğunu müəyyənləşdirmək;
- LTMQŞ-lərin hər hansı narahatlıqlarını/şikayətlərini həll etmək, əlavə məlumat sorğusunu və s. nəzərə almaq üçün rəyət ediləcək Şikayətlərə Baxılması Mexanizmini ümumi şəkildə təsvir etmək;
- Yaşayış vasitələrinin bərpasının nəticələrinin, onların LTMQŞ-lərin yaşayış standartına təsirlərinin monitorinqi üzrə tələbləri və YVBP-nin məqsədlərinin təmin olunub-olunmadığını müəyyənləşdirmək;
- YVBP-nin icrasının monitorinq edilməsi və lazım gəldikdə düzəldici tədbirlərin görülməsi üçün təşkilati tədbirləri və prosedurları müəyyənləşdirmək.

2 LAYİHƏNİN İCMALI

2.1 Layihənin yeri

Layihə Bakı şəhərindən şimali qərb tərəfdə təxminən 55km və Sitalçay kəndindən cənubi qərb tərəfdə 9.9km məsafədə olan, Xızı rayonunun ərazisindəki təpəlik sahədə yerləşir. Layihənin nəzərdə tutulan yeri aşağıdakı şəkildə təqdim edilib.

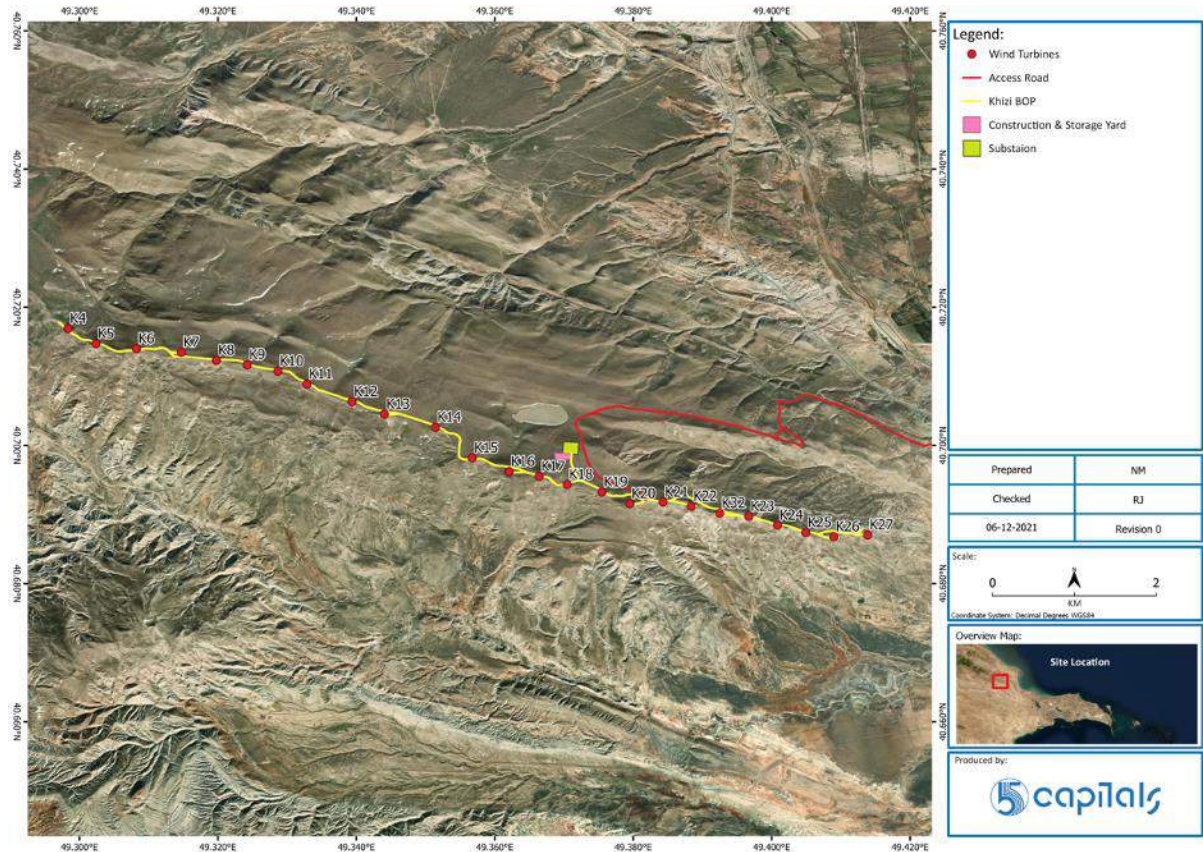
Şəkil 2-1 Layihənin yeri

Layihənin əhatə zonasına aşağıdakılar daxil olacaq:

- KTG platformaları (buraya bünövrə və kran dayaq sahəsi daxildir);
- Yarımsansiya və hər hansı anbar obyektləri;
- Yeraltı kabellər üçün xəndəklər; və
- Giriş yolları.

Şəkil 2-2 Layihənin ümumi yerləşmə planı

2.2 Layihənin təsviri

Nəzərdə tutulan Layihə hakim küləklərdən ən səmərəli şəkildə istifadə olunmasını təmin etmək üçün nəzərdə tutulan sahə boyunca xüsusi düzülüşlə düzülmüş 25 KTG-dən ibarət olacaq.

Külək turbin generatoru Envision Energy EN-171/6.5 külək turbin modelindən ibarətdir. Bu turbin 6.5 MVt nominal gücə, 171 m rotor diametrinə və üç (3) pərə, üfüqi oxa, əks külək istiqamətinə, sürət tənzimləməsi və dəyişkən meyilləndirmə (bucaq) tənzimləməsinə malikdir. Layihəyə həmçinin aşağıdakılar daxil olacaq:

- Daxili giriş yolları;
- Layihəni mövcud yol şəbəkəsinə birləşdirən giriş yolu;
- Yarımstansiya; və
- Külək elektrik stansiyası və yarımstansiya arasındakı yeraltı elektrik xətti birləşmələri.

2.2.1 əlaqədar qurğular

Hava elektrik veriliş xətləri (HEVX) hər iki külək elektrik stansiyasını (Xızı 3 və Sahə 1 KES-lər) dövlət elektrik şəbəkəsinə birləşdirəcək. HEVX xətlərinin işlənməsi, inşası, istismara verilməsi və istismarına

Layihənin alıcısı, yəni Azərenerji Açıq Səhmdar Cəmiyyəti (Azərenerji) cavabdeh olur və beləliklə də, HEVX Layihə üçün "əlaqədar qurğu" hesab edilir; belə ki, bu, kreditorlar ilə bağlanan kredit sazişləri çərçivəsində birbaşa maliyyələşdirilmir. Buna görə də, YVBP HEVX-i əhatə etmir və Xızı 3 KES ilə məhdudlaşır.

HEVX aşağıdakı qeyd olunduğu kimi üç (3) xəttə bölünür:

- 220 kV-luq Xızı 3 - Yaşma HEVX: Bu HEVX Xızı 3 KES yarımstansiyasını mövcud Yaşma yarımstansiyasına birləşdirəcək və uzunluğu təxminən 20 km təşkil edir (aşağıdakı şəkildə qırmızı xətlə göstərilib) – Xızı 3 üzrə ƏMSSTQ hesabatı çərçivəsində qiymətləndirilib;
- 220 kV-luq Xızı – Pirəkəşkül HEVX: Bu HEVX Xızı 3 və Sahə 1 KES yarımstansiyalarını birləşdirəcək və uzunluğu təxminən 30 km təşkil edir (aşağıdakı şəkildə sarı xətlə göstərilib) – Xızı 3 və Sahə 1 üzrə ƏMSSTQ hesabatı çərçivəsində qiymətləndirilib; və
- 220 kV-luq Pirəkəşkül – Qobu HEVX: Bu HEVX xətti Sahə 1 KES yarımstansiyasını mövcud Qobu elektrik stansiyasına birləşdirəcək və uzunluğu təxminən 30 km təşkil edir (aşağıdakı şəkildə yaşıl xətlə göstərilib) – Sahə 1 üzrə ƏMSSTQ hesabatı çərçivəsində qiymətləndirilib.

Şəkil 2-3 HEVX yerləşmə xəritəsi

ƏMSSTQ tədqiqatı çərçivəsində HEVX-nin işlənməsi ilə əlaqədar potensial təsirin ilkin qiymətləndirilməsi aparılıb. Qiymətləndirmə HEVX ilə əlaqədar hər hansı riskləri müəyyən etmək

Üçün zəruri olan ekoloji və sosial sahələrin ilkin vəziyyətinin tədqiqatlarından ibarət olub. Qeyd olunanlara 2021-ci ilin aprel və may aylarında aparılan ilkin ərazi araşdırması və kəşfiyyat işləri aiddir. Həmin müddət ərzində marşrut boyu əsas ekoloji və sosial reseptorlar müəyyən edilib. Tədqiqatın nəticələri alıcının diqqətinə çatdırılıb. Nəticədə "Azərenerji" müəyyən edilmiş insan və ətraf mühit reseptorlarından yan keçmək üçün HEVX-nin ilkin marşrutunu yenidən nəzərdən keçirib.

2021-ci ilin mayında aparılmış sosial-iqtisadi tədqiqat müddətində toplanmış məlumatlara əsasən, HEVX boyu yerləşən torpaqlar əsasən dövlət və bələdiyyə mülkiyyətindədir. Torpaqların heç biri xüsusi mülkiyyətdə deyil. "Azərenerji" HEVX-nin işlənməsi zamanı milli tələblərə riayət edəcək. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 10.06.2005-ci il tarixli 103 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş "Gərginliyi 1000 volt dan yuxarı olan elektrik şəbəkələrinin mühafizəsi Qaydaları"na əsasən, "Elektrik şəbəkələrinin mühafizə zonalarına daxil olan torpaq sahələri torpaq mülkiyyətçisinin və yaxud istifadəçisinin istifadəsində qalır və onlar tərəfindən bu Qaydaların tələblərinə riayət edilməklə, kənd təsərrüfatı və digər işlərin aparılması məqsədi ilə istifadə oluna bilər". Beləliklə, HEVX-nin işlənməsi üçün yerli qanunvericiliyə uyğun olaraq torpaqların özgənəkiləşdirilməsi nəzərdə tutulmayacaq.

HEVX boyu müəyyən edilmiş torpaq istifadəçiləri barədə məlumat aşağıdakı cədvəldə təqdim olunur. Onlara fermalar, kənd təsərrüfatı sahələri, sahıbsız itlərə qayğı mərkəzi və hərbi ərazilər aiddir. HEVX ilə əlaqədar aparılmış sosial-iqtisadi tədqiqatın nəticələri ilə tanış olmaq üçün ƏMSSSTQ hesabatının 16-cı Bölməsinə istinad etməyiniz xahiş olunur.

Cədvəl 2-1: HEVX marşrutu boyu müəyyən edilmiş torpaq istifadəçiləri

Nö	TORPAQDAN İSTİFADƏ NÖVÜ	HEVX-ə QƏDƏR TƏXMINİ MƏSAFƏ
F01	Ferma	Pirəkəşkül-Qobu HEVX marşrutundan 110 m
M01	Hərbi baza	Pirəkəşkül-Qobu HEVX marşrutundan 180 m
B01	Badam bağı	Pirəkəşkül-Qobu HEVX marşrutu bu badam bağı ilə təxminən 0,5 km məsafədə kəsişir və meyvə bağının məhsuldar badam ağacları olan ən yaxın sərhədindən təxminən 50 m məsafə keçir.
D01	Sahıbsız itlərə qayğı mərkəzi (dövlətə məxsusdur)	Pirəkəşkül-Qobu HEVX marşrutundan 80 m
B02	İstixana təsərrüfatı	Pirəkəşkül-Qobu HEVX marşrutundan 80 m
F02	Fermer təsərrüfatı	Xızı-Pirəkəşkül HEVX marşrutundan 110 m
B03	Tərk edilmiş emalatxana	Xızı-Pirəkəşkül HEVX marşrutundan 70 m
F03	Fermer təsərrüfatı	Xızı-Pirəkəşkül I HEVX marşrutundan 50 m

Nö	TORPAQDAN İSTİFADƏ NÖVÜ	HEVX-ə QƏDƏR TƏXMİNİ MƏSAFƏ
D02	Bakı-Mozdok qaz kəməri	Xızı-Pirəkəşkül HEVX Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinə (SOCAR) məxsus istismarda olan qaz kəməri ilə kəsişir.
F04	Ferma	Xızı-Pirəkəşkül HEVX marşrutundan 110 m
M02	Hərbi baza	Xızı-Yaşma HEVX marşrutu hərbi bazanın şərq hissəsindən keçir.
F05	Ferma	Xızı-Yaşma HEVX marşrutundan 15-20 m
F06	Ferma	Xızı-Yaşma HEVX marşrutundan 80 m

Pirəkəşkül-Qobu HEVX badam bağından, Xızı-Yaşma HEVX isə hərbi bazadan keçir. Bu reseptorlar, habelə marşrut boyu müəyyən edilmiş digər fəaliyyət növləri (mal-qaranın otarılması və fermer fəaliyyəti) həmin reseptorlarda qüllə/dirək quraşdırılması zamanı qısamüddətli fasilələrlə üzləşə bilər. Bu mərhələdə dirəklərin dəqiq yeri məlum deyil, çünki HEVX-nin layihələndirilməsi yekunlaşdırılmayıb. Əgər dirəklər Badam bağı, Hərbi baza və hər hansı otlaq ərazilərində yerləşdiriləcəksə, onların fəaliyyətində hər hansı pozuntunun müvəqqəti xarakterli və qısa müddətli olacağı gözlənilir.

Qeyd etmək lazımdır ki, HEVX üçün nəzərdə tutulan layihə və marşrut yekunlaşdırılmayıb. Ona görə də ƏMSSTQ və sosial-iqtisadi sorğunun nəticələri torpaqdan istifadəyə müvəqqəti məhdudiyyətləri və yaşayış vasitələrinə təsirləri minimuma endirmək üçün "Azərenerji" HEVX-nin yekun planına və marşrutuna təsir göstərəcək. Bu mümkün olmadıqda, "Azərenerji" müvafiq məsləhətləşmələrdən sonra milli qanunvericiliyə və tələblərə əsasən kompensasiya ödəməlidir. ACWA Power şirkəti "Azərenerji"-ni AYİB-in Torpaqların alınması, məcburi köçürülmə və iqtisadi sabitliyin pozulmasına dair tələbləri qəbul etməyə təşviq etməlidir. HEVX boyu torpaqdan istifadəyə potensial təsirlər ƏMSSTQ tədqiqatı çərçivəsində qiymətləndirilib.

HEVX ilə əlaqədar qurğunun/obyektin sahibi/layihəçisi olaraq, Azərenerji HEVX-in inşası ilə bağlı bütün EvS risklərinin və təsirlərinin müvafiq qaydada qiymətləndirilməsini təmin etmək məqsədilə müvafiq milli tələblərə və kreditörün tətbiq olunan tələblərinə riayət edəcək. Təsirlərin qarşısını almaq mümkün olmadıqda, Azərenerji təsirləri minimuma endirmək üçün müvafiq təsirazaltma və idarəetmə tədbirləri yerinə yetirəcək.

ACWA şirkəti LTMQŞ-lərin müəyyən edilməsi və "Azərenerji"-yə külək elektrik stansiyalarında LTMQŞ-lərə analoji ekvivalent kompensasiyanın ödənilməsi barədə tövsiyələrin verilməsi baxımından uğurlu nəticə əldə etmək üçün "Azərenerji" ilə əlaqə yaratmaq məqsədilə bütün ağılabatan səyləri göstərəcək. "ACWA Power" şirkəti "Azərenerji"-yə aşağıdakı öhdəlikləri götürmələri barədə müraciət məktubu göndərilib:

- HEVX-nin son layihəsində/marşrutunda sosial-iqtisadi tədqiqatın və ƏMSSTQ tədqiqatının nəticələri nəzərə alınacaq. Mümkün olduqda, "Azərenerji" ƏMSSTQ hesabatında qeyd olunan torpaq istifadəçilərinə və reseptorlara təsirlərin qarşısını alacaq və ya həmin təsirləri minimuma endirəcək;

- “Azərenerji” torpaqdan istifadə ilə əlaqədar hər hansı müvəqqəti məhdudiyyətləri və əhəlinin yaşayış vasitələrinə təsirini minimuma endirəcək. Bu mümkün olmadıqda, “Azərenerji” müvafiq məsləhətləşmələrdən sonra milli qanunvericiliyə və tələblərə əsasən (qeyri-rəsmi istifadəçilər də daxil olmaqla) kompensasiya ödəyəcək;
- “Azərenerji” HEVX-nin inşası müddətində şikayətlərə baxılma mexanizmi tətbiq edəcək; və
- ƏMSSTQ-nin nəticələri ƏMSSTQ hesabatında nəzərdə tutulan təsir azaltma və idarəetmə tədbirləri də daxil olmaqla HEVX layihələndirilməsi, tikintisi və istismarı zamanı tətbiq ediləcək və nəzərə alınacaq.

2.3 Layihənin tikintisi və istismara verilməsi üzrə tələblər

Tikinti və istismara vermə işləri MST Podratçısının müqavilə öhdəliyinə daxil olacaq. Layihə hüdudu daxilində bir (1) sahə müvəqqəti açıq anbar sahəsi hesab edilir. Bu sahə Layihənin tikinti fazası ərzində Mühəndis-layihələndirmə, Satınalma və Tikinti (MST) Podratçısı və eləcə də subpodratçıları tərəfindən materialların saxlanması üçün tələb olunacaq. Bunun hazırda yarımstansiyanın ərazisinə yaxın yerdə yerləşdirilməsi planlaşdırılır.

Bu mərhələdə belə başa düşülür ki, tikintinin pik dövrlərində külək elektrik stansiyasında təxminən 220 nəfər işçi heyəti olacaq. Bunlar Layihə Şirkəti, MST Podratçısı və Subpodratçısının işçilərindən ibarət olacaq. MST Podratçısının və subpodratçısının işçiləri üçün yaşayış obyektlərinin dəqiq yeri təsdiqlənməyib.

Lakin, işçi qüvvəsinin xeyli hissəsi yerli icmadan işə götürüləcək və bu işçilər üçün xüsusi yaşayış obyektlərinə ehtiyac olmayacaq. Lakin, hər hansı miqrant və ya əcnəbi işçilər üçün yaşayış sahələri ya Sumqayıtda (layihə sahəsindən uzaq deyil), ya da Bakıda yaradılacaq, çünki hər iki şəhərdə də işçi qüvvəsini qəbul edə biləcək müvafiq obyektlər və infrastruktur olacaq.

2.4 Layihənin istismar tələbləri

EESM-in müddəti Layihənin Kommersiya Əməliyyatlarının Başlanma Tarixindən etibarən 25 il olacaq və Külək Elektrik Stansiyasının texniki xidmət fəaliyyətləri “ACWA Power” şirkətinə məxsus törəmə şirkət olan “The First National Operations and Maintenance Company” şirkəti (NOMAC) tərəfindən həyata keçiriləcək. Hazırkı mərhələdə, belə başa düşülür ki, külək elektrik stansiyasının istismar və texniki xidmət fəaliyyətlərini həyata keçirmək üçün təxminən 10 nəfərlik işçi qüvvəsi cəlb ediləcək. İşçilərdən öz yaşayış yeri ilə bağlı məsələləri təşkil etmələri tələb olunacaq. Qeyd etmək lazımdır ki, istismar müddətində ərazilər hasara alınmayacaq və ya məhdudlaşdırılmayacaq və fermerlər və çobanlar ərazilərə daxil ola biləcəklər.

3 NORMATİV BAZA VƏ STANDARTLAR

3.1 Milli normativlər

Azərbaycan Respublikasındakı torpaq hüquqlarını və köçürülməni əhatə edən əsas qanun və qaydalara aşağıdakılar daxildir (istinad: Asiya İnkişaf Bankı):

- Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası (12 noyabr 1995-ci ildə qəbul edilmiş, 18 mart 2009-cu il tarixli düzəlişlər edilib);
- Torpaq Məcəlləsi (25 iyun 1999-cu ildə qəbul edilib, son düzəlişlər 20 aprel 2012-ci il tarixində edilib);
- Mülki Məcəllə (28 dekabr 1999-cu ildə qəbul edilib, 20 aprel 2012-ci il tarixində düzəlişlər edilib və 09/07/2021-ci il tarixində düzəliş edilib);
- Mənzil Məcəlləsi (15 noyabr 2011-ci ildə qəbul edilib, son düzəlişlər 20 aprel 2012-ci il tarixində edilib);
- "Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında" Qanun (aprel 2010);
- "Qiymətləndirmə fəaliyyəti haqqında" Qanun (25 iyun 1998-ci il, son düzəlişlər 20 aprel 2012-ci il tarixində edilib);
- "Torpaq icarəsi haqqında" Qanun (11 dekabr 1998, № 587-İQ);
- "Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiqi ilə əlaqədar əlavə tədbirlər barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı (15 fevral 2011);
- "Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinə əlavələr və dəyişikliklər edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının 506-3 QD №-li, 7 dekabr 2007-ci il tarixli Qanununun tətbiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası prezidentinin fərmanı (26 dekabr 2007-ci il);
- "Köçürülmə planı və köçürülmə təlimatının hazırlanması Qaydası"nın təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 24 fevral 2012-ci il tarixli 45 nömrəli Qərarı;
- "Köçürülmə planı və ya köçürülmə təlimatını hazırlayan şəxs və ya təşkilatın seçilməsi üzrə müsabiqənin keçirilməsi Qaydası"nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 55 nömrəli Qərarı (21 aprel 2011-ci il);
- Nazirlər Kabinetinin 110 nömrəli Qərarı (28 iyun 1999-cu il);
- Azərbaycan Respublikasının Torpaq Məcəlləsi ilə bağlı bəzi normativ hüquqi aktlar haqqında Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 42 nömrəli Qərarı (15 mart 2000);
- "Bələdiyyələrin əraziləri və torpaqları haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu (07 dekabr 1999-cu il, №: 771-İQ); və

- "Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında" Qanun (29 iyun 2001, No: 160-IIQ).

Bu layihəyə tətbiq olunan qanunlar aşağıda xülasə şəklində təqdim edilib.

3.1.1 Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası

Konstitusiyanın 13-cü maddəsində qeyd edilir ki, mülkiyyət dövlət mülkiyyəti, xüsusi mülkiyyət və bələdiyyə mülkiyyəti növündə ola bilər. Konstitusiya həmçinin vətəndaşlara əmlaka sahib olmaq, əmlakdan istifadə etmək və onun barəsində sərəncam vermək hüququ verir. Konstitusiya təmin edir ki, heç kəs öz razılığı və ya məhkəmənin qərarı olmadan mülkiyyətindən məhrum edilməsin və orada müəyyənləşdirilir ki, dövlət ehtiyacları üçün mülkiyyətin özgəninkiləşdirilməsinə yalnız qabaqcadan onun dəyərini mülkiyyətçiyə ədalətli ödəmək şərti ilə yol verilə bilər (Maddə 29). Konstitusiyanın 29-cu maddəsində mülkiyyət hüququ ilə bağlı olaraq qeyd edilir ki, sosial ədalət və torpaqlardan səmərəli istifadə məqsədi ilə torpaq üzərində mülkiyyət hüququ qanunla məhdudlaşdırıla bilər.

3.1.2 Torpaq Məcəlləsi

Azərbaycan Respublikasının Torpaq Məcəlləsinə torpaq üzrə qanunvericilik daxildir və bu məcəllədə dövlət orqanları, bələdiyyələr, vətəndaşlar və hüquqi şəxslər kimi torpaq münasibətlərinin iştirakçılarının statusu müəyyənləşdirilir. İştirakçılara həmçinin əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər, xarici hüquqi şəxslər, beynəlxalq birliklər və təşkilatlar, habelə xarici dövlətlər daxildir. Torpaq Məcəlləsində həmçinin qeyd edilir ki, Azərbaycan Respublikasında torpaq üzərində mülkiyyət hüququnun üç (3) növü var və bunlar dövlət, bələdiyyə və xüsusi mülkiyyət növləridir. Bütün mülkiyyət növləri bərabər hüquqludur və dövlət tərəfindən qorunur.

Torpaq Məcəlləsində aşağıdakı müvafiq müddəalar nəzərdə tutulub:

- Torpaq Məcəlləsinin 12.3 və 13.3-cü bəndlərində qeyd edilir ki, kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqların qeyri-kənd təsərrüfatı məqsədilə digər kateqoriyalara keçirilməsinə müstəsna hallarda, Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə yol verilir;
- 22-ci maddənin 3-cü bəndi: Zona üzrə müəyyən edilmiş rejimlə, torpaqların tamamilə təsərrüfat dövriyyəsindən çıxarılması nəzərdə tutulan hallar istisna olmaqla, ərazisində mühafizə zonası müəyyən edilən torpaq mülkiyyətçiləri, istifadəçiləri və icarəçiləri torpaq sahəsi üzərində hüquqlardan məhrum edilmirlər. Mühafizə zonasının həddlərində torpaq mülkiyyətçiləri, istifadəçiləri və icarəçiləri bu zonalar üçün təsdiq edilmiş qaydalara əməl etməyə borcludurlar;
- Torpaq Məcəlləsinin 48.4-cü bəndində qeyd edilir ki, torpaq mülkiyyətçisinə, istifadəçisinə və icarəçisinə torpaq sahəsi həmin sahə üçün müəyyən edilmiş məqsədli təyinatına və hüquqi statusuna uyğun olaraq verilir;
- 73-cü maddənin 1-ci bəndi: Torpaq sahəsi və ya onun bir hissəsi üzərində mülkiyyət, istifadə və ya icarə hüququna aşağıdakı hallarda xitam verilir:

- torpaq sahəsindən könüllü imtina edildikdə və ya torpaq mülkiyyətçisi onu özgəninkiləşdirdikdə;
 - torpaq sahəsinin istifadəyə və ya icarəyə verildiyi müddət qurtardıqda;
 - hüquqi şəxslərin fəaliyyətinə xitam verildikdə;
 - torpaqdan məqsədli təyinatına görə istifadə edilmədikdə;
 - əmək münasibətləri əsasında müvəqqəti istifadə edilən torpaq sahələri ilə əlaqədar işçilərin fərdi əmək müqavilələrinə xitam verildikdə;
 - istifadə və ya icarə müqaviləsi şərtlərinə əməl edilmədikdə;
 - torpaq vergisi və icarə haqqı üzrlü səbəb olmadan 1 il ödənilmədikdə;
 - kənd təsərrüfatı istehsalı üçün verilmiş torpaq sahəsindən daldadal 2 il ərzində və qeyri-kənd təsərrüfatı ehtiyacları üçün verilmiş torpaq sahəsindən 1 il ərzində üzrlü səbəb olmadan istifadə edilmədikdə;
 - istifadə zamanı torpağın keyfiyyətinin pisləşməsinə və eroziyasına, kimyəvi və radioaktiv maddələrlə çirklənməsinə, bataqlaşmasına, təkrar şoranlaşmasına, torpaq sahəsində olan meliorasiya və irriqasiya sistemlərinin istismar qaydalarının pozulmasına, ətraf təbii mühitin çirklənməsinə yol verildikdə;
 - dövlət ehtiyacları üçün torpaqların alınması zəruriliyi yarandıqda;
 - torpaq sahəsinin mülkiyyətçisinə mənsub olan və həmin sahədə yerləşən tikili və qurğuya mülkiyyət hüququ keçdikdə;
 - torpaq mülkiyyətçisi, istifadəçisi (icarəçisi) öldükdə və vərəsələr olmadıqda;
 - torpaq sahəsinin *ipotekası zamanı ipoteka ilə təmin edilmiş öhdəlik icra edilmədikdə.*
- 86-cı maddənin 2-ci bəndi: Bu Məcəllədə nəzərdə tutulmuş dövlət torpaqları, ümumi istifadədə olan, habelə hüquqi və fiziki şəxslərin istifadəsində və icarəsində olan bələdiyyələrin kənd təsərrüfatına yararlı torpaqları alqı-satqı obyektinə ola bilməz;
 - 86-cı maddənin 3-cü bəndi: Azərbaycan Respublikasında torpaqlar dövlət mülkiyyətinə, bələdiyyə mülkiyyətinə, habelə Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarının və hüquqi şəxslərinin mülkiyyətinə satıla bilər;
 - 86-cı maddənin 5-ci bəndi: Torpaq sahələri üzərində mülkiyyət, istifadə və icarə hüquqları mülkiyyətçilərin və ya onların vəkili etdiyi şəxslərin, yaxud orqanların qərarı (razılığı) ilə bilavasitə, torpaq hərəqları və ya müsabiqələri vasitəsilə alınıb satıla bilər;
 - 86-cı maddənin 6-cı bəndi: Bələdiyyə mülkiyyətindəki torpaqların alqı-satqısı ərazinin inkişaf planları, yerquruluşu, yaşayış məntəqələrinin baş planı şəhərsalma sənədləri əsasında planlaşdırılır və qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada bələdiyyələr tərəfindən həyata keçirilir. Bələdiyyə torpaqlarının, habelə onlar üzərində icarə hüquqlarının alqı-satqısı torpaq hərəqları və müsabiqələri vasitəsilə həyata keçirilir;
 - 86-cı maddənin 7-ci bəndi: Vətəndaşların və hüquqi şəxslərin mülkiyyətində olan torpaqlar, habelə onlar üzərində istifadə və icarə hüquqları bilavasitə satıldıqda, alqı-satqı tərəflər arasında bağlanmış və notarial qaydada təsdiq edilmiş alqı-satqı müqavilələri əsasında həyata keçirilir;

- 86-cı maddənin 8-ci bəndi: Torpaq sahəsinin alqı-satqısının qaydaları Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericiliyi ilə tənzimlənir.

3.1.3 Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında qanun

Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında qanun Azərbaycanda torpaq haqqında digər bir qanundur və bu qanun Azərbaycan Respublikasında torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması, bununla bağlı kompensasiyanın məbləğinin hesablanması və ödənilməsi qaydalarını, habelə bu sahədə tərəflər arasında yaranan digər münasibətləri tənzimləyir. Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında qanunda aşağıdakılar müəyyənləşdirilir:

- 4-cü maddənin 4.1-ci bəndi: dövlət ehtiyacları üçün tələb olunan hər hansı torpaq mülkiyyətçi (mülkiyyətçilər) ilə razılaşma əsasında, belə razılıq əldə edilmədikdə isə, məcburi qaydada dövlət tərəfindən kompensasiya ödənilməklə bu Qanuna uyğun olaraq alına bilər;
- 4-cü maddənin 4.2-ci bəndi: Dövlət, alınmanın təsirinə məruz qalan şəxslərlə razılıq əldə etməkdə və həmin torpaq üçün bazar qiymətini və ya bərpa qiymətini ödəməkdə bütün səylərindən istifadə etmək öhdəliyini daşıyır və bu öhdəliyi yerinə yetirəndə bu Qanunda alınma ilə bağlı müəyyən edilmiş müvafiq səlahiyyətlərdən istifadə edə bilməz;
- 5-ci maddənin 5.1-ci bəndi: İstifadədə, icarədə olmasından və torpaq sahəsindən istifadəyə dair müəyyən edilmiş yüklülüklərdən (məhdudiyyətlərdən) asılı olmayaraq aşağıdakı torpaqlar bu Qanuna uyğun olaraq dövlət ehtiyacları üçün alına bilər:
 - xüsusi mülkiyyətdə olan torpaqlar; və
 - bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqlar.
- 7-ci maddənin 7.2-ci bəndi: Alınmanın təsirinə məruz qalan şəxs bu Qanunla müəyyən olunmuş qaydada kompensasiya almaq hüququna malikdir;
- 7-ci maddənin 7.3-cü bəndi: aşağıdakılar alınmanın təsirinə məruz qalan şəxslər hesab edirlər:
 - torpaqla bağlı dövlət qeydiyyatına alınmış mülkiyyət, istifadə və ya icarə hüquqları olan, habelə qanunvericiliklə dövlət qeydiyyatı tələb olunmayan qanunauyğun istifadə və ya icarə hüquqları olan şəxslər;
 - siyahıya alma dövründə yazılı sənədlərlə təsdiq edilən torpaqla bağlı qanuni, lakin dövlət qeydiyyatına alınmamış mülkiyyət, istifadə və ya icarə hüquqları olan şəxslər (Bu Qanun qüvvəyə minəndə torpaq üzərində mülkiyyət, icarə və ya istifadə hüquqlarının əmələ gəlməsi üçün əsas olan dövlət orqanının və bələdiyyənin aktlarının və müqavilənin qanunvericiliyin tələblərinə riayət etməməklə qəbul edilməsi və ya bağlanması şəxsin torpaqla bağlı hüquqlarının qanunsuz hesab edilməsi üçün əsas ola bilməz);
 - ikinci əldən icarəyə verən qismində icarəçi, üçüncü şəxslərə istifadəyə verən qismində istifadəçi və ya istifadəçi ilə şifahi və ya yazılı həqiqi sübutla təsdiq

edilən razılaşma əsasında torpağı qısa müddətli istifadə edən şəxslər – bu müddəa layihə sahəsindəki torpaq istifadəçilərinə şamil olunur;

- torpağa hüququnun yaranmasına səbəb olan, qanun tərəfindən tanınan uzun müddətli istifadə əsasında torpaqda yaşayan şəxslər;
 - yaşadıqları torpaqla bağlı qanuni hüquqları olmayan şəxslər.
- 7-ci maddənin 7.4-cü bəndi: Yaşadıqları torpaqla bağlı qanuni hüquqları olmayan şəxslər istisna edilməklə, yuxarıda sadalanmış kateqoriyalara aid olan şəxslər bu Qanunun müddəalarına əsasən itirdikləri torpaqla bağlı kompensasiya və digər yardımlarla təmin edirlər;
 - 7-ci maddənin 7.5-ci bəndi: Yaşadıqları torpaqla bağlı qanuni hüquqları olmayan şəxslər daşınmaz əmlak istisna olmaqla, yalnız onların köçürülməsi ilə bağlı yardımla və köçürülmə zamanı həmin şəxslərin daşınar əmlakına vurulmuş zərərin ödənilməsinə yönəlmiş yardımlarla təmin edirlər;
 - 8-ci maddənin 8.2.5-ci bəndi: Alınmanın təsirinə məruz qalan şəxsdən torpağa sahibliyin alınması başlayana qədər bu Qanuna əsasən kompensasiyanın ödənilməsinin və ya köçürülmənin həyata keçirilməsinin təmin edildiyinə əmin olmaq;
 - 10-cu maddənin 1-ci bəndi: Alan orqan (yəni, torpağı alan tərəf) torpağın alınması haqqında təklifin hazırlanması zamanı bu Qanunun tələblərinə əməl edilməsi üçün zəruri olan bütün məlumatları toplamalıdır;
 - 54-cü maddənin 1-ci bəndi: Alınmanın təsirinə məruz qalan bütün şəxslərə torpaqlarının alınması əvəzində, yaxud torpağa dair digər hüquqları ilə bağlı bu Qanuna uyğun olaraq ədalətli kompensasiya ödənilməlidir;
 - 54-cü maddənin 2-ci bəndi: Kompensasiya alınmanın təsirinə məruz qalan şəxslərə torpağın alınmasını zəruri edən layihənin hesabına ödənilir;
 - 56-cı maddənin 1-ci bəndi: Bu Qanuna əsasən alınacaq hər hansı torpaqla bağlı kompensasiyanın məbləği müəyyən edilərkən aşağıdakı amillər nəzərə alınır:
 - iddiaçılara ödəniləcək kompensasiya elə prinsipə əsaslanmalıdır ki, torpaqlarını tərk etmələrinin və başqa yere köçürülmələrinin tələb olunması ilə bağlı və onun nəticəsində zərər və narahatlıq çəkən bütün şəxslərin əmlakları, dolanışıq üçün vasitələri, gəlirləri, yaşayış standartları onların məruz qaldıqları zərər və narahatlığın baş verdiyindən sonra ağılabatan müddətdə, köçürülənədək malik olduqları şəraitdən əlverişsiz şəraitə düşməmələri baxımından bərpa edilsin;
 - ödəniləcək kompensasiya qiymətləndirilərkən mövcud inflyasiya;
 - alınma nəticəsində şəxs yaşayış, həyata keçirdiyi sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirdiyi və ya iş yerini dəyişməyə məcbur edilmişdirsə, belə yer dəyişmədən irəli gələn bütün xərclər və itkilər.

3.2 Kreditorların tələbləri

Layihədən aşağıdakı kreditor tələblərinə riayət etməsi tələb olunacaq:

- AYİB-in 5 sayılı İcra Göstəricisi Tələbində müəyyənləşdirilmiş Torpaqların Alınması və Yaşayış Vasitələrinin Bərpası üzrə tələblər (AYİB İGT5 Təlimatı qeydi: Torpaqların Alınması, torpaqdan istifadəyə məhdudiyyətlər və məcburi köçürülmə);
- AİB-in Məcburi Köçürülmə üzrə Mühafizə Tədbirləri;
- OPEC-in Beynəlxalq İnkişaf Fondu (OFID);
- Ekvator Prinsipləri IV (2002) tələb edir ki, layihələr 3-cü prinsip çərçivəsində BMK-nin İcra Standartlarının tətbiq olunma müvafiqliyini müəyyənləşdirmək üçün layihənin konkret risklərini qiymətləndirsin;
- BMK-nin İcra Standartı 5: Torpağın Ayrılması və Məcburi Köçürülmə.

3.2.1 AYİB

AYİB daxili Ekoloji və Sosial Siyasətə (2019) və eləcə də öz investisiyalarında nəzərə alınmalı, qiymətləndirilməli və idarə olunmalı əsas ekoloji və sosial komponentləri əhatə edən bir sıra xüsusi İcra Göstəricisi üzrə Tələblərə (İGT-lər) malikdir. İqtisadi sabitliyin pozulmasına aid olan və bu layihəyə şamil olunan tələblər aşağıdakılardan ibarətdir:

- İGT5: Torpağın Ayrılması, Məcburi Köçürülmə və İqtisadi Sabitliyin Pozulması; və
- İGT10: İnformasiyanın Açıqlanması və Maraqlı Tərəflərin iştirakı.

AYİB İGT 5: TORPAĞIN AYRILMASI, MƏCBURİ KÖÇÜRÜLMƏ VƏ İQTİSADI SABİTLİYİN POZULMASI

AYİB-in İGT 5 tələblərinə əsasən Məcburi Köçürülmə dedikdə "layihə ilə bağlı torpağın alınması və/ və ya torpaqdan istifadənin məhdudlaşdırılması nəticəsində həm fiziki yerdəyişmə (sığınacağın yerinin dəyişməsi və ya itkisi), həm də iqtisadi sabitliyin pozulması (mülklərin və ya resursların itkisi və/ və ya mülklərdən və ya resurslardan istifadə imkanını itirməklə gəlir mənbələrinin yaxud dolanışq vasitələrinin itirilməsi)" nəzərdə tutulur.

İGT5-in məqsədlərinə aşağıdakılar daxildir:

- Alternativ layihələndirmə variantlarını araşdırmaqla məcburi köçürmələrdən çəkinmək və ya bu qaçınılmaz olduqda isə, məcburi köçürülməni minimuma endirmək.
- Mülklərin itkisinə görə əvəzetmə dəyərində kompensasiya təmin etməklə və köçürülmə fəaliyyətlərini həyata keçirərkən müvafiq informasiyanın açıqlanmasını, məsləhətləşmələrin aparılmasını və təsirə məruz qalan insanların məlumatlı iştirakını təmin etməklə təsirə məruz qalmış insanlar və torpaqlar üzərində mənfi sosial və iqtisadi məhdudiyyətləri yumşaltmaq.
- Köçürülmüş insanların yaşayış vasitələrini və yaşayış səviyyəsini köçürülmədən əvvəlki səviyyəyə qaytarmaq və ya mümkünse yaxşılaşdırmaq.
- Müvafiq yaşayış yeri təmin etməklə, o cümlədən köçürmə sahələrində yaşayış təminatı vasitəsilə fiziki olaraq köçürülmüş insanların yaşayış şəraitinin yaxşılaşdırılması.

Qeyd: Nəzərdə tutulan Layihə yalnız iqtisadi sabitliyin pozulması ilə nəticələnəcək və fiziki yerdəyişmənin baş verməsi gözlənilmir, çünki sahədə yaşayan sakin yoxdur.

AYİB İGT 10: İNFORMASIYANIN AÇIQLANMASI VƏ MARAQLI TƏRƏFLƏRİN İŞTİRAKI

AYİB-in bütün icra göstəricisi tələblərinə maraqlı tərəflərin cəlb edilməsi zərurəti daxildir, buraya xüsusilə də İnformasiyanın Açıqlanması və Maraqlı Tərəflərin İştirakı barədə olan AYİB-in 10 sayılı İcra Göstəricisi Üzrə Tələbini qeyd etmək lazımdır, belə ki, bu tələb *"müşəri, onun işçiləri, layihənin birbaşa təsirinə məruz qalan yerli icmalar (və lazım gəldikdə, Qabaqcıl Beynəlxalq Təcrübənin (GIP) və korporativ vətəndaşlığın tərkib hissəsi kimi digər maraqlı tərəflər) arasında açıq və şəffaf qarşılıqlı əlaqənin"* vacibliyini təsdiqləyir. Bu cür qarşılıqlı əlaqə aşağıdakı əsas elementləri əhatə edəcəkdir:

- Maraqlı tərəflərin müəyyənləşdirilməsi və təhlili;
- Maraqlı tərəflərlə qarşılıqlı fəaliyyətin planlaşdırılması;
- İnformasiyanın açıqlanması;
- Məsləhətləşmə və iştirak;
- Şikayətlərə baxılma mexanizmi; və
- Maraqlı tərəfləri davamlı surətdə məlumatlandırma.

3.2.2 AİB

AİB-in məcburi köçürülmə üzrə mühafizə tədbirlərinin məqsədi aşağıdakılardır:

- Mümkün olduqda məcburi köçürülməyə yol verməmək;
- Layihənin və layihələndirmənin alternativlərini araşdırmaqla köçürülməni minimuma endirmək;
- Layihədən əvvəlki səviyyələrlə müqayisədə real olaraq bütün köçürülmüş şəxslərin yaşayış vasitələrini yaxşılaşdırmaq və ya heç olmasa bərpa etmək;
- Köçürülmüş imkansız və digər aztəminatlı/həssas qrupların yaşayış standartlarını yaxşılaşdırmaq.

Mühafizə tədbirləri həmçinin (i) torpaqların məcburi alınması və ya (ii) torpaqdan istifadəyə və ya rəsmi olaraq təyin edilmiş parklara və qorunan ərazilərə girişə məcburi məhdudiyyətlər nəticəsində yaranan tam və ya qismən, daimi və ya müvəqqəti fiziki yerdəyişməyə və iqtisadi sabitliyin pozulmasına şamil edilir.

Məcburi köçürülmə qaçınılmaz olduğu hallarda, AİB-in mühafizə tədbirləri layihənin kompensasiya, yardım, faydanın bölüşdürülməsi, sosial təsirin qiymətləndirilməsi, köçürülmənin planlaşdırılması, məlumatın açıqlanması, məsləhətləşmə, şikayətlərə baxılması mexanizmi, monitoring və hesabat vermə barədə bütün müvafiq spesifik tələblərə cavab verməsini tələb edir.

AİB-in məlumatına əsasən, layihənin məcburi köçürülmə kateqoriyası onun ən həssas komponentinin kateqoriyası ilə (məcburi köçürülmənin təsirləri baxımından) müəyyən edilir. "ACWA Power" şirkətinin nəzərdə tutulan layihəsi B kateqoriyasına aiddir, çünki onun məcburi köçürülmə ilə bağlı təsirləri əhəmiyyətli hesab edilmir. AİB B kateqoriyalı layihələrdən köçürülmə planının olmasını və sosial sahəyə təsirlərin qiymətləndirilməsini tələb edir.

Qeyd: Nəzərdə tutulan Layihənin yalnız iqtisadi sabitliyin pozulması ilə nəticələnəcəyini və insanların fiziki yerdəyişməsinin gözlənilmədiyini nəzərə alaraq, bütün kreditörün iqtisadi sabitliyin pozulması ilə bağlı tələbləri əhatə etmək üçün bu hesabat Yaşayış Vasitələrinin Bərpası Planı adlandırılıb.

3.2.3 OFID

OFID fondu xüsusi ekoloji və sosial siyasəti və ya digər standart (və ya təlimat) tələblərini açıqlamır.

3.2.4 Ekvator Prinsipləri

Ekvator Prinsipləri IV (2020) Layihələrdən 3 sayılı prinsip çərçivəsində BMK-nın İcra Standartlarının tətbiq oluna bilib-bilmədiyini müəyyənləşdirmək üçün layihənin xüsusi risklərini qiymətləndirməyi tələb edir. Layihənin icrası nəticəsində təsire məruz qalmış fermerlərin¹ və bitki toplayan şəxslərin iqtisadi vəziyyətinin pozulması səbəbindən, BMK-nın 5 sayılı İcra Standartının (Torpağın Ayrılması və Məcburi Köçürülmə) tələbləri Layihəyə tətbiq olunur.

İS 5-də təsdiqlənir ki, Layihə ilə bağlı torpaqların alınması və torpaqdan istifadəyə məhdudiyyətlər bu torpaqdan istifadə edən icmalara və şəxslərə mənfi təsirlər göstərə bilər. Məcburi köçürülmə dedikdə Layihə ilə bağlı torpağın alınması və/və ya torpaqdan istifadənin məhdudlaşdırılması nəticəsində baş verən həm fiziki yerdəyişmə (sığınacağıın yerinin dəyişməsi və ya itkisi), həm də iqtisadi sabitliyin pozulması (mülklərin itkisi və/və ya mülklərdən istifadə imkanını itirməklə gəlir mənbələrinin yaxud digər dolanışq vasitələrinin itirilməsi) nəzərdə tutulur. Məcburi köçürülmə qaçınılmaz olan hallarda, o, minimuma endirilməli və köçürülmüş insanlara və ərazidəki qəbuledici icmalara mənfi təsirləri yumşaltmaq üçün müvafiq tədbirlər diqqətlə planlaşdırılmalı və yerinə yetirilməlidir.

¹Bu hesabatda "fermer/maldar" termini mal-qaranı (iribuynuzlu və xırdabuynuzlu heyvanları) otaran insanlara aid edilir. Onlar hər hansı növ məhsul yetişdirmirlər.

BMK-nın bütün İcra Standartlarına maraqlı tərəflərlə qarşılıqlı fəaliyyət səviyyəsi (ya ƏMTQ daxilində, ya da gələcək ESİS çərçivəsində) üzrə tələblər daxildir və buna görə də, layihə müəyyən səviyyədə qarşılıqlı fəaliyyət tələb edəcək. Xüsusən də, BMK-nın “Sosial və Ekoloji Qiymətləndirmə və İdarəetmə Sistemləri” haqqında olan 1 sayılı İcra Standartında qeyd edilir ki, “Maraqlı tərəflərin cəlb edilməsi layihənin ətraf mühitə və sosial sahəyə təsirlərini uğurla idarə etmək üçün vacib olan güclü, konstruktiv və məsuliyyətli əlaqələrin qurulmasının əsasını təşkil edir.”

Layihə heyəti həmçinin bu YVBP-in hazırlanmasında 5 sayılı Təlimat Qeydindən (Torpaqların Alınması və Məcburi Köçürülmə) və BMK-nın Köçürülmə üzrə Fəaliyyət Planının hazırlanmasına dair Təlimatlarından istifadə edib.

3.3 Milli tələblər ilə Kreditor tələbləri arasındakı boşluqların təhlili

Cədvəl 3-1: Yaşayış Vasitələrinin Bərpası və Kompensasiyası barədə Azərbaycan qanunvericiliyi, AYİB-in siyasətləri, AİB və BMK-nın icra Standartları arasındakı boşluqlar

ELEMENT	AYİB İGT5	AİB-IN MƏCBURİ KÖÇÜRTÜLMƏ ÜZRƏ MÜHAFİZƏ TƏDBİRLƏRİ	BMK İS 5	AZƏRBAYCAN QANUNVERİCİLİYİ	BOŞLUĞU DOLDURMAQ ÜÇÜN TƏDBİRLƏR
Yerdəyişmənin/pozuntunun qarşısının alınması və ya minimuma endirilməsi	Müştəri fiziki yerdəyişməni və/və ya iqtisadi sabitliyin pozulması halının qarşısını alacaq və ya ən azı onu minimuma endirəcək	Layihə heyəti layihələndirmə alternativlərini araşdırmaqla məcburi köçürməni minimuma endirmək üçün mümkün olduqda, məcburi köçürmənin qarşısını alacaq.	Müştəri qarşısını alacaq və qarşısını almaq mümkün olmadıqda, alternativ layihələndirmələri araşdıraraq yerdəyişməni/pozuntunu minimuma endirəcək.	Dövlət ehtiyacları üçün tələb olunan istənilən torpaq mülkiyyətçi ilə razılaşdırılaraq dövlətə verilə bilər.	Layihə sahəsi 2020-ci ildə Prezidentin Fərmanı və Nazirlər Kabinetinin Sərəncamı ilə Layihənin icrası üçün ayrılıb və buna görə də LTMQS-lərə gözlənilən təsirin azaldılması üçün kreditorların tələbləri yerinə yetirilib.
Planlaşdırma prosesi	Müştəri müəyyən edilmiş Layihə sahəsi daxilində ilkin sosial-iqtisadi qiymətləndirmə də daxil olmaqla Yaşayış Vasitələrinin Bərpası Planını hazırlamalıdır.	Əgər nəzərdə tutulan layihə məcburi köçürülmə təsirlərinə məruz qalan şəxslərin siyahıya alınması məlumatlarının toplanması da daxil olmaqla) müştəri köçürmə planını hazırlayacaq.	Bu, Müştəridən iqtisadi vəziyyətin pozulması ilə nəticələnən layihələr olduqda YVBP-nin hazırlanmasını, o cümlədən LTMQS-lərin müvafiq ilkin sosial-iqtisadi vəziyyətə dair məlumatlarının toplanmasını tələb edir.	Yaşayış vasitələrinin bərpası planı hazırlamaq tələb olunmur. Bununla belə, torpağın alınması prosesi zamanı sosial-iqtisadi məlumatların toplanması tələbi var.	Layihə üçün Yaşayış Vasitələrinin Bərpası Planının (YVBP) layihəsi hazırlanıb. Yekun YVBP hazırda hazırlanır və Layihənin təsirinə məruz qalan şəxslər (LTMQS) ilə əlaqədar sosial-iqtisadi tədqiqatı da əhatə edəcək.

ELEMENT	AYİB İGT5	AİB-IN MƏCBURİ KÖÇÜRTÜLMƏ ÜZRƏ MÜHAFİZƏ TƏDBİRLƏRİ	BMK İS 5	AZƏRBAYCAN QANUNVERİCİLİYİ	BOŞLUĞU DOLDURMAQ ÜÇÜN TƏDBİRLƏR
Kompensasiya almaq hüququ	İGT5-də LTMQŞ-lərin 3 əsas kateqoriyası müəyyənləşdirilir: - Torpaq üzərində rəsmi qanuni hüquqları olanlar (o cümlədən milli qanunvericiliklə tanınan adətə söykənən və ənənəvi hüquqlar). - Siyahıyaalma zamanı torpaq üzərində rəsmi qanuni hüquqları olmayan, lakin milli qanunvericiliklə tanınan və ya tanına biləcək torpaq üzərində hüquq iddia edən şəxslər. - Məskunlaşdıqları torpaqları tələb etmək üçün qanunla tanınmış	AİB LTMQŞ-lərin 3 kateqoriyasını müəyyənləşdirir: - Bütövlüklə və ya qismən itirilmiş torpaq sahəsi üzərində rəsmi qanuni hüquqları olan şəxslər. - Məskunlaşdıqları torpağı bütövlüklə və ya qismən itirmiş və ya qismən torpaq sahəsi üzərində rəsmi qanuni hüquqları olmayan, lakin həmin torpaq üzərində milli qanunvericiliklə tanına biləcək hüquq iddia edən şəxslər. - Məskunlaşdıqları torpağı bütövlüklə və ya qismən itirmiş və ya qismən torpaq sahəsi üzərində rəsmi qanuni hüquqları olmayan və eləcə də həmin	İS 5-də LTMQŞ-lərin 3 əsas kateqoriyası müəyyənləşdirilir: - Məskunlaşdıqları və ya istifadə etdikləri torpaq sahəsi və ya mülklər üzərində rəsmi qanuni hüquqları olan şəxslər. - Torpaq sahəsi və ya mülklər üzərində rəsmi qanuni hüquqları olmayan, lakin milli qanunvericiliklə tanınan və ya tanına biləcək torpaq üzərində hüquq iddia edən şəxslər. - Məskunlaşdıqları və ya istifadə etdikləri torpaq sahəsi və ya mülklər üzərində milli qanunvericiliklə tanınan və ya tanına biləcək hüquq iddiaları olmayan şəxslər.	"Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda torpaq itkisi nəticəsində kompensasiya almaq hüququ olan dörd (4) qrup müəyyənləşdirilir və bir (1) qrupun yalnız yardım almaq hüququ var.	Kompensasiya almaq hüququna və YVBP-nin əhatə dairəsinə bütün LTMQŞ-lər, o cümlədən torpaq üzərində qanunla tanınan hər hansı qanuni hüquqları olmayan şəxslər daxildir.

ELEMENT	AYIB İGT5	AİB-IN MƏCBURİ KÖÇÜRTÜLMƏ ÜZRƏ MÜHAFİZƏ TƏDBİRLƏRİ	BMK İS 5	AZƏRBAYCAN QANUNVERİCİLİYİ	BOŞLUĞU DOLDURMAQ ÜÇÜN TƏDBİRLƏR
	hüquqları olmayan şəxslər.	torpaq üzərində milli qanunvericiliklə tanına biləcək hüquq iddiaları olmayan şəxslər.			
Şikayətlərə baxılma mexanizmi	Müştəridən Layihə ilə bağlı narahatlıq doğuran məsələləri vaxtında qəbul etmək və həll etmək üçün İGT5 və İGT10- a uyğun olaraq şikayətlərə baxılması mexanizmini (ŞBM) yaratmaq tələb olunur. ŞBM-ə mübahisələri və şikayətləri qərəzsiz həll etmək üçün nəzərdə tutulmuş müraciət mexanizmi daxil olacaq.	Müştəri fiziki yerdəyişmə və iqtisadi sabitliyin pozulması və layihənin digər təsirləri ilə bağlı olaraq təsirə məruz qalmış şəxslərin narahatlıq və şikayətlərinin qəbulu və həllini asanlaşdırmaq (aztəminatlı/həssas qruplara təsirə xüsusi diqqət yetirməklə) üçün mexanizm yaratmalıdır.	Kompensasiya prosesi ilə bağlı layihə üzrə hər hansı konkret narahatlıq doğuran məsələləri həll etmək məqsədilə müştəridən İS1-də müəyyənləşdirilmiş tələbə uyğun qaydada şikayətlərə baxılması mexanizmi yaratmaq tələb olunur. ŞBM- ə mübahisələri və şikayətləri qərəzsiz həll etmək üçün nəzərdə tutulmuş müraciət mexanizmi daxil olacaq.	Torpaq alındıqdan sonra, qəbul edən orqan LTMQŞ-lərin verdiyi hər hansı şikayətləri qəbul edəcək, onlara cavab verəcək və onları həll etməyə çalışacaq torpaqların alınması üzrə qrup yaratmalıdır. Kompensasiya məqsədləri üçün torpaqların alınması üzrə qrup yaratmaq tələb olunmur.	LTMQŞ-lərin öz şikayətlərini təqdim etməsinə imkan yaratmaq üçün MTQƏP və YVBP çərçivəsində Layihə üçün Şikayətlərə Baxılması Mexanizmi yaradılmışdır.
İnformasiyanın açıqlanması	Müştəri təsirə məruz qalan insanların kompensasiya prosedurlarını başa düşmələrini və onların layihənin	Müştəri təsirə məruz qalan insanlarla köçürülmə və kompensasiya variantları haqqında məsləhətləşmələr	İS5-in məqsədlərinə uyğun nəticələrə nail olmaq üçün kompensasiya ödənişlərinin planlaşdırılması, həyata keçirilməsi, monitorinqi və qiymətləndirilməsi, yaşayış	Torpaq istifadəçilərinə və mülkiyyətçilərinə torpağın alınması prosesi haqqında məlumatın	AYİB İGT5, AİB və BMK-nın İS5 tələblərinə uyğun olaraq YVBP-nin həyata keçirildiyi müddət boyunca

ELEMENT	AYIB İGT5	AİB-IN MƏCBURİ KÖÇÜRTÜLMƏ ÜZRƏ MÜHAFİZƏ TƏDBİRLƏRİ	BMK İS 5	AZƏRBAYCAN QANUNVERİCİLİYİ	BOŞLUĞU DOLDURMAQ ÜÇÜN TƏDBİRLƏR
	müxtəlif mərhələlərində nə gözlədiklərini bilmələrini təmin etmək məqsədilə ictimaiyyətə açıqlama üçün məlumatları ümumiləşdirməlidir (məsələn, onlara nə vaxt təklif veriləcək, cavab üçün nə qədər gözləməli olacaqlar, şikayətlərin baxılması prosedurları, danışıqlar uğursuz olarsa, riayət olunacaq hüquqi prosedurlar).	aparacaq və köçürülmənin planlaşdırılması və icrası zamanı onları layihə ilə bağlı məlumatlandıracaq. Bütün müvafiq məlumatlar vaxtında, əlçatan yerdə və təsirə məruz qalan şəxslər və digər maraqlı tərəflər üçün başa düşülən formada və dildə (dillərdə) açıqlanmalıdır. Oxuma-yazma biliyi olmayan şəxslər üçün ictimai yerlərdə şəkilli mesajlar və elanlar da daxil olmaqla, digər uyğun ünsiyyət vasitələrindən istifadə olunacaq.	vasitələrinin bərpası və köçürülmə fəaliyyətləri ərzində müvafiq məlumatların açıqlanması və təsirə məruz qalan icmaların və şəxslərin iştirakı prosesi davam etdiriləcək.	açıqlanması üçün ictimai məsləhətləşmələr aparılması tələb olunur. Bununla belə, yaşayış vasitələrinin bərpası üçün heç bir açıqlama tələbləri yoxdur.	LTMQŞ-lər müvafiq məlumatla təmin olunacaqlar.
İctimai məsləhətləşmələr	Tələbə əsasən bütün müvafiq məlumatların açıqlanmasından sonra müştəri təsirə məruz qalan şəxslər və icmalarla məsləhətləşməli və onların qərar qəbul	Müştəri məcburi köçürülmə ilə bağlı təsirləri olduğu müəyyən edilən hər bir layihə və sublayihə üzrə təsirə məruz qalan şəxslər, onların qəbul edən icmalar və vətəndaş cəmiyyəti ilə dolğun	Layihənin təsirinə məruz qalan tərəflərin məlumatlı iştirakına imkan yaratmaq üçün məsləhətləşmələr aparılmalıdır.	Torpaq istifadəçilərinə və mülkiyyətçilərinə torpağın alınması prosesi haqqında məlumatın açıqlanması üçün ictimai məsləhətləşmələr	YVBP-nin həyata keçirildiyi müddət boyunca LTMQŞ-lər və digər müvafiq maraqlı tərəflər və agentliklərlə məsləhətləşmələr aparmaqla razılaşdırılmalıdır.

ELEMENT	AYIB İGT5	AİB-IN MƏCBURİ KÖÇÜRTÜLMƏ ÜZRƏ MÜHAFİZƏ TƏDBİRLƏRİ	BMK İS 5	AZƏRBAYCAN QANUNVERİCİLİYİ	BOŞLUĞU DOLDURMAQ ÜÇÜN TƏDBİRLƏR
	etmə prosesində erkən məlumatlı iştirakına şərait yaratmalıdır.	məsləhətləşmələr aparacaq.		aparılması tələb olunur.	
Aztəminatlı/həssas qruplar	İGT 5 həssas qruplara xüsusi diqqət yetirilməsini və onların kompensasiya prosesində əlverişsiz olmamasını və öz hüquq və vəzifələrini tam bilməsini təmin etməyi tələb edir.	Müştəri əlverişsiz və ya həssas statuslarına görə layihənin fərqli və ya qeyri-mütənasib təsirinə məruz qala bilən şəxsləri və qrupları müəyyən edəcək. Müştəri məcburi köçürülmüş aztəminatlı və digər həssas qrupların həyat keyfiyyətinin nəinki bərpa olunmasını, hətta yaxşılaşdırılmasını təmin edəcək.	İS 5 aztəminatlı və həssas təbəqələrin layihədən əvvəlki yaşayış vasitələrinin bərpasına/yaxşılaşdırılmasına kömək etməklə onların ehtiyaclarına xüsusi diqqət yetirilməsini tələb edir.	Həssas qruplar üçün yaşayış vasitələrinin bərpa edilməsinə dair heç bir tələb yoxdur.	Müəyyən edilmiş bütün həssas qruplara AYİB, AİB və BMK-nın İS tələblərinə uyğun olaraq yardım göstəriləcəkdir.
Kompensasiya	Müştəri LTMQŞ-lərə mülklərin itirilməsinə görə tam əvəzetmə dəyərində kompensasiya və hər hansı digər zəruri keçid dəstəyi təklif edəcək.	İqtisadi sabitliyin pozulmasından əvvəl kompensasiya və digər hüquqlar ödənilməlidir.	Köçürülmənin/pozuntunun qarşısını almaq mümkün olmadıqda, müştəri köçürülmüş icmalara və şəxslərə yaşayış standartlarını yaxşılaşdırmağa və ya bərpa etməyə kömək etmək üçün əmlak itkisinə görə tam əvəzetmə dəyərində kompensasiya və digər yardım/keçid dəstəyi təklif edəcək.	Alınmanın təsirinə məruz qalan bütün şəxslərin "Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında" Qanuna uyğun olaraq ədalətli kompensasiya almaq hüququ vardır. Torpağa sahibliyin alınması	Bütün LTMQŞ-lərə dəyən itkilər tam əvəzetmə dəyəri ilə kompensasiya olunacaq. Bütün LTMQŞ-lərə kompensasiya torpağa sahiblənmədən və hər hansı sahə işinə başlamazdan əvvəl ödəniləcək.

ELEMENT	AYIB İGT5	AİB-IN MƏCBURİ KÖÇÜRTÜLMƏ ÜZRƏ MÜHAFİZƏ TƏDBİRLƏRİ	BMK İS 5	AZƏRBAYCAN QANUNVERİCİLİYİ	BOŞLUĞU DOLDURMAQ ÜÇÜN TƏDBİRLƏR
				başlayana qədər kompensasiya ödənilməli və ya köçürülmə həyata keçirilməlidir.	Yaşayış vasitələrinin bərpası tədbirləri həyata keçiriləcək və keçid dəstəyi təmin ediləcək.
YVBP-nin icrasının monitorinqi	İcra göstəricisi üzrə tələbin məqsədlərinə uyğun nəticələrə nail olmaq üçün İGT 5 kompensasiya ödənişlərinin həyata keçirilməsi, monitorinqi və qiymətləndirilməsi və köçürülmə zamanı davamlı məsləhətləşməni tələb edir.	AİB-in tələbinə əsasən nəticələr, onların köçürülmüş insanların həyat standartlarına təsiri monitorinq edilməli və qiymətləndirilməlidir və eləcə də ilkin şərtlər və köçürülmə üzrə monitorinqin nəticələrini nəzərə alaraq köçürülmə planının məqsədlərinə nail olunub-olunmadığı qiymətləndirilməlidir.	Müştəri YVBP-nin icrasının monitorinqi və qiymətləndirilməsi üçün prosedurlar hazırlayacaq və lazım gəldikdə düzəldici tədbirlər görəcək.	Azərbaycanın Torpaq Məcəlləsində və ya "Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında" Qanunda monitorinqə dair müddəalar yoxdur.	Müştəri YVBP-nin icrasının monitorinqi və qiymətləndirilməsi üçün prosedurlar hazırlayacaq.

4 İLKİN ŞƏRAİT VƏ KONTEKST

4.1 Torpaq üzərində mülkiyyət hüququ

Torpaq sahəsi bələdiyyə (Sitalçay bələdiyyəsi) və dövlət (Xızı rayon İcra hakimiyyəti) mülkiyyətindədir və Prezidentin 2020-ci il tarixli 2366 sayılı Sərəncamı və Nazirlər Kabinetinin 2020-ci il tarixli 720 sayılı Sərəncamı ilə Energetika Nazirliyinə icarəyə verilib. Prezidentin və Nazirlər Kabinetinin sərəncamlarında hökumətə tapşılır ki, dövlət/bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaq sahələri Xızı 3 KES Layihəsinin də aid olduğu 240,5 MVt-lıq Külək Enerjisi Layihələrinə icarəyə verilsin.

Sitalçay bələdiyyəsi və Azərbaycan Respublikasının Energetika Nazirliyi ilə 19 mart 2022-ci il tarixində imzalanmış Torpaq İcarə Müqaviləsinə (TİM) uyğun olaraq, layihə çərçivəsində icarəyə veriləcək torpaq sahəsinin ümumi sahəsi 22,59 ha təşkil edir. Həmin ərazi bilavasitə KTG sahələri, yarımstansiya və açıq anbar sahəsini əhatə edir. İcarə müqaviləsi 30 il müddətinə bağlanır.

4.2 Torpağın əldə olunması prosesi

Hökumət tərəfindən həyata keçirilən torpaqların əldə olunması prosesini qurmaq üçün, 2020-ci ilin sentyabr ayında Azərbaycan Hökuməti ilə e-poçt vasitəsilə məsləhətləşmələr aparılıb. Aşağıdakı məlumatlar istənilib:

- Torpaq istifadəçiləri və hökumət arasında torpaqdan istifadə və mülkiyyət statusu, hər bir fərdi istifadəçi üçün icarə müddəti və s. ilə əlaqədar məlumat mübadiləsi/sənədlər və məsləhətləşmələr (məlumatların açıqlanması);
- Torpaq sahəsindəki əmlakın qiymətləndirilməsi ilə əlaqədar hər hansı məlumat;
- Hökumətdən torpaq icarəsinə xitam verilməsinin sübutu;
- Torpaqdan istifadə üçün konkret son tarix göstərilməklə istifadəçilərə göndərilmiş hər hansı kommunikasiya/məktublar (müəyyən konkret tarixlərlə);
- Torpaq istifadəçilərinə kompensasiyaların ödənilməsi ilə əlaqədar hər hansı planlar (istənilən kompensasiya forması); və
- İstifadəçilərə verilən hər hansı alternativ torpaq.

Torpaq üzərində mülkiyyət hüququ və Layihə ilə əlaqədar olaraq Azərbaycan Hökuməti tərəfindən həyata keçirilən torpaq ayırma prosesi barədə xülasə məlumat aşağıda təqdim olunur.

- Layihə üçün ayrılmış torpaq sahəsi əsasən Sitalçay bələdiyyəsinin mülkiyyətindədir;

- Energetika Nazirliyi ilk öncə Layihə üçün tələb olunan sahənin sərhədləri ilə əlaqədar öhdəlikləri müvafiq hökumət orqanları (bələdiyyələr, və s.) ilə aşağıdakı şəkildə aydınlaşdırıb;
 - Hər hansı uzunmüddətli icarə müqaviləsi sahiblərinə təsirin qarşısı almaq üçün layihənin sərhədləri dəyişdirilib.
 - Layihə sərhədləri çərçivəsində qısamüddətli icarə müqavilələri yenilənməyib;
 - Nazirlik bələdiyyələri və yerli icra hakimiyyəti orqanlarını "ACWA Power" ilə Torpaq İcarə Müqaviləsi (TİM) imzalanana qədər bu torpaq sahələrini icarəyə verməmək barədə məlumatlandırıb; və
 - Layihə ərazisinin sərhədlərinin müəyyən edilməsi və TİM yekunlaşdırdıqdan sonra layihə hüdudlarından kənar əraziləri istənilən üçüncü tərəfə icarəyə vermək mümkün olacaq.
- Layihə sərhədində torpağın istifadə statusu "kənd təsərrüfatı" təyinatından "sənaye" təyinatına dəyişdirilib və hər hansı qısamüddətli icarəçilərin müqaviləsi dövlət və ya bələdiyyə tərəfindən yenilənməyib.

Azərbaycan hökuməti, bələdiyyə, yerli icma və təsire məruz qalmış şəxslər ilə aparılmış məsləhətləşmələrə əsasən təsdiq edilmişdir ki, bu layihə ilə əlaqədar torpaqların alınması prosesində fiziki köçürülmə, torpaqların özgəninkiləşdirilməsi və ya məcburi köçürülmə olmayıb.

4.3 Torpaqdan istifadə

Layihə ərazisində torpaqdan istifadəni təsdiqləmək üçün Sitalçay bələdiyyəsi və yaxınlıqdakı fermalardan olan mövsümi fermerlərlə məsləhətləşmə görüşləri və əsas məlumat verənlər ilə müsahibələr keçirilib. Bundan əlavə, layihə ərazisində torpaqdan istifadəni təsdiqləmək üçün Xızı rayon İcra Hakimiyyətinə məsləhətləşmələr haqqında məktub göndərilib.

4.3.1 Məsləhətləşmələr

Layihə ərazisində torpaqdan istifadə statusunun təsdiq edilməsi məqsədilə 4 fevral 2021-ci il tarixdə Sitalçay Bələdiyyə Şurasının sədri ilə görüş keçirilib. Görüşdə yerli məsləhətçi və "ACWA Power" şirkətinin nümayəndəsi iştirak ediblər. Bələdiyyə layihə ərazisinin heç bir rəsmi müqavilə əsasında icarəyə və ya istifadəyə verilmədiyini təsdiqləyib.

Bundan əlavə, Layihə ərazisindəki torpaqdan istifadə ilə əlaqədar hər hansı rəy və ya şərhlərin əldə olunması üçün 29 iyun 2021-ci il tarixində Xızı Rayon İcra Hakimiyyətinə məsləhətləşmə məktubu göndərilib. 27 avqust 2021-ci il tarixində alınmış cavab məktubunda Xızı 3 KES ərazisinin heç bir TİM ilə əhatə olunmadığı təsdiq edilib. Dövlət qurumunun layihə ərazisində bitkilərin toplanması, ovçuluq və ya mal-qara otarma fəaliyyəti ilə bağlı məlumatı yoxdur.

Məsləhətləşmənin nəticəsi: KES layihə sahəsi (KTG, yollar, yarımstansiya sahələri) bələdiyyə və ya hökumət tərəfindən hər hansı rəsmi müqavilə əsasında icarəyə verilməyib və ya istifadə olunmur;

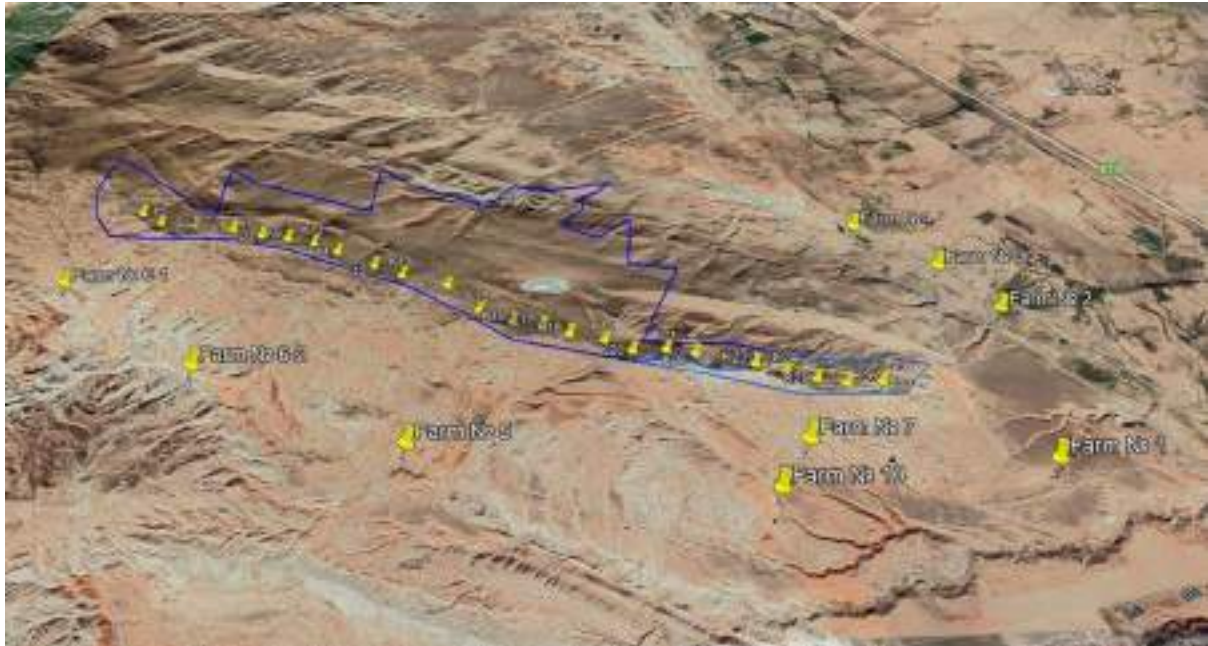
4.3.2 Mövsümi fermerlərlə müsahibələr

Torpaqdan istifadə statusunu müəyyən etmək və təsdiqləmək üçün 2021-ci ilin fevral və avqust, habelə 2022-ci ilin mart aylarında yaxınlıqdakı fermerlərlə müsahibələr aparılıb. Sorğuların nəticələri göstərib ki, fermerlər örüş mövsümündə layihə ərazisindən qeyri-rəsmi istifadə edirlər. Bu mövsümi fermerlər və onların ərazidə mal-qara otardığı müddət barədə təfərrüatlar aşağıdakı 4.3.4-cü və 4.3.5-ci bölmələrdə təqdim olunur.

4.3.3 Fermerlər ilə sorğu

Bələdiyyə və ətraf fermerlərlə aparılan müsahibələrdən toplanmış məlumatlara əsasən, 2021-ci ilin noyabr və 2022-ci ilin mart aylarında fermerlər arasında sorğu keçirilib. Aşağıdakı şəkildə göstəriləyi kimi layihə ərazisi ətrafında doqquz (9) ferma müəyyən edilib. Fermerlər arasında sorğu səkkiz (8) ferma (Ferma 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 və 10) üzrə aparılıb. Ferma 2 mövcud olmadığına görə 2021-ci ilin noyabr sorğusunda iştirak etməyib.

Şəkil 4-1 Layihə ərazisinin yaxınlığındakı fermalar

Fermerlərlə aparılan sorğunun nəticələrinə əsasən, səkkiz (8) fermerdən dördü (4) (Ferma 1, 3, 4 və 6) layihə ərazisində mal-qaranın otarılması üçün torpaq icarə sənədlərinin olduğunu bildirib.

4.3.4 Müəyyən edilmiş torpaq istifadəçiləri

Yuxarıda qeyd olunanlara əsasən, layihə sahəsindən istifadə edən aşağıdakı torpaq istifadəçiləri müəyyən edilib.

- İcarə müqaviləsi qüvvədə olmayan dörd (4) mövsümi fermer – ətrafdakı fermerlərin bələdiyyə ilə torpaq icarəsi müqavilələrinin müddəti bitib, lakin onlara layihə ərazisi hüdudlarında mal-qara otarmağa icazə verilir; və
- Layihə ərazisindən müvafiq olaraq ovçuluq və bitki toplamaq üçün istifadə edən ovçular (yuxarıda sadalanan fermerlərdən biri həmin fəaliyyətlə məşğuldur) və bitki toplayanlar kimi digər qeyri-rəsmi torpaq istifadəçiləri. Bitkilər martdan oktyabr ayına qədər toplanır, ovçuluqla ilə öyrüş mövsümündə fermerlərdən biri məşğul olur.

Aşağıdakı cədvəldə Layihə ərazisində torpaq istifadəçilərinin xülasəsi təqdim olunur.

Cədvəl 4-1 Layihə sahəsi daxilində potensial torpaq istifadəçilərinin xülasəsi

TORPAQ İSTİFADƏÇİLƏRİNİ N KATEGORİYASI	TORPAQDAN İSTİFADƏNİN MAHİYYƏTİ	TORPAQDA N İSTİFADƏ NÖVÜ	ADLARI	Cins i	ƏMLAK	OTLAQ MÖVSÜMÜ	FERMA №
İcarə müqaviləsinin müddəti bitmiş mövsümi fermerlər	Layihə sahəsində heyvanların otarılması	Qeyri-rəsmi	Fermer 1 (Xızı rayonundan) – İcarə müqaviləsinin müddəti 2019-cu ildə sona çatıb	Kişi	800 qoyun, 130 keçi və 50 inək	oktyabr - may	Ferm a 1
			Fermer 2 (Xızı rayonundan) – İcarə müqaviləsinin müddəti 2019-cu ildə sona çatıb	Kişi	600 qoyun, 50 keçi və 55 inək	oktyabr - may	Ferm a 3
			Fermer 3 (Bakı şəhəri) – İcarə müqaviləsinin müddəti 2019-cu ildə sona çatıb	Kişi	700 qoyun, 70 keçi, 40 inək və 3 uzunqulaq	sentyabr - may	Ferm a 4
			Fermer 4 (Quba rayonu) – İcarə müqaviləsinin müddəti 2019-cu ildə sona çatıb	Kişi	800 qoyun və 400 keçi	oktyabr - may	Ferm a 6
Ovçular və bitki toplayanlar	Bitki toplanılması	Qeyri-rəsmi	Bitki toplayan 1	Kişi	Ərazidən kəlikotu (Thymus hadzhievii), ispanaq (Spinacia	-	-
			Bitki toplayan 2	Kişi		-	-
			Bitki toplayan 3	Kişi		-	-

TORPAQ İSTİFADƏÇİLƏRİNİ N KATEGORİYASI	TORPAQDAN İSTİFADƏNİN MAHİYYƏTİ	TORPAQDA N İSTİFADƏ NÖVÜ	ADLARI	Cins i	ƏMLAK	OTLAQ MÖVSÜMÜ	FERMA №
			Bitki toplayan 4	Kişi	oleracea) və bahar xoruzgülü (Adonis vernalis), Xızıya məxsus olan "Dombalan " növü toplanır.	-	-
			Bitki toplayan 5	Kişi		-	-
			Bitki toplayan 6	Kişi		-	-
	Ovçuluq		Fermer 3 (həmçinin mövsümi fermerdir)	Kişi	Bu fermer mal-qara otarmaqla yanaşı, dovşan və ördək də ovlayır.	-	Ferm a 4

4.3.5 Torpaq icarə müqaviləsi olmayan mövsümi fermerlər

Dörd (4) mövsümi fermerin icarə müqaviləsinin müddəti 2019-cu ildə sona çatdığı üçün Sitalçay Bələdiyyəsi ilə qüvvədə olan rəsmi icarə müqaviləsi olmadan layihə sahəsində mal-qara otardığı aşkar edilib. Bu mövsümi fermerlər, yəni Fermer 1, Fermer 2, Fermer 3 və Fermer 4 ətraf fermalardandırlar və istifadə etdikləri otlaqlar Layihə sahəsinə qədər uzanır. Fermer 1-in müqaviləsi Xızı rayonu İcra Hakimiyyəti ilə, digər üç fermerin müqavilələri isə Sitalçay bələdiyyəsi ilə olub.

Aşağıdakı cədvəldə 2021-ci ilin fevral, noyabr, dekabr və 2022-ci ilin mart aylarında fermerlərlə keçirilmiş görüşlər və sorğulardan əldə olunmuş məlumatlar təqdim olunur.

Cədvəl 4-2 Rəsmi torpaq icarə müqaviləsi olmayan mövsümi fermerlər haqqında təfərrüatlar

FERMER HAQQINDA TƏFƏRRÜATLAR	MALİK OLDUĞU MAL-QARANIN SAYI	XÜLASƏ
Fermer 1 Ferma: Ferma 1 Yaşadığı yer: Xızı rayonunun Şurabad kəndi	800 qoyun, 130 keçi və 50 inək	Bu, öz mal-qarasını hər ilin oktyabr ayından may ayına kimi aralıq layihə sahəsinin cənub-şərq hissəsində otaran 65 yaşlı fermerdir. Fermer 300 hektar sahədə mal-qara otarmaq üçün Xızı rayonu İcra Hakimiyyəti ilə torpaq icarə müqaviləsi bağladığını və 15 ildir ki, bu ərazidə mal-qara otardığını bildirib. Lakin həmin torpaq icarə müqaviləsinin müddəti 2019-cu ildə sona çatıb və o, icarə müqaviləsinin rayon İcra Hakimiyyəti tərəfindən yenilənməsini gözləyir. Bu arada, icarə müqaviləsinin müddəti uzadılana qədər layihə ərazisində bu fermerin mal-qara otarmasına hələ də icazə verilir. Sözügedən 300 hektarın təxminən 109,7 hektarı Layihə sahəsinə düşür. Bu fermer öz mal-qarasını Layihə ərazisində mal-qaralarını otaran iki (2) oğlu ilə birlikdə otarır. Onun üç (3) işçisi/çobanı var.²O, qeyd edib ki, bu işçilərdən heç birinin yazılı müqaviləsi yoxdur, çünki yalnız şifahi razılaşmalar olub. İşçilər mal-qaranı qış aylarında (oktyabr-may) layihə ərazisində otarır, yayda isə mal-qaranı yüksək dağlıq ərazilərə aparır. Beləliklə onlar bütün il boyu işləyirlər və buna görə də daimi işçilər hesab olunurlar. Örüş dövründə fermer iki (2) qadın və üç (3) uşaq da daxil olmaqla 10 nəfərdən ibarət ailəsi ilə öz fermasında (Ferma 1) yaşayır. Təqaüddə olan atasından başqa onun ailəsinin heç bir üzvü həssas qrupa aid hesab edilmir. Fermer və oğullarının məşğul olduqları maldarlıq bu fermerin ailəsinin yeganə gəlir mənbəyidir və o, ayda təxminən 1000 manat (588,24 dollar), ildə isə 30000 manat (17647,06 dollar) qazanır.

²Fermerlər tərəfindən fermanın mal-qarasını otarmaq üçün işə götürüldüklərinə görə işçilərə çoban da deyilir. Bəzi hallarda çobanlar fermerin mal-qarası ilə yanaşı öz mal-qaralarını da otarırlar.

FERMER HAQQINDA TƏFƏRRÜATLAR	MALİK OLDUĞU MAL-QARANIN SAYI	XÜLASƏ
		Fermer layihə haqqında digər fermerlərdən öyrənilib və 2022-ci ilin mart ayında icarə müqaviləsinin bələdiyyə tərəfindən yenilənib yenilənməyəcəyindən narahat olduğunu bildirib. O, həmçinin qeyd edib ki, Layihə onun otlaqlarına təsir etsə, onun alternativ otlaq sahəsi yoxdur.
Fermer 2 Ferma: Ferma 3 Yaşadığı yer: Xızı rayonunun Qarabulaq kəndi	600 qoyun, 50 keçi və 55 inək	Bu, öz mal-qarasını hər ilin oktyabr ayından may ayına kimi arabilir layihə sahəsinin şimal-şərq hissəsində otaran, Qarabulaq kəndindən olan 46 yaşlı fermerdir. Fermer ayrılmış ərazidə 18 ildir ki, mal-qara otarır. Fermerin sözlərinə görə, həmin torpaq sahəsi Sitalçay bələdiyyəsindən 80 hektar, Xızı rayonu İcra Hakimiyyətindən isə 17 hektar otlaq üçün icarəyə verilib. Fermer torpaq icarə sənədi təqdim edib və onun torpaq sahəsindən mal-qara otarmaq məqsədilə istifadə etmək üçün bələdiyyə ilə müqavilə bağlanmış müqavilə olduğunu iddia edib. Lakin Sitalçay bələdiyyəsi ilə bağlanmış bu müqavilənin müddəti 2019-cu ildə sona çatıb. Sözügedən 97 hektarın təxminən 54,8 hektarı Layihə sahəsinə düşür. Bu fermer yalnız öz mal-qarasını otarır və dörd (4) işçisi var. O, qeyd edib ki, bu işçilərdən heç birinin yazılı müqaviləsi yoxdur, çünki yalnız şifahi razılaşmalar olub. İşçilər mal-qaranı qış aylarında (oktyabr-may) layihə ərazisində otarır, yayda isə mal-qaranı yüksək dağlıq ərazilərə aparır. Beləliklə onlar bütün il boyu işləyirlər və buna görə də daimi işçilər hesab olunurlar. Örüş dövründə fermer uşaqlar da daxil olmaqla yeddi (7) nəfərdən ibarət ailəsi ilə öz fermasında yaşayır. 2022-ci ilin mart ayında fermer infarkt keçirdiyini və ürəyinə stent (koronar arteriyalara yerləşdirilən boru şəkilli cihaz) taxıldığını və hər 2 aydan bir həkimə müraciət etməli olduğunu bildirib. Onun ailəsinin heç bir üzvü həssas qrupa aid hesab edilmir.

FERMER HAQQINDA TƏFƏRRÜATLAR	MALİK OLDUĞU MAL-QARANIN SAYI	XÜLASƏ
		Maldarlıq bu fermerin ailəsinin yeganə gəlir mənbəyidir və o, ayda təxminən 1000 manat (588,2 dollar), ildə isə 15000 manat (8823,5 dollar) qazanır. O, gəlir vergisi ödəmir. Fermer layihə haqqında digər fermerlərdən öyrəndiyini və Layihə onun hazırkı otlaqlarına təsir edərsə, alternativ otlaqlarının olmadığını bildirib. Bu fermer otlaq sahələrindən istifadə imkanının olmaması, girişin məhdudlaşdırılması müddəti, külək turbinlərindən gələn səs-küy və layihə zamanı fəvqəladə vəziyyətə görə veriləcək kompensasiyadan narahatdır. 2021-ci ilin avqustunda fermerlərlə keçirilmiş üzbəüz görüşdə bu fermer həmçinin layihə sahəsinin hasarlanması və otlaqların itirilməsi ilə əlaqədar narahatlığını bildirib. Həmin görüş və 2022-ci ilin mart ayında keçirilmiş sorğu zamanı fermer xahiş edib ki, Layihədən dəstək forması olaraq onun fermasında (Ferma 3) kiçik bərpa olunan enerji mənbəyi/günəş batareyası və ya hər hansı digər elektrik enerjisi mənbəyi quraşdırılsın.
Fermer 3 Ferma: Ferma 4 Yaşadığı yer: Bakı şəhəri	700 qoyun, 70 keçi, 40 inək və 3 uzunqulaq	Bu, öz mal-qarasını hər ilin sentyabr-may aylarında arabir layihə ərazisində otaran 53 yaşlı fermerdir. Bu fermer 15 il əvvəl Sitalçay bələdiyyəsi ilə 350 hektar torpaq sahəsində mal-qara otarmaq üçün torpaq icarə müqaviləsi bağlasa da, icarə müqaviləsinin müddəti 2019-cu ildə bitib və bələdiyyə tərəfindən hələ də uzadılmayıb. Bələdiyyə tərəfindən fermərə verilmiş 350 ha torpaq sahəsinin təxminən 80 hektarı layihə ərazisi daxilindədir. Fermer ayda 140 manat (82,4 dollar) icarə haqqı və 160 manat (94 dollar) torpaq vergisi ödəyir. Ferma ailəyə məxsus olduğuna görə fermerin işçisi/çobanı yoxdur, ona görə də mal-qaranın otarılması və maldarlıq ilə əlaqədar digər işlərə ailə üzvləri kömək edir. Gördükləri işə görə onlara maaş ödənilmir. Bundan əlavə, bu fermerin ailəsinin heç bir üzvü həssas qrupa aid hesab edilmir.

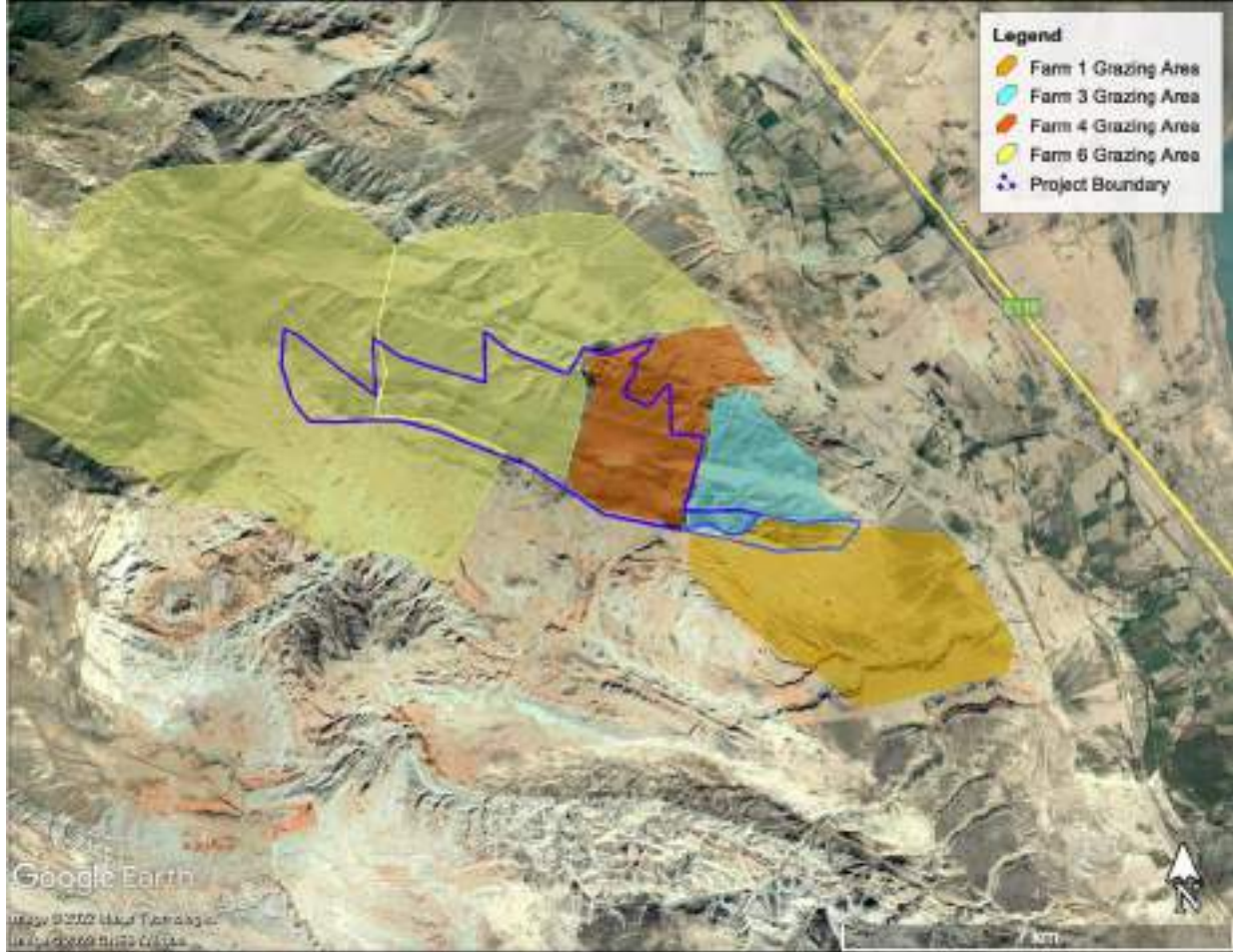
FERMER HAQQINDA TƏFƏRRÜATLAR	MALİK OLDUĞU MAL-QARANIN SAYI	XÜLASƏ
		Maldarlıq bu fermerin ailəsinin yeganə gəlir mənbəyidir və o, ayda təxminən 700 manat (411,8 dollar), ildə isə 9000 manat (5294 dollar) qazanır. O, gəlir vergisi ödəmir. Bu fermer Layihə ərazisində mal-qara otarmaqla yanaşı, vaxtaşırı dovşan və ördək ovlayır. Fermer layihə haqqında digər kənd sakinlərindən öyrənib və Layihə ilə əlaqədar heç bir narahatlığının olmadığını bildirib. O, həmçinin qeyd edib ki, Layihə onun otlaqlarına təsir etsə, onun alternativ otlaq sahəsi yoxdur.
Fermer 4 Ferma: Ferma 6 Yaşadığı yer: Quba rayonu	800 qoyun və 400 keçi	Bu fermer sorğu qrupuna bildirib ki, o, mal-qaranı hər ilin oktyabr ayından may ayına qədər layihə sahəsinin şimal-qərb kənarında otarır. Bu fermer onun Sitalçay bələdiyyəsi ilə torpaq icarə müqaviləsinin olduğunu iddia edir. Lakin, TİM hələ də Dövlət Torpaq Agentliyində qeydiyyatda alınmayıb. Bu fermer ayrılmış ərazidə 18 ildir ki, mal-qara otarır. 2022-ci ilin mart ayında icarə müqaviləsinin müddətinin 2019-cu ildə sona çatdığı məlum olub, lakin bələdiyyə tərəfindən icarə müddəti yenilənənə qədər onun sahədə mal-qara otarmağa davam etməsinə icazə verilir. Bu fermer yalnız öz mal-qarasını otarır və səkkiz (8) işçisi var. O, qeyd edib ki, bu işçilərdən/çobanlardan heç birinin yazılı müqaviləsi yoxdur, çünki yalnız şifahi razılaşmalar olub. İşçilərin hamısı daimi işçi hesab olunurlar, çünki onlar mal-qaranı qış aylarında (oktyabr-may) layihə ərazisində otarır, yayda isə mal-qaranı yüksək dağlıq ərazilərə aparırlar. Heyvandarlıq bu fermerin ailəsinin yeganə gəlir mənbəyi deyil, çünki o, Dövlət Gömrük Xidmətində müfəttiş vəzifəsində işləyir. Fermer qeyd edib ki, onu Layihə ilə əlaqədar narahat edən yeganə məsələ alternativ otlaqların olmasıdır.

Qeyd:

- Layihə sahəsindən mal-qara otarmaq üçün istifadə etdiyi müəyyən edilmiş bütün fermerlər və çobanlar kişilərdir. Layihə ərazisində mal-qara otaran qadın yoxdur.
- Layihə ərazisindən istifadə edən bütün fermerlər qeyri-rəsmi torpaq istifadəçiləri hesab edirlər, çünki onların torpaq icarə müqavilələrinin müddəti sona çatıb və Azərbaycan qanunvericiliyinə əsasən torpaq istifadəçiləri torpaqları icarəyə götürmək üçün yenidən torpaq hərracından keçməlidirlər. Bu mərhələdə fermerlərdən heç biri torpaq hərracından keçməyib.
- Bu mərhələdə, Yekun YVBP Çərçivəsində LTMQŞ-lərin sosial-iqtisadi vəziyyəti haqqında əlavə məlumat vermək üçün əlavə sosial-iqtisadi sorğu keçirilib. Sosial-iqtisadi tədqiqatın nəticəsi yekun YVBP-də təqdim olunacaq.

Aşağıdakı şəkildə Layihə ərazisində bu mövsümi fermerlərin istifadə etdikləri otlaqların yerləri göstərilir.

Şəkil 4-2 Layihə sahəsində bütün fermerlərin otlaqları

KÖÇƏRİ ÇOBANLAR

ƏMSSTQ hazırlanarkən 2021-ci ilin noyabrında layihə hüdudlarından kənarda iki (2) köçəri çoban müəyyən edilib. Bu çobanlar qışda yüksəklikdən ararlara, yayda isə arandan yüksək dağlara köçürlər. Çobanlar hökumətin təyin etdiyi və aşağıdakı xəritədə göstərilən marşrutdan istifadə etdiklərini bildiriblər.

Şəkil 4-3 Köçəri çobanların dağlıq və aran arasında istifadə etdikləri xüsusi ayrılmış marşrut

2021-ci ilin dekabr ayında yerli podratçı məsləhətçi (Ecoenergy) köçəri çobanların layihə ərazisindən istifadə edib etmədiklərini dəqiqləşdirmək üçün onlarla əlavə məsləhətləşmələr aparıb və məlum olub ki, bu çobanlar layihə ərazisindən otlaq üçün istifadə etmirlər və dağlıq əraziyə və geriye hərəkət edərkən layihə ərazisindən keçmirlər.

Cədvəl 4-3 Köçəri çobanlara aid təfərrüatlar

ADLARI	MAL-QARANIN SAYI
Köçəri çoban 1	Abşeron rayonunda fərdi sahibkara məxsus 300 qoyun, 100 keçi və 50 inək
Köçəri çoban 2	Abşeron rayonunda fərdi sahibkara məxsus 460 qoyun, 40 keçi və 35 inək

6 yanvar 2022-ci il tarixində "5 Capitals" şirkəti və yerli podratçı məsləhətçi arasında keçirilmiş görüş zamanı yerli podratçı məsləhətçi köçəri çobanların layihə ərazisindən istifadə etmədiklərini və ya oradan keçmədiklərini bir daha təsdiq edib.

4.3.6 Bitki toplayanlar

2021-ci ilin dekabr ayında Sitalçay bələdiyyəsinin rəhbəri yerli məsləhətçiye məlumat verib ki, bitki toplayanlar layihə sahəsinin şimal-qərb sərhədinə doğru dəniz səviyyəsindən 1000 m-ə qədər hündürlükdə yerləşən duz gölünün yaxınlığındakı ərazidən hər il may ayının ortalarından iyunun ortalarına qədər qismən istifadə edirlər. Həmin bitki toplayanlar əsasən Sitalçay kəndindən olan

beş (5) nəfərdən ibarətdir və onlar əsasən kəklikotu (*Thymus hadzhievii*), ispanaq (*Spinacia oleracea*) və bahar xoruzgülü (*Adonis vernalis*), habelə Xızı ya məxsus olan və mövcudluğu hər il yağın yağışdan asılı olan yerli "Dombalan" növü toplayırlar.

Sitalçaydakı beş (5) bitki toplayandan üçü (3) 27 və 28 dekabr 2021-ci il tarixlərində keçirilmiş müsahibələrdə iştirak edib, qalan ikisi (2) ilə isə 2022-ci ilin martında müsahibə aparılıb. Aşağıdakı cədvəldə müsahibə götürülmüş bitki toplayanlar haqqında məlumat verilir.

Cədvəl 4-4 Layihə sahəsində bitki toplayanlar haqqında məlumat

Adı	Cinsi	Məsləhətləşmə METODU	XÜLASƏ
Bitki toplayan 1	Kişi	Üzbəüz	Bu bitki toplayan şəxs hər il may-avqust aylarında Layihə ərazisindən kəklikotu və ispanaq yığır. O, hər gün səhər tezdən səhər saat 05:00-dan səhər saat 6:00-a kimi sahəyə və ətraf ərazilərə gəlir və saat 16:00-a qədər qayçı ilə bitki toplayır. Onun işçiləri yoxdur. Ümumilikdə ildə 50-60 kq bitki yığılır və Sumqayıt bazarında kiloqramı 15 manata (8,82 dollara) satılır. Bitki satışı bu bitki toplayanın yeganə gəlir mənbəyi deyil və yalnız 30%-ni təşkil edir.
Bitki toplayan 2	Kişi		Bu bitki toplayan hər il may ayından iyulun ortalarına kimi Layihə ərazisindən bitki toplayır. Ümumilikdə ildə 40-50 kq bitki yığılır və Sumqayıt bazarında kiloqramı 15 manata (8,82 dollara) satılır. Bitki satışı bu bitki toplayanın yeganə gəlir mənbəyi deyil və illik gəlirinin yalnız 40%-ni təşkil edir. Bu bitki toplayan da hər gün səhər tezdən səhər saat 05:00-dan səhər saat 6:00-a kimi sahəyə və ətraf ərazilərə gəlir və saat 16:00-a qədər qayçı ilə bitki toplayır. Onun işçiləri yoxdur və o, bitkiləri özü yığır.
Bitki toplayan 3	Kişi	Telefon	Bu bitki toplayan hər il may ayından iyuna kimi Layihə ərazisindən bitki toplayır. Ümumilikdə ildə 50-60 kq bitki yığılır və Sumqayıt bazarında kiloqramı 15 manata (8,82 dollara) satılır. Bitki satışı bu bitki toplayanın yeganə gəlir mənbəyi deyil və illik gəlirinin yalnız 30%-ni təşkil edir. Bu bitki toplayan da hər gün səhər tezdən səhər saat 05:00-dan səhər saat 6:00-a kimi sahəyə və ətraf ərazilərə gəlir və saat 16:00-a qədər qayçı

Adı	Cinsi	Məsləhətləşmə METODU	XÜLASƏ
			ilə bitki toplayır. Onun işçiləri yoxdur və o, bitkiləri özü yığır.
Bitki toplayan 4	Kişi	Üzbəüz	Bu bitki toplayan hər il mart-sentyabr aylarında Layihə ərazisində ispanaq, keklikotu və bahar xoruzgülü yığır. Hər dəfə cəmi 10-20 kq bitki yığılır və Sumqayıt bazarında satılır. Bu bitki toplayan ayda ən azı 2 dəfə, əsasən də həftə sonları qayçı ilə bitki yığır. Onun işçiləri yoxdur və o, bitkiləri özü yığır.
Bitki toplayan 5	Kişi		Bu bitki toplayan hər il mart-sentyabr aylarında Layihə ərazisində ispanaq, keklikotu və bahar xoruzgülü yığır. Hər dəfə cəmi 10-20 kq bitki yığılır və Sumqayıt bazarında satılır. Hazırda işsiz olduğuna görə, bitki satışı bu bitki toplayanın yeganə gəlir mənbəyidir. Bu bitki toplayan ayda ən azı 2 dəfə, əsasən də həftə sonları qayçı ilə bitki yığır. Onun işçiləri yoxdur və o, bitkiləri özü yığır.

Beş (5) bitki toplayanın heç birinin ərazidən bitki toplamaq üçün icazəsi, lisenziyası və ya bələdiyyə ilə hər hansı müqaviləsi yoxdur, çünki bu tələb olunmur. Belə ki, bələdiyyə torpaqları adətən yerli icma ehtiyacları üçün maneəsiz istifadə oluna bilər. Onlar həmçinin bildiriblər ki, onları əsasən layihənin işlənməsi müddətində bitki toplama ərazisinə giriş-çıxışın məhdudlaşdırılması və alternativ torpaqlarda mövcud olan bitkilərin miqdarı narahat edir.

Yaxınlıqdakı fermalardan olan bir (1) mövsümi fermer də layihə sahəsində ev təsərrüfatının ehtiyacları üçün bitki yığdığını bildirib. Qeyd etmək lazımdır ki, bu mövsümi fermer layihə ərazisində mal-qara otarmır. Cədvəldə bu fermerin bitki toplama fəaliyyəti barədə xülasə təqdim olunur.

Cədvəl 4-5 Layihə sahəsində digər bitki toplayan haqqında məlumat

Adı	Məsləhətləşmə METODU	XÜLASƏ
Bitki toplayan 6	Telefon	Bu bitki toplayan mövsümi fermerdir və onun ferması layihə sahəsinin şərq həddudlarına yaxın ərazidə yerləşir. O da hər il may ayından iyuna kimi Layihə ərazisindən bitki toplayır. O, bitkiləri gündəlik istifadə və çaya əlavə etmək üçün əl ilə toplayır. Bu bitki toplayan şəxs həftədə 3-4 dəfə bitki toplayır.

Aşağıdakı şəkildə Layihə ərazisindəki bitki toplama sahəsi göstərilir.

Şəkil 4-4 Layihə ərazisindəki bitki toplama sahəsi

Qeyd: Layihə sahəsində bitki topladığı müəyyən edilmiş bütün şəxslər kişidir. Bitki toplayan qadın yoxdur.

4.3.7 Ovçular

2021-ci ilin noyabr ayında fermerlər arasında aparılmış sorğu zamanı 4 sayılı fermadan olan Fermer 3 qeyd edib ki, o, ərazidə mal-qara otarmaqla yanaşı, Layihə ərazisində dovşan və ördək ovlayır. Aşağıdakı cədvəldə bu mövsümi fermerin sahədə ovçuluq fəaliyyəti haqqında məlumat verilir.

Cədvəl 4-6 Layihə sahəsində ovçu haqqında məlumat

Adı	Cinsi	Məsləhətləşmə METODU	XÜLASƏ
Fermer 3	Kişi	Üzbəüz	Fermer 3 layihə ərazisində mal-qara otaran, habelə ovla məşğul olan mövsümi çobandır. Fermerin ov etmək üçün rəsmi müqaviləsi yoxdur və onun ovçuluq fəaliyyəti vaxtaşırı məşğul olduğu bir hobbidir. Ov sırf ev təsərrüfatında istehlak üçündür və satış üçün deyil. Onun xüsusi ov sahəsi yoxdur, çünki həm layihə ərazisində, həm də layihə ərazisindən kənar ərazilərdə ov edir.

4.4 Layihənin torpaq ehtiyacları

Aşağıdakı cədvəldə layihə üçün ayrılmış torpağın ümumi sahəsi və layihə üçün hesablanmış torpaq ehtiyacları təqdim olunur.

Cədvəl 4-7 Layihənin torpaq ehtiyacları

	SAHƏ (KM ²)	SAHƏ (HA)
Ayrılmış torpaq (Layihə hüdudları)	17.594	1759.4
Bilavasitə Layihə sahəsi (KTG sahəsi, yarımstansiya, KES ərazisi xaricində yerləşən köməkçi sistemlər və açıq anbar sahəsi)	163720.12	16.37
Bilavasitə Layihə sahəsi + Giriş-çıxış yolu + Bufer	0.886	88.6

Qeyd: KES ərazisi xaricində yerləşən köməkçi sistemlər və giriş-çıxış yolu üçün bufer = 5m, KTG üçün bufer = 30m və Yarımstansiya üçün bufer = 30m.

Yuxarıda qeyd olunanlara əsasən, layihənin tikinti fazası üçün tələb olunan ümumi torpaq sahəsi bufer zonaları da daxil olmaqla 88,6 ha təşkil edir. Beləliklə, layihə üçün ayrılmış torpaq sahəsi daxilində layihə obyektlərinin əhatə etmədiyi ümumilikdə 1670,8 ha torpaq sahəsi olacaq.

Qeyd etmək lazımdır ki, layihənin tikinti fazası üçün tələb olunan 88,6 ha sahədən Layihə ilə əlaqədar TİM yalnız 16,37 ha bilavasitə layihə sahəsi üçün olacaq (bu, Layihəyə icarəyə veriləcək 22,59 ha ərazi daxilindədir), qalan ərazilər (yəni, giriş yolları, bufer və s.) üçün isə torpaq servitutu veriləcək.

4.5 Torpaq istifadəçiləri üçün alternativ torpaqların olması

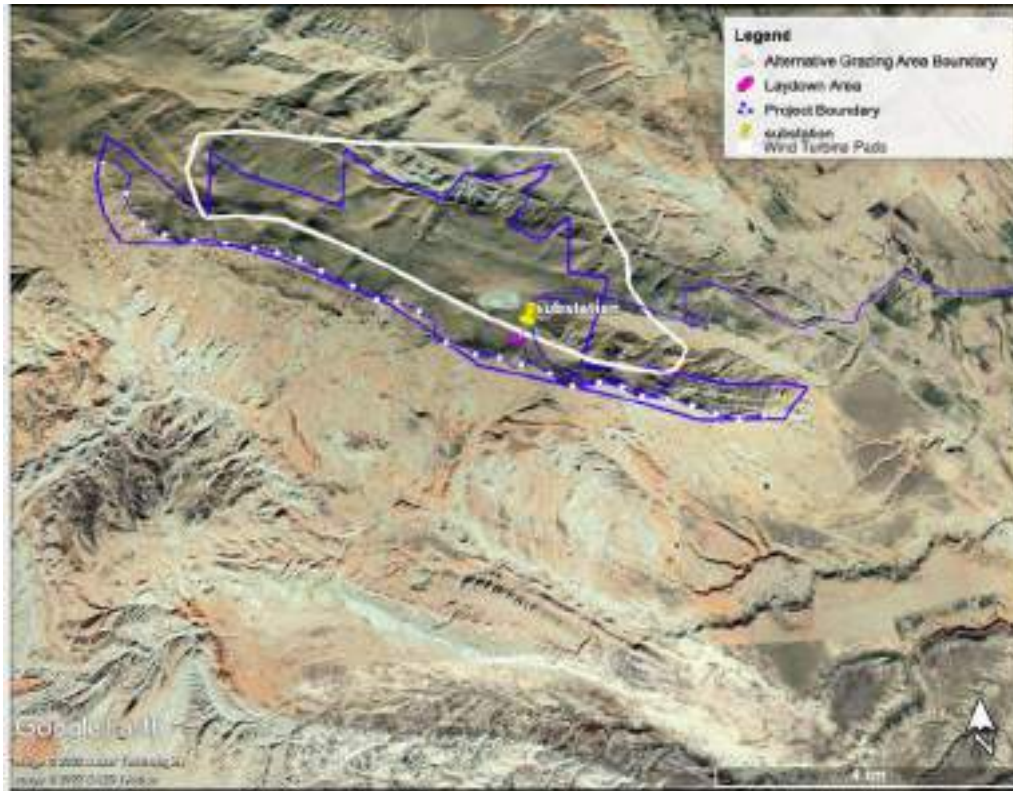
Layihə ərazisindəki torpaq sahəsi Sitalçay bələdiyyəsi və Xızı rayonu İcra Hakimiyyətinin mülkiyyətindədir. Bu mərhələdə sorğu aparılmış bütün torpaq istifadəçiləri bildiriblər ki, onların ya alternativ otlaq sahələri yoxdur, ya da layihə çərçivəsində layihə ərazisində otlaqlara və bitki toplama sahələrinə girişin məhdudlaşdırılacağından narahatdırlar.

Sitalçay bələdiyyəsi yerli məsləhətçiye məlumat verib ki, aşağıda göstərilən ərazi mal-qaranın otarılması üçün alternativ torpaq kimi nəzərdə tutula bilər. Bu, əlavə olaraq qiymətləndiriləcək və nəticələr yekun YVBP-yə daxil ediləcək.

Şəkil 4-5 Təklif olunan alternativ otlaq ərazisi

Şəkil 4-6 Layihə obyektlərinə nisbətən təklif olunan alternativ otlaq ərazisi

Layihə ərazisinin torpaqdan istifadə statusunun kənd təsərrüfatından sənaye, nəqliyyat, rabitə, müdafiə və digər istifadələrə dəyişdirildiyini nəzərə alaraq, Yekun YVBP çərçivəsində tikinti mərhələsində müəyyən edilmiş LTMQŞ-lər üçün müəyyən edilmiş alternativ otlaq sahələrinin münasib olduğunu və torpaqdan istifadə statusunda dəyişikliklərdən asılı olmadığını təsdiqləmək üçün müvafiq dövlət qurumları və "ACWA Power" ilə məsləhətləşmələr aparılacaq.

4.5.1 Alternativ torpaq sahələrinin qiymətləndirilməsi ilə əlaqədar davam edən proses

Müvafiq olaraq 11 may 2022-ci il və 12 may 2022-ci il tarixlərində Sitalçay bələdiyyəsinə və Xızı rayon İcra Hakimiyyətinə aşağıdakılar barədə məsləhətləşmə məktubları göndərilib:

- Alternativ torpaq sahəsinin mövcud olmasının və onun istifadə statusu dəyişdikdən sonra otlaq üçün yararlılığının təsdiq olunması;
- Torpaqdan istifadə statusunun dəyişməsi ilə əlaqədar alternativ torpaq mövcud olmadıqda, başqa alternativ torpaq sahəsinin verilməsi;
- Təklif olunan hər hansı alternativ torpaq sahəsinin hüquqi və ya fiziki şəxslərə icarəyə verilmədiyinə, pulsuz olduğunun və layihənin təsirinə məruz qalan şəxslərin istifadəsinə verilməsinin mümkünlüyünün təsdiq olunması;
- Yuxarıda təklif olunan torpaq sahəsindən fərqlidirsə, alternativ torpaq sahəsinin yerinin/koordinatlarının və kadastr xəritəsinin təmin edilməsi;
- Təklif olunan hər hansı alternativ torpaq sahəsinə giriş-çıxışın mümkün olduğunun və mal-qara otarmaq və bitki toplamaq üçün yararlı olduğunun təsdiq olunması; və
- Təklif olunan alternativ torpaqlarda təbii/süni yerüstü su mənbələrinin olub olmamasının və fermerlərin/çobanların mal-qara üçün su quyuları qazmaq imkanlarının təsdiq olunması.

Bələdiyyədən və Xızı rayon İcra Hakimiyyətindən cavab aldıqdan sonra "5 Capitals" şirkəti yerli məsləhətçi, Bələdiyyə və Xızı rayon İcra Hakimiyyəti ilə razılaşdırmaqla, təklif olunan alternativ otlaq sahəsinin yararlılığını, fermerlərin və çobanların evlərindən məsafəni, alternativ otlaq sahəsində hər hansı infrastrukturun, torpaq istifadəçilərinin, ziyanvericilərin/xəstəliklərin olmasını dəqiqləşdirmək üçün fermerlər, bitki toplayanlar və çobanlarla əraziyə səfər planlaşdıracaq və həyata keçirəcək.

Qeyd: Yuxarıda qeyd olunan əraziyə səfər yalnız Bələdiyyə və Xızı rayon İcra Hakimiyyəti layihə həddlərində olmayan alternativ torpaq sahəsi təklif etdikdə həyata keçiriləcək (bax: yuxarıda Şəkil 4-5 və Şəkil 4-6).

əgər torpaq sahəsi hazırkı otlaq sahəsi ilə müqayisədə yararlılıq, əlçatanlıq, bərabər dəyər, məhsuldarlıq və ölçü baxımından bütün tələblərə uyğun olarsa və fermerlər, çobanlar və bitki toplayanlar alternativ torpaq sahəsini qəbul edərlərsə, bu barədə bələdiyyəyə və Xızı Rayon İcra

Hakimiyyətinə məktub göndəriləcək. Əgər alternativ torpaq sahəsi qəbul edilmirsə və yararlılıq, əlçatanlıq, bərabər dəyər, məhsuldarlıq və ölçü tələblərinə uyğun gəlmirsə, bu barədə də bələdiyyə və Xızı rayon İcra Hakimiyyətinə məlumat veriləcək və başqa alternativ torpaq sahəsinin təklif edilməsi ilə bağlı müraciət ediləcək.

Alternativ torpağın qiymətləndirilməsi prosesi Yekun YVBP-də ətraflı təsvir olunacaq.

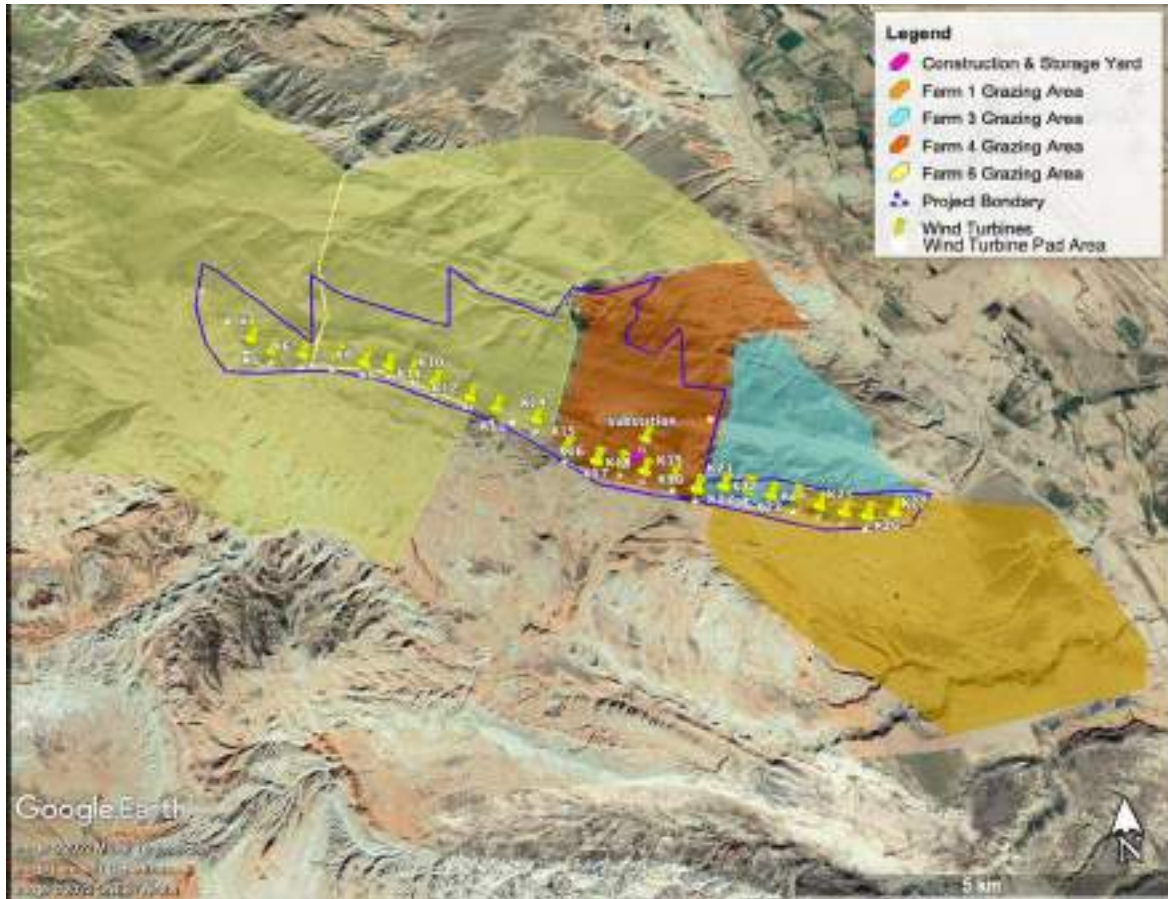
5 İQTİSADI SABİTLİYİN POZULMASININ ƏHATƏ DAİRƏSİ

5.1 Fermerlərə təsirlər

Layihənin tikinti fazasında Ferma 1, Ferma 3, Ferma 4 və Ferma 6-nın mövsümi fermerləri üçün mal-qaranın otarılması məhdudlaşdırılacaq, çünki həmin fermaların otlaq sahələri Layihə ərazisinin içərisinə keçir.

Lakin, bu cür məhdudiyyət aktiv tikinti sahələri, yeni turbin dayağı zonası, yarımstansiya və açıq anbar sahələri ilə məhdudlaşacaq. Aşağıdakı şəkildə fermerlərin mal-qara otarmaq üçün istifadə etdikləri ərazilərə münasibətdə layihənin obyektləri göstərilir.

Şəkil 5-1 Otlaq ərazilərinə nisbətən layihə obyektləri

Yuxarıdakı şəkildən göründüyü və 4.3-cü bölmədə təsvir olunduğu kimi, tikinti zamanı Layihə sahəsinin yalnız kiçik bir hissəsi, konkret olaraq cənub hissəsi aktiv olacaq. Buna əsaslanaraq, mal-qaranın otarılması üçün məhdudlaşdırılacaq torpaq sahəsinin Ferma 1 və Ferma 3 fermerlərinin istifadə etdiyi Layihə ərazisində mövcud otlaq sahəsinin 20%-dən və Ferma 1 və Ferma 3 fermerlərinin istifadə etdiyi Layihə ərazisində mövcud otlaq sahəsinin 5%-dən az olacağı gözlənilir. Aşağıdakı cədvələ baxmağınız xahiş olunur.

Cədvəl 5-1 Layihə sahəsində gözlənilən otlaq itkisi

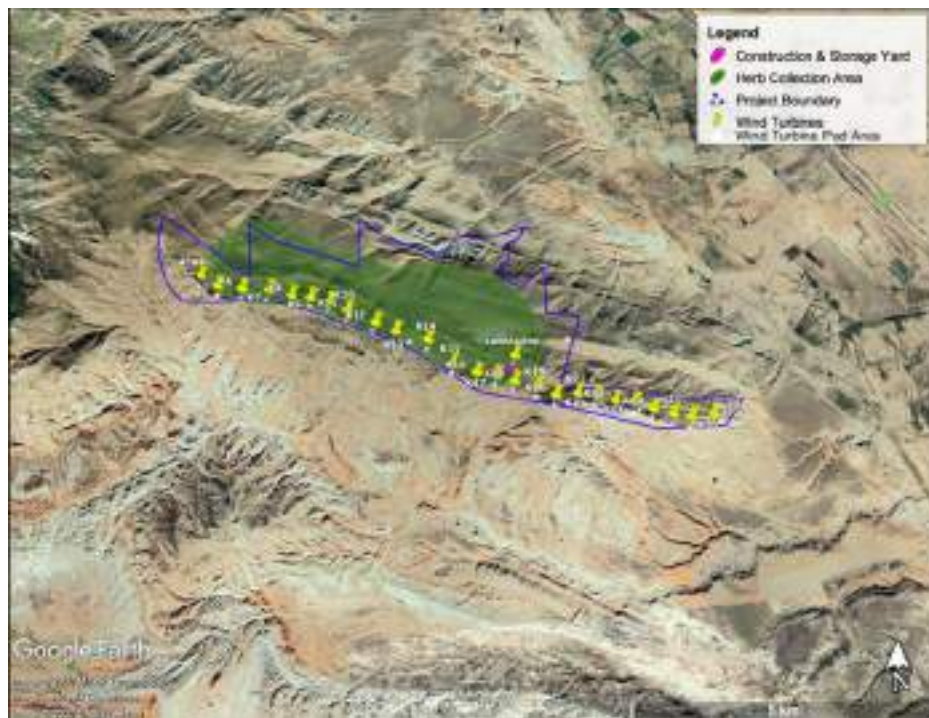
FERMALAR	LAYİHƏ ƏRAZİSİNDƏ ÜMUMİ OTLAQ SAHƏSİ (HA)	AKTİV TİKİNTİ ZONALARINDA ÜMUMİ OTLAQ SAHƏSİ + BUFER (HA)	Təsirə MƏRUZ QALAN OTLAQ SAHƏSİ (%)
Ferma 1	109.7	10.9	9.9%
Ferma 3	54.8	9.7	17.7%
Ferma 4	567.4	21.7	3,8%
Ferma 6	658.4	6.2	0.9%

20%-dən az otlaq itkisinin onların mal-qara otarma fəaliyyətinə və dolanışq vasitələrinə təsirini tam başa düşmək üçün fermerlərlə əlavə məsləhətləşmələr/sorğular hələ də davam edir. Bu təsirin miqyası Yekun YVBP çərçivəsində qiymətləndiriləcək.

5.2 Bitki toplayanlara təsirlər

Daha əvvəl qeyd edildiyi kimi, bitki yığanlar mart-sentyabr ayları arasında bitki toplamaq üçün Layihə sahəsinin şimal-qərb hüdudlarına doğru dəniz səviyyəsindən 1000 m hündürlükdə olan düz gölünün yaxınlığındakı ərazidən istifadə edirlər. Layihənin tikinti fəzasında onların sahədəki fəaliyyətinin təsirə məruz qalacağı gözlənilir. Aşağıdakı şəkildə bitki toplayanların istifadə etdiyi ərazilərə nisbətən layihənin obyektləri göstərilir.

Şəkil 5-2 Bitki toplama ərazilərinə nisbətən layihə obyektləri

Yuxarıdakı şəkildən göründüyü kimi, tikinti zamanı Layihə sahəsinin yalnız kiçik bir hissəsi, konkret olaraq cənub hissəsi aktiv olacaq. Buna əsasən, bitki toplama üçün məhdudlaşdırılacaq ərazinin hazırkı bitki toplama ərazisinin 5%-dən az olacağı gözlənilir. Aşağıdakı cədvələ baxmağınız xahiş olunur.

Cədvəl 5-2 Layihə sahəsində bitki toplama ərazisinin gözlənilən itkisi

LAYİHƏ ƏRAZİSİNDƏ ÜMUMİ BİTKİ TOPLAMA SAHƏSİ (HA)	AKTİV TİKİNTİ ZONALARINDA ÜMUMİ BİTKİ TOPLAMA SAHƏSİ + BUFER (HA)	TƏSİRƏ MƏRUZ QALAN BİTKİ TOPLAMA SAHƏSİ (%)
1025.74	32.3	3,1%

Bitki toplama sahəsinin təxmini itkisinin 5%-dən az olduğunu nəzərə alsaq, tikinti fazasında bitki toplayanların bilavasitə layihə sahəsindən kənar ərazilərdən bitki yığmaq imkanı əldə edəcəyi gözlənilir.

5.3 Tək ovçuya təsirlər

Layihə sahəsində yalnız bir fermer ov edir. Həmin fermerlə aparılmış məsləhətləşmələrə əsasən, layihə sahəsində ov yalnız bəzən və yalnız ev təsərrüfatı tərəfindən istehlak üçün həyata keçirilir. Bu fermerin ovçuluq fəaliyyəti onun ev təsərrüfatına gəlir gətirməyə də, layihə sahəsi bu fermərə və onun ev təsərrüfatına ekosistem xidmətləri göstərir.

Yuxarıda qeyd olunanlara əsasən, onun Layihənin tikinti fazasında təsirə məruz qalacağı gözlənilir, çünki həmin müddət ərzində layihə ərazisində dovşan və ördəklərin ovlanmasına məhdudiyyət qoyulacaq.

Fermerin layihə ərazisindən kənarda da ov etdiyini nəzərə alsaq, onun ov fəaliyyətinə hər hansı təsir cüzi olacaq və layihə sahəsi ilə məhdudlaşacaq, çünki sözügedən heyvanlar layihə sahəsindən kənar ərazilərdə də olacaq və buna görə də o, ov fəaliyyətini hələ də həyata keçirə biləcək.

İstismar fazasında vəhşi heyvanların (dovşanlar və ördəklər daxil olmaqla) layihə sahəsinə qayıdacağı gözlənilir. Buna görə də o, Layihə sahəsində ovçuluq fəaliyyətinə başlaya bilər.

5.4 Əmək haqqının itirilməsi

Külək elektrik stansiyasının tikintisi Layihənin təsirinə məruz qalan aşağıdakı şəxslərin əmək haqqına təsir edəcək:

- Fermerlər tərəfindən işə götürülən işçilər

Yekun YVBP çərçivəsində, fermerlərin işə götürdükleri işçilər haqqında təfərrüatları öyrənmək üçün bütün fermerlərlə məsləhətləşmələr aparılacaq. Layihənin işçilərin yaşayış vasitələrinə təsirini qiymətləndirmək üçün işçilərlə də əlavə məsləhətləşmələr aparılacaq.

5.5 Həssas qruplara təsirlər

AYİB tələblərinə əsasən, *"həssas qruplara gender kimliyi, dini, etnik mənsubiyyəti, yerli əhali mənsubiyyəti, yaşı, əlilliyi, iqtisadi baxımdan əlverişsiz şəraiti və ya sosial statusuna görə layihənin təsirləri ilə daha çox mənfi təsire məruz qala bilən və layihənin faydalarını tələb etmək və ya onlardan faydalanmaq bacarığı məhdud ola bilən insanlar aiddir."*

AİB-in məcburi köçürülmə üzrə mühafizə tələblərinə əsasən, *"həssas qrupların, xüsusən də yoxsulluq həddindən aşağı olanların, torpağı olmayanların, qocaların, qadınların və uşaqların, yerli xalqların və torpaq üzərində qanuni hüququ olmayanların ehtiyaclarına xüsusi diqqət yetirilməli və onların məsləhətləşmələrdə iştirakı təmin edilməlidir."*

BMK-nın İS5 sənədi də yoxsulların və həssas təbəqələrin ehtiyaclarına xüsusi diqqət yetirilməsini tələb edir.

12 mart - 10 aprel 2022-ci il tarixləri arasında keçirilmiş sosial-iqtisadi sorğuya əsasən, Layihə ilə əlaqədar aşağıdakı həssas qruplar müəyyən edilib:

- Hökumət və ya bələdiyyə ilə rəsmi icarə müqaviləsi olmayan bütün fermerlər. Qeyd olunanlara bütün fermaların fermerləri daxildir;
- Ev təsərrüfatlarının gəlirləri təbii ehtiyatlardan asılı olan fermerlər və çobanlar. Layihə sahəsindən istifadə edən fermerlər bildiriblər ki, heyvandarlıq onların yeganə gəlir mənbəyidir və buna görə də otlaq sahəsinin itirilməsi nəticəsində onların maldarlıq fəaliyyətlərinə hər hansı təsir onların yaşayış vasitələrinə və gəlirlərinə mənfi təsir göstərəcək.
- Yaşlı fermerlər, çobanlar və ya bitki toplayanlar, yeni yaşı 60 və daha çox olanlar. Belə bir fermerin yaşayış vasitələri otlaqların itirilməsi səbəbindən bir qədər təsire məruz qaldığı halda, gəlir gətirən digər yaşayış vasitələrinə keçid potensial olaraq çətin ola bilər;
- Özü xroniki xəstə olan və ya xroniki xəstəliyi olan ailə üzvlərinə maddi dəstək verən fermerlər, çobanlar və ya bitki toplayanlar. LTMQŞ-lərin fəaliyyətinin pozulması xroniki xəstə olan və/və ya ailə üzvlərinə tibbi məsrəfləri ödəməyə kömək edən bitki toplayanların, fermerlərin gəlirlərinə və çobanların maaşlarına potensial təsir göstərə, beləliklə, onların öz müalicə xərclərini ödəmək və ya ailə üzvlərinin müalicəsinə kömək etmək qabiliyyətinə mənfi təsir edə bilər;
- Özü əlil olan və ya əlilliyi olan ailə üzvlərinə maddi dəstək verən fermerlər, çobanlar və ya bitki toplayanlar. Əlilliyi olan ailə üzvlərinə kömək edən LTMQŞ-lərin yaşayış vasitələrinin otlaq sahələrinin itirilməsinə görə təsire məruz qalması onların müalicə xərclərini ödəmək imkanları da bir qədər təsir edə bilər;

- Sosial yardım alan və ya ailə üzvlərinin sosial yardıma ehtiyacı olan fermerlər, çobanlar və bitki toplayanlar, yəni dövlətdən maddi yardımı, məsələn pensiya alanlar.
- Bankdan kredit götürmüş fermerlər, çobanlar və bitki toplayanlar. Bankdan kredit almış LTMQŞ-lərin işinin tikinti fazasında pozulması onların gəlirlərinə və nəticə etibarilə kredit müqaviləsinə uyğun olaraq krediti ödəmək imkanlarına mənfi təsir edə bilər.

Yuxarıda müəyyən edilmiş həssas qruplara potensial təsirlər yekun YVBP çərçivəsində qiymətləndiriləcək və burada nəzərdə tutulan hüquqi baza və YVBP-nin sonrakı tətbiqi vasitəsilə azaldılacaq.

Qeyd: 12 mart-10 aprel 2022-ci il tarixlərində LTMQŞ-lərlə aparılmış sosial-iqtisadi sorğunun nəticələri hazırda hazırlanmaqda olan Yekun YVBP-də təqdim olunacaq.

6 MARAQLI TƏRƏFLƏRLƏ MƏSLƏHƏTLƏŞMƏLƏR

6.1 Ümumi icmal

Milli ƏMTQ-nin əhatə dairəsinin müəyyən edilməsi mərhələsində və ƏMSSTQ çərçivəsində maraqlı tərəflər müəyyən edilib və ictimaiyyətlə məsləhətləşmələr aparılıb. Davam etməkdə olan maraqlı tərəflərin iştirakı (cəlb edilməsi) prosesi üçün istifadə edilən metodlara aşağıdakılar daxildir: milli, regional, yerli dövlət orqanları ilə məktub yazışmaların, üzbəüz görüşlər, virtual görüşlər, elektron məktublar və telefon zəngləri. 15 aprel və 24 iyun 2021-ci il tarixlərində yerli icmalarla Layihə sahəsinə dair ictimai məsləhətləşmələr və görüşlər də keçirilib.

Məsləhətləşmələrin xülasəsi:

- Sitalçay kəndi:
 - Sitalçay kəndinin icma üzvləri ilə 25 iyun 2020-ci il tarixində ictimai məsləhətləşmə görüşü keçirilib. Ümumilikdə 10 nəfər (həm vaxt COVID ilə əlaqədar məhdudiyyətlər səbəbindən icazə verilən maksimum insan sayı) iştirak edib; və
 - İş həcmnin müəyyənləşdirilməsi mərhələsi ərzində aparılmış məsləhətləşmələr çərçivəsində yerli icmanın hər hansı rəy və suallarını qəbul etmək üçün yerli məsləhətçi ilə əlaqə nömrəsi də daxil olmaqla, Layihə barədə məlumatın verildiyi məktublar 2020-ci ilin may ayında Sitalçay kəndində (evlərə və supermarketlərə) paylanılıb və bələdiyyənin elanlar şöbəsinə təqdim edilib.
 - Sitalçay kəndindən olan qadınlar: Yığıncaq 24 sentyabr 2021-ci il tarixində keçirilib və orada beş (5) iştirakçı və nəzərdə tutulan qadınlar iştirak edib.
 - Sitalçay kəndindən olan qocalar: Yığıncaq 24 sentyabr 2021-ci il tarixində keçirilib və orada 13 iştirakçı və nəzərdə tutulan qocalar iştirak edib.
 - Məlumatların ictimaiyyətə açıqlanması üçün görüşlər: 8 və 10 yanvar 2022-ci il tarixlərində Sitalçay kəndində məlumatların ictimaiyyətə açıqlanması üçün iki (2) görüş keçirilib. Görüşlər ƏMSSTQ prosesinin nəticələrini və əsas təsirləri, təsirlərin azaldılması və idarə edilməsi tədbirlərini, o cümlədən Maraqlı tərəflərin cəlb olunması planının əsas elementlərini, məsələn, İMM və şikayətlərə baxılma mexanizmini və onlara çıxış yollarını təqdim etmək məqsədi daşıyıb. Görüşlərdə 89 nəfər iştirak edib.
- Layihə ərazisindən mövsümi otlaq üçün istifadə edən fermerlərlə məsləhətləşmə:
 - Ətrafdakı fermalar/ fermerlər: 2021-ci ilin fevral və mart aylarında layihə ərazisindən vaxtaşırı otlaq üçün istifadə edən yaxınlıqdakı fermerlərlə müsahibələr keçirilib/məsləhətləşmələr aparılıb;
 - 2020-ci ilin oktyabrında və 2021-ci ilin noyabrında sahə tədqiqatı zamanı köçəri çobanlarla qeyri-rəsmi müsahibələr keçirilib; və
 - 2021-ci ilin may və noyabr aylarında öyrüş mövsümündə və mövsümi fermerlərin geri qayıtması zamanı fermerlər arasında keçirilmiş sorğu.
 - 2022-ci ilin mart ayında əlavə sorğu keçirilib

- Torpaq icarəsi sənədini təqdim etmiş Fermerlərdən biri ilə görüş (Ferma 3): 17 avqust 2021-ci il tarixində görüş keçirilib. Həmin görüşdə Energetika Nazirliyi və "ACWA Power" şirkətinin nümayəndələri və yerli məsləhətçinin İcma ilə əlaqələr üzrə məsul işçisi iştirak edib. Görüş fermerlərin torpaqdan istifadə statusunun dəqiqləşdirmək və təsdiqləmək məqsədi daşıyıb. Görüş Sitalçay kəndinin İctimai Məlumat Mərkəzində keçirilib.
- Layihə ərazisindən istifadə edən bitki toplayanlar ilə məsləhətləşmələr: 27-28 dekabr 2021-ci il tarixlərində Sitalçay kəndindən üç (3) bitki toplayan ilə müsahibələr keçirilib. İki (2) görüş Üzbəüz, biri isə telefonla keçirilib. 2022-ci ilin martında əlavə görüş keçirilib;
- Bələdiyyə ilə torpaqdan istifadəyə dair məsləhətləşmələr: 17 avqust 2021-ci il, 12 may 2020-ci il, 4 fevral 2021-ci il tarixlərində, habelə 2021-ci ilin noyabr və 2022-ci ilin mart aylarında məsləhətləşmə görüşləri keçirilib.
- Xızı rayon icra hakimiyyətinin yerli nümayəndəsi ilə məsləhətləşmələr: Layihə, o cümlədən torpağın istifadə olunması ilə bağlı hər hansı rəy və ya təkliflər almaq üçün 29 iyun 2021-ci il tarixində məktub göndərilib. 27 avqust 2021-ci il tarixində cavab alınıb.

ƏMSSTQ və YVBP çərçivəsində müxtəlif hökumət nazirlikləri/qurumları və institusional maraqlı tərəflərlə də ətraflı məsləhətləşmələr aparılıb.

Layihə çərçivəsində ƏMSSTQ üzrə məsləhətləşmə məktubları, görüşlərin tam protokolları və iştirakçıların siyahıları ƏMSSTQ toplusunun 4-cü cildinə I əlavəsində təqdim olunur.

6.2 İctimai Məlumat Mərkəzi (İMM)

İcmanın üzvlərinin Layihə barədə məlumatlandırılması, şikayət ərizələrinin qəbul edilməsi və yerli sakinlərin Layihədə işə götürülməsinə şərait yaradılması üçün ACWA Power 15 iyun 2021-ci il tarixində Sitalçay kəndində İMM yaradıb. İMM-in əsas funksiyaları aşağıdakı kimi yekunlaşdırıla bilər:

- Yerli icmaya layihə ilə bağlı vəziyyət və hər hansı yeni işlər haqqında məlumat vermək;
- İcma daxilində plakatlar/posterlər yerləşdirməklə layihə ilə bağlı elanları yaymaq;
- İctimai şikayətləri almaq və emal etmək;
 - Şikayətləri qeydiyyatdan keçirmək və onları layihə rəhbərliyinə göndərmək;
 - Şikayətlər bağlanana qədər onları izləmək;
 - Şikayətlər jurnalını saxlamaq və təmin etmək;
- Layihə üçün yerli işçilərin işə götürülməsinə kömək göstərmək;
- İş elanları vermək;

- Layihə şirkətinin/podratçılarının nümayəndələrini cəlb etməklə işlə bağlı mü sahibləri təşkil etmək;
- Mü sahibənin nəticələrini sənədləşdirmək və onların uçotunu aparmaq;
- Yerli səlahiyyətli qurumları və layihə rəhbərliyini cəlb etməklə ictimaiyyətə görüşlər təşkil etmək;
- Layihəni işləyib hazırlayan tərəf tərəfindən maliyyələşdirilmə üçün icmaların layihə ilə bağlı təkliflərini tərtib etmək; və
- İcmalarla bütün kommunikasiyanı sənədləşdirmək və onların uçotunu aparmaq.

2 noyabr 2021-ci il tarixinə İctimai Məlumat Mərkəzinə heç bir şikayət daxil olmayıb.

Şəkil 6-1 Sitalçay kəndində İctimai Məlumat Mərkəzi

6.3 YVBP çərçivəsində məsləhətləşmələr

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, ƏMSSTQ mərhələsində məsləhətləşmələr aparılıb. Torpaqdan istifadə, torpaq mülkiyyəti və sosial-iqtisadi məqamlar barədə əlavə məlumat əldə etmək üçün Layihənin təsirinə məruz qalan şəxslər, o cümlədən maraqlı tərəflər ilə hazırda ayrı-ayrılıqda məsləhətləşmələr aparılır. Aşağıda YVBP çərçivəsində cəlb olunan maraqlı tərəflərin siyahısı təqdim olunur.

Cədvəl 6-1 YVBP çərçivəsində cəlb olunan maraqlı tərəflər

MARAQLI TƏRƏF QURUPU	MARAQLI TƏRƏF QURUMLARI	LAYİHƏYƏ UYĞUNLUQ: Təsir əsaslı (A), MARAQ əsaslı (I), və YA QƏRAR QƏBUL EDƏN (D)	TİKINTI İŞLƏRİ ÜÇÜN GÜNDƏLİK VƏ METODLAR
Torpaq istifadəçiləri	Sahədən istifadə edən fermerlər	A: Otlaqların itirilməsi (iqtisadi sabitliyin pozulması) və torpaqdan istifadənin məhdudlaşdırılması səbəbindən birbaşa təsir.	Torpaqdan istifadə və mülkiyyətə əlaqədar məsələlər, iqtisadi sabitliyin pozulması və otlaq sahələrinin itirilməsi ilə əlaqədar məsələlər.
	Bitki toplayanlar		

MARAQLI TƏRƏF QURUPU	MARAQLI TƏRƏF QURUMLARI	LAYİHƏYƏ UYĞUNLUQ: Təsir əsaslı (A), MARAQ əsaslı (I), VƏ YA QƏRAR QƏBUL EDƏN (D)	TİKINTI İŞLƏRİ ÜÇÜN GÜNDƏLİK VƏ METODLAR
			Rəsmi görüşlər və ikitərəfli danışıqlar/ telefon zəngləri/ məktublar
Fəhlələr	Fermerlər tərəfindən işə götürülən daimi və müvəqqəti işçilər	A: Layihənin tikinti fazası mal-qaranın otarılmasına mane ola bilər.	Mal-qaranın otarılması fəaliyyətinin pozulması və onların gəlirlərinə hər hansı təsirlər ilə əlaqədar məsələlər. Rəsmi görüşlər və ikitərəfli danışıqlar/ telefon zəngləri
Yerli hökumət qurumları	Sitalçay bələdiyyəsi	D: Layihə sahəsi bələdiyyənin yurisdiksiyası daxilində yerləşir	Torpaqdan istifadə, torpaq icarə müqaviləsi və alternativ otlaqla əlaqədar məsələlər. Rəsmi görüşlər / yazışma / telefon zəngləri
Hökumət orqanı	Xızı rayon icra hakimiyyətinin yerli nümayəndəsi	D: Torpaq mülkiyyətçiliyi və torpaqdan istifadəyə nəzarət edən Tənzimləyici qurumun bir hissəsi	Torpaqdan istifadə və torpaq mülkiyyəti ilə əlaqədar məlumat sorğusu və məsələlərin müzakirəsi. Rəsmi görüşlər / yazışma / telefon zəngləri (zəruri hallarda)
Dövlət Torpaq Agentliyi	Xızı Rayon Dövlət Torpaq Agentliyi	D: Torpaq mülkiyyəti və istifadəçilərinə dair araşdırmalar	Torpaq icarəsinin qeydiyyatı ilə əlaqədar məlumat sorğusu və məsələlərin müzakirəsi. Rəsmi görüşlər / yazışma / telefon zəngləri (zəruri hallarda)
Maliyyə institutları	AYİB/AİB	D: Layihə üçün maliyyə vəsaitinin təmin olunması	AYİB-in icra tələblərinə və AİB-in mühafizə tələblərinə uyğunluğu təmin etmək üçün proses boyu davam edən dialoq

6.4 Şikayətlərə baxılma mexanizmi

AYİB, AİB və BMK İS sifarişçidən Layihə çərçivəsində təsire məruz qalmış insanlardan onları narahat edən məsələlər barədə məlumatların və şikayətlərin qəbulu və həllinin asanlaşdırılması üçün münasib proseduraya malik şikayətlərə baxılma mexanizmi yaratmağı tələb edir.

Layihə üzrə şikayətlərə baxılması mexanizmi mədəni cəhətdən məqbul olan və pulsuz əldə edilə bilən aydın və şəffaf prosedən istifadə edəcək; beləliklə, bütün təsire məruz qalan tərəflərin şikayət etmək imkanı olacaq. Layihə çərçivəsində şikayətlərə baxılma mexanizminə əsasən, LTMQŞ-lər şikayətlərin həll edilməsi üçün Layihənin şikayətlərə baxılma mexanizmindən kənar mexanizmlərə, məsələn məhkəmələrə müraciət edə bilərlər.

Məxfilik, fərdi məlumatların qorunması, maraqların toqquşması, anonim şikayətlər və istənilən formada təqibə qarşı dözümsüzlük siyasəti ilə əlaqədar müddəalar daxil edilməlidir.

Bütün LTMQŞ-lər təqibdən (məsələn, təhdid, hədə-qorxu, qısnama və ya zorakılıqdan) qorxmadan öz fikirlərini, rəylərini və narahatlıqlarını ifadə edə bilməlidirlər. Buna nail olmaq üçün layihə çərçivəsində təqiblərə qarşı dözümsüzlük siyasəti qəbul ediləcək və həmin siyasət Davranış Kodeksində və şirkətin əsas prinsiplərində öz əksini tapacaq. Təqiblər ilə əlaqədar istənilən iddiaya dərhal baxılacaq və onlara qarşı cavab tədbirləri görülməli, risk altında olan şəxslərlə məsləhətləşmələr əsasında cavablar veriləcək, təqiblərə qarşı cavab tədbirləri və onların həyata keçirilməsi isə zərərçəkənlərlə razılaşdırılacaq.

Şikayətlərə baxılma mexanizmi çərçivəsində kimi aşağıdakı proses və müddətlərə riayət edilməlidir. Müəkkəb şikayətlərə və ya digər amillərə görə araşdırma müddəti uzandığı hallarda şikayətçi bu gecikmə və yenilənmiş gözlənilən cavab müddətləri barədə məlumatlandırılacaq.

Cədvəl 6-2 Şikayətlərə baxılma prosesi və müddətlər

MƏRHƏLƏ	MÜDDƏT
Şikayət daxil oldu/təqdim edildi	-
Şikayət qeydə alındı və təsdiqləndi	Şikayət təqdim edildikdən sonra 1 həftə ərzində
Şikayət araşdırıldı	Şikayət təqdim edildikdən sonra 30 gün ərzində
Təklif olunan qətnamə şikayətçiye çatdırıldı	Şikayət təqdim edildikdən sonra 2 həftə ərzində
MÜNASİB HALLARDA, ŞİKAYƏTÇİ QƏRAR NARAZI QALDIQDAN SONRA	
Şikayətin yenidən qiymətləndirilməsi/yeni həll variantının təklif edilməsi/Şikayətçinin yekun qərar barədə məlumatlandırılması üçün tədbirlər	Şikayətçi tərəfindən narazılıq bildirildikdən sonra 2 həftə ərzində
İki tərəf arasında şikayətin həll edilməsi mümkün olmadığı halda, vasitəçi, yeni Layihə ərazisində mədəniyyət və	Şikayətçi tərəfindən narazılıq bildirildikdən sonra 2 həftə ərzində.

MƏRHƏLƏ	MÜDDƏT
qaydaları başa düşən yerli liderlər cəlb olunacaq.	
Layihə səviyyəsində həll olunmayan şikayətlər - ACWA Power şirkətinin yüksək rəhbərliyinin, bələdiyyənin və hər hansı digər aidiyyəti səlahiyyətli orqanların (zəruri hallarda) iştirakı ilə şikayətlərə baxılma komitəsi.	Şikayətçi tərəfindən narazılıq bildirildikdən sonra 30 gün ərzində.

Yuxarıda qeyd olunan şikayətlərə baxılma mexanizmi Layihə çərçivəsində Maraqlı tərəflərin cəlb olunması Planı ilə müəyyən edilmiş prosedura çevriləcək və təsdiq olunduqdan sonra Layihə tərəfləri tərəfindən həyata keçiriləcək.

Cədvəl 6-3 Şikayətlərə baxılma mexanizmi üçün əlaqə məlumatları

ŞİRKƏT	ƏLAQƏ MƏLUMATLARI
Layihə şirkəti	"ACWA POWER AZERBAIJAN RENEWABLE ENERGY"
Şikayətlərə baxılma üzrə menecer/məsul şəxs	Cavid Əlifli Telefon: M + 994 50 241 80 30 E-poçt: JAlifli@acwapower.com
İMM	Vüsal Səfərov Telefon: +99455 260 08 09 E-poçt: vusal.safarovv@gmail.com

7 İQTİSADI SABİTLİYİN POZULMASI İLƏ ƏLAQƏDAR ÇƏRÇİVƏ VƏ METODOLOGİYA

Yaşayış vasitələrinin bərpası Azərbaycan Respublikasının milli qanunvericiliyinə və AYİB, AİB və BMK-nın tələblərinə uyğun olaraq həyata keçiriləcək. Proses aşağıdakı əsas mərhələlərdən ibarət olacaq:

- LTMQŞ-ləri və onların torpaq hüquqlarını və yaşayış vasitələrini, habelə kompensasiya və/və ya yardım almaq hüququ olanları, məsələn, həssas ailələri və s. müəyyən etmək üçün təsirə məruz qalmış torpaq sahiblərinin və torpaq istifadəçilərinin (yəni, rəsmi və qeyri-rəsmi torpaq istifadəçiləri/mülkiyyətçiləri və həssas qrupların) siyahıya alınması.

Bu, sosial-iqtisadi tədqiqat/sorğu çərçivəsində həyata keçirilib, əldə olunan nəticələr isə hazırda hazırlanmaqda olan Yekun YVBP-də təqdim olunacaq.

- Layihə ərazisində LTMQŞ-lərin sosial-iqtisadi vəziyyətini müəyyən etmək üçün siyahıyaalma məlumatlarına əlavə olaraq sosial-iqtisadi sorğu. Sosial-iqtisadi sorğuda aşağıdakılar nəzərə alınacaq:
 - Ailə tərkibi;
 - Respondentlərə aid şəxsi məlumatlar, yəni, yaşı, yaşayış yeri, cinsi, təhsil səviyyəsi, sağlamlıq vəziyyəti və s.;
 - Gəlir mənbələri və məsrəflər;
 - Həssas ailə üzvlərinin müəyyən edilməsi;
 - Torpaqdan istifadə/icarə növü də daxil olmaqla, təsirə məruz qalan torpaqların istifadəsi;
 - Fermerlər üçün işçi qüvvəsi mənbələri
 - Layihədən ehtiyac duyduqları yardımın növü və s.

Bu sosial-iqtisadi araşdırma/sorğu aparılıb, toplanmış məlumatlar isə hazırda hazırlanmaqda olan Yekun YVBP-də təqdim olunacaq.

- Kompensasiya və yaşayış vasitələrinin bərpası tədbirləri prosesində müvafiq hökumət orqanları/qurumları və LTMQŞ-lər ilə məsləhətləşmə görüşləri və s. LTMQŞ-lərin proseslə əlaqədar hər hansı sual, şikayət və ya aydınlaşdırma sorğusu və s. təqdim etmək üçün şikayətlərə baxılma mexanizminə çıxışı olacaq.

Hazırda müvafiq hökumət orqanları/qurumları ilə məsləhətləşmələr davam edir və bu məsləhətləşmələrin nəticələri Yekun YVBP-də təqdim olunacaq.

7.1 Uyğunluq meyarları

Layihə çərçivəsində kompensasiya və ya dəstək almaq hüququ olan LTMQŞ-lər:

- Layihə sahəsindən istifadə edən bütün fermerlər.
 - Rəsmi torpaq icarə müqaviləsi olmayan fermer, yəni, Ferma 1, 3, 4 və 6.

- Layihə sahəsindən istifadə edən bütün bitki toplayanlar
- Təsirə məruz qalan fermerlərin təsərrüfatında işləyən çobanlar/işçilər.

7.2 Son tarix

Meyarlara uyğun olan torpaq istifadəçilərinin müəyyən edilməsi və qeydiyyatı üçün konkret müddətin olmasını təmin etmək üçün son tarix müəyyən ediləcək. Həmin tarix siyahıyaalma və sorğuların son günü olacaq və maraqlı tərəflər matrisasında göstərilən məsləhətləşmə metodlarından istifadə etməklə LTMQŞ-lərə bildiriləcək. Davam etməkdə olan YVBP prosesi Layihənin tikinti fazası başlamazdan əvvəl tamamlanacaq.

7.3 Təyinat matrisası

YVBP hazırlandığı müddətdə LTMQŞ-lərə bir sıra kompensasiya tədbirləri, habelə yaşayış vasitələri ilə əlaqədar yardım və bərpa imkanları təqdim olunacaq. Uyğunluq meyarlarına dair ilkin matrisa aşağıdakı cədvəldə təqdim olunur.

Cədvəl 7-1 İlkin təyinat matrisası

ƏMLAK	SPESİFİKASIYALAR	TƏSİRƏ MƏRUZ QALAN ŞƏXSLƏR	KOMPENSASIYANIN TƏYİNATI
Torpaq	Layihə ərazisindəki otlaq	Layihə ərazisindən mal-qaranın otarılması üçün istifadə edən 1, 3, 4 və 6 sayılı Fermaların qeyri-rəsmi fermerləri	Bələdiyyə torpağın statusunun indi sənaye təyinatlı olması ilə əlaqədar bu sahədə mal-qaranın otarılmasının mümkün olduğunu təsdiqlədiyi halda, həmin fermerlərə aşağıdakı kompensasiya imkanları təqdim olunacaq: - Fermerlər mal-qaralarını layihə sahəsinin digər ərazilərində otara bilmələri üçün tikinti fazasında əlçatmaz olan ərazilərin demarkasiyası - Tikinti fazasında mal-qaranın otarılmasının hələ də mümkün ola biləcəyi ərazilərdə mal-qara və fermerlər üçün müvəqqəti giriş-çixış yollarının təmin edilməsi. - İcarə müqaviləsinin yeni otlaq ölçüsünə (layihə nəticəsində itirilmiş torpaqlara) əsaslanaraq yenilənməsini təmin etməklə və onlara icarə müqaviləsinin yenilənməsi ilə əlaqədar müraciət haqqı və digər xərclərinin əvəzini ödəməklə, müvafiq olaraq Sitalçay və Xızı Rayon İcra Hakimiyyəti ilə mövcud torpaq icarə müqavilələrinin yenilənməsində fermerlərə dəstək göstərilməsi. - Fermerlərə rəsmi qeydiyyat rüsumunun əvəzini ödəməklə və onların müqaviləsinin qüvvədə olmasını təmin etməklə, yenilənmiş torpaq icarə müqavilələrinin Dövlət Torpaq Agentliyində qeydiyyatla alınmasında fermerlərə dəstək göstərilməsi. Bələdiyyə torpaqdan istifadə statusunun dəyişməsi ilə əlaqədar bu sahədə mal-qaranın otarılmasının mümkün olmadığını təsdiqlədiyi halda, həmin fermerlərə aşağıdakı kompensasiya imkanları təqdim olunacaq: - Fermerlərin öz mal-qaralarını otara biləcəyi alternativ torpaqları müəyyən etməyə kömək. Həmin torpaq sahəsi hazırda Layihə sahəsində istifadə olunan torpaqla eyni məhsuldarlıq və ölçüdə olmalıdır. - Fermerlərin Sitalçay bələdiyyəsi ilə torpaq hərəracından keçmələrini təmin etməklə onlara yeni torpaq icarə müqaviləsi əldə etməyə dəstək.

ƏMLAK	SPESİFİKASIYALAR	Təsirə MƏRUZ QALAN ŞƏXSLƏR	KOMPENSASIYANIN TƏYİNATI
			- Fermerlərə ərizə haqqının və yeni icarə müqaviləsinin bağlanması ilə əlaqədar digər xərclərin əvəzinin ödənilməsi. - Fermerlərə rəsmi qeydiyyat rüsumunun əvəzini ödəməklə və onların müqaviləsinin qüvvədə olmasını təmin etməklə, yeni əldə olunmuş torpaq icarə müqavilələrinin Dövlət Torpaq Agentliyində qeydiyyatda alınmasında fermerlərə dəstək göstərilməsi. - Layihənin tikinti fazası başlanmadan bir ay əvvəl bütün fermerlərə xəbərdarlıq ediləcək və alternativ otlaqların yeri barədə məlumat veriləcək. - Alternativ otlaqlara giriş-çıxış imkanı tikinti fazası başlamazdan bir ay əvvəl təmin ediləcək. - Fermerlər və mal-qara yeni otlaqda məskunlaşdıqca müvəqqəti dəstək təmin edilməlidir. Qeyd olunanlar alternativ torpaq sahələrinə nəqliyyat xidmətləri ilə əlaqədar xərclər, müəyyən müddət ərzində baytarlıq xidmətləri və heyvan yemi ilə əlaqədar xərclər, alternativ otlaqlarda heyvandarlıq fəaliyyəti bərpa olunana və/və ya fermer özünün gəlir əldə etmə qabiliyyətini bərpa edə bilənədək nağd pul kompensasiyasının verilməsindən və s. ibarət ola bilər.
Bitkilər	Bitkilərin itirilməsi (turbın meydançası, yarımstansiya, açıq anbar	Bütün bitki toplayanlar	- Bitki toplayanlara tikinti işlərinin qrafiki və onun mövsümi bitki yığımı ilə necə uyğunlaşdığı barədə məlumatın verilməsi. - Tikinti işlərinə başlamazdan əvvəl bilavasitə layihə sahəsindən bitki toplamaq hüququ. Tikinti işlərinə bitkilər yığılmazdan əvvəl başlanıldığı halda, bilavasitə layihə sahəsində itirilmiş məhsulun dəyərinin əvəzi tam məbləğdə kompensasiya ediləcək³.

³ BMK İS 5-ə əsasən, əvəzetmə dəyəri əmlakın bazar dəyəri və əməliyyat xərcləri kimi müəyyən edilir. Bu qiymətləndirmə metodunu tətbiq edərkən əmlakın amortizasiyası nəzərə alınmamalıdır. Bazar dəyəri Təsirə məruz qalan icmalara və şəxslərə itirilmiş əmlakı analoji dəyərli əmlaklarla əvəz etmək imkanı vermək üçün tələb olunan dəyər kimi müəyyən edilir.

ƏMLAK	SPESİFİKASIYALAR	Təsirə MƏRUZ QALAN ŞƏXSLƏR	KOMPENSASIYANIN TƏYİNATI
	sahələrində torpağın daimi alınması nəticəsində)		- Bitki toplayanlar layihə sahəsinin digər ərazilərində bitki toplaya bilmələri üçün tikinti fazasında əlçatmaz olan ərazilərin demarkasiyası. - Tikinti fazasının bitkilərin hələ də toplana biləcəyi sahələrə bitki yığanlar üçün müvəqqəti giriş-çıkış yollarının ayrılması. - Alternativ məşğulluq imkanlarının tapılmasında əlavə yardımın göstərilməsi, yəni, layihə sahəsində prioritet məşğulluq və s. (bunun bitki toplama fəaliyyətlərinə təsir etməməsi təmin edilməlidir).
Dovşan və ördək	-	Ferma 4 fermeri	Fermerin ovladığı heyvanlar layihə ərazisindən kənarda da mövcud olduğuna və təsir cüzi olduğuna görə kompensasiya tələb olunmur.
Məşğulluq	Məşğulluq imkanının itirilməsi	Fermerlər tərəfindən işə götürülən işçilər	Aşağıdakılar yalnız alternativ otlaq sahəsinə keçid dövründə tətbiq edilir. Keçid dövründə itirilmiş xalis gəlirin tam əvəzetmə dəyəri ilə pul kompensasiyası (mal-qara otarma fəaliyyəti bərpa olunana qədər). Bu, əvvəlki maliyyə ilinin gəlirlərinə əsaslanacaq.
Həssas qruplar/fermerlər	-	Rəsmi icarə müqaviləsi olmayan LTMQŞ-lər, xroniki xəstəlikləri, əlilliyi, kreditləri olan LTMQŞ-lər, hökumətdən yardım alan LTMQŞ-lər və əsas/yeganə gəlir mənbəyi maldarlıq olan fermerlər.	- Həssas qruplar/fermerlər onların həyat səviyyəsinin yaxşılaşdırılmasına yönəlcək əlavə dəstək almaq hüququ qazanacaqlar. Bu cür əlavə dəstək hər bir ev fermer, bitki toplayan və çobanın ehtiyaclarına əsaslanacaq. - Layihə ilə əlaqədar işlər üçün işə götürülmədə prioritet, təlim imkanları, əmək haqqı yardımı və s. (bunun heyvandarlıq fəaliyyətlərinə təsir etməməsi təmin edilməlidir). - Pul müavinətinin verilməsi. Minimum üç (3) aylıq rəsmi maaş və ya ölkə üzrə müəyyən edilmiş minimum əmək haqqı (hansı daha yüksəkdirsə).

Qeyd:

- AYİB İS 5-ə (Torpaqların alınması, məcburi köçürülmə və iqtisadi sabitliyin pozulması) və BMK-nın 5-ci moduluna (Yaşayış vasitələrinin bərpası və yaxşılaşdırılması) uyğun olaraq LTMQŞ-lər və müvafiq maraqlı tərəflərlə məsləhətləşmələr əsasında Yekun YVBP çərçivəsində yaşayış vasitələrinə dəstək proqramları müəyyən ediləcək və hazırlanacaq.
- Tikinti və istismar fazalarında müəyyən edilən hər hansı gözənilməz təsirlər tam əvəzetmə dəyəri ilə kompensasiya ediləcək.

7.4 Qiymətləndirmə və kompensasiya

Kompensasiya üçün qiymətləndirmə qanuni lisenziyalı qiymətləndirmə firmasında işləyən qeydiyyatdan keçmiş müstəqil qiymətləndirici tərəfindən həyata keçiriləcək. Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında Qanun (2010) torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması proseduralarını, habelə kompensasiyaların hesablanması və ödənilməsi proseduralarını tənzimləyən hüquqi tələbdir. Həmin qanunun prosesi idarə etmək üçün istifadə ediləcək maddələri:

- Maddə 7. Alınmanın təsirinə məruz qalan şəxs. Həmin maddənin 7.3-cü bəndində alınmanın təsirinə məruz qalan şəxslər hesab ediləcək 5 qrup şəxslər nəzərdə tutulur. Bu şəxslər qrupları bu YVBP layihəsinin 3.1.3-cü bölməsində təsvir edilir.
- 8-ci maddənin 8.2.5-ci bəndində torpağa sahibliyin alınması başlayana qədər kompensasiyanın ödənilməsi və ya köçürülmənin zəruriliyi göstərilir.
- Alınan torpağın qiymətləndirilməsi haqqında 23-cü maddənin 23.1.1-ci və 23.1.2-ci bəndlərində alınan torpağın bazar qiyməti, torpağın, tikililərin və daşınar əmlakın bərpə qiymətinə dair məlumat və dəlillərin toplanmasının zəruriliyi göstərilir. *Qeyd etmək lazımdır ki, layihə sahəsində heç bir bina/tikili və daşınar əmlak yoxdur.*
- 23-cü maddənin 23.1.4-cü bəndində alınan torpağın və digər əmlakın qiymətləndirilməsi məqsədilə müstəqil qiymətləndiricinin cəlb edilməsinin zəruriliyi göstərilir. *Bu layihə çərçivəsində, sahədə heç bir əmlak və ya mövcud tikililər yoxdur, buna görə də yalnız alınan torpaq sahəsinin qiymətləndirilməsi aparılacaq.*
- Maddə 55. Kompensasiyanın məbləği ilə bağlı torpağın qiymətləndirilməsi üsulu. 55.1.1-ci bənddə göstərilir ki, alınan torpaq üçün kompensasiyanın məbləği alınan torpağın bazar qiyməti müəyyən edilməklə hesablanır.
- 58-ci maddəyə əsasən, torpağın bazar qiyməti torpağın siyahıya alınma tarixindən əvvəlki üç ay ərzində alınan torpağa uyğun torpağın notariat qaydada təsdiq edilmiş alqı-satqı müqavilələrində göstərilmiş 3 (üç) ən yüksək qiymətin orta göstəricisi əsasında müəyyən edilir. Torpağın qiymətinin onun bazar qiyməti əsasında müəyyən edilməsi üçün alınan torpağı 100 metrədək əhatə edən ərazi üzrə, həmin ərazidə torpaqla bağlı bazar mövcud olmadıqda alınan torpağı 250 metrədək əhatə edən ərazi üzrə, həmin ərazidə torpaqla bağlı bazar mövcud olmadıqda alınan torpağı 500 metrədək əhatə edən ərazi üzrə mövcud olan, alınacaq torpağa uyğun torpağın bazar qiyməti əsas götürülür.

Torpağın qiymətinin onun bazar qiyməti əsasında müəyyən edilməsi üçün alınan torpağı 500 metrədək əhatə edən ərazidə torpaqla bağlı bazar mövcud olmadıqda həmin torpağın bazar qiyməti yerləşdiyi inzibati ərazi vahidinə uyğun olaraq rayon, şəhər və şəhər rayonlarında mövcud olan, alınacaq torpağa uyğun torpağın bazar qiyməti əsas götürülür.

- Narahatlıq üçün kompensasiya haqqında 63-cü maddədə narahatlıq üçün kompensasiya qiymətləndirilərkən nəzərə alınmalı olan məqamlar göstərilir. Qeyd olunanlara aşağıdakılar daxildir:
 - Təsirə məruz qalan şəxslərin mal-qarasının təhlükəsiz və salamat şəkildə nəql edilməsi ilə bağlı xərclər;
 - Torpağın alınması ilə əlaqədar və/və ya keçid dövründə hər hansı gəlir itkisi;

- LTMQŞ-lərin yeni yaşayış yerində onların şəraitinə uyğun olan iş yerində işləyə bilməsi üçün tələb olunan təlimlə bağlı xərclər;
- Təsirə məruz qalan şəxslərin ailələrinin ehtiyaclarının ödənilməsi üçün qida məhsulları onların torpaqlarından təmin edildiyi halda, həmin şəxslərin qida məhsulları ilə mütləq təmin edilməsi xərcləri;
- Kompensasiya ilə bağlı təklifin qəbul edilməsi haqqında 68-ci maddədə qeyd olunur ki, təklifin ünvanlandığı şəxs həmin təklifi aldıqdan sonra 40 gün müddətində aşağıdakılarla bağlı qərar qəbul etməlidir:
 - Verilən kompensasiyanı tam və ya qismən qəbul etmək;
 - Verilən kompensasiyanı etirazla tam və ya qismən qəbul etmək;
 - Verilən kompensasiyadan tam və ya qismən imtina etmək

Verilən kompensasiyadan tam və ya qismən imtina etdiyi halda, təklifin ünvanlandığı şəxs mübahisəni aşağıdakı 75-ci maddədə nəzərdə tutulan şikayətlərin baxılması komissiyasına təqdim edir.

- Şikayətlərə baxılması komissiyası haqqında 75-ci maddədə qeyd olunur ki, alınan torpağın yerləşdiyi müvafiq inzibati ərazi vahidi üzrə müvafiq icra hakimiyyəti orqanı torpağın alınması ilə əlaqədar alınmanın təsirinə məruz qalan şəxslər tərəfindən verilmiş şikayətləri həll etmək üçün dinləmək, araşdırmaq və bütün səylərini istifadə etmək funksiyalarına malik olan, müvafiq şəxslərdən ibarət şikayətlərin baxılması komissiyası təşkil edir.

Şikayətlərin baxılması komissiyasının qərarı ilə razı olmayan alınmanın təsirinə məruz qalan şəxs iddianı və ya şikayəti nəzarət orqanına təqdim edə bilər.

Yuxarıda qeyd olunanlara və layihənin təsirinə məruz qalan şəxslərə dair cari məlumata əsasən, aşağıdakılara görə kompensasiya veriləcək:

- Otlaq sahələrinin itirilməsi – itirilmiş torpaqlarla müqayisədə eyni keyfiyyətdə, ölçüdə, eyni potensial məhsuldarlığa malik alternativ otlaq sahələrinin təmin edilməsi şəklində ödənilməli olan əsas kompensasiya.
- Bitkilərin itirilməsi – bitki toplamaq üçün alternativ torpaqların təmin edilməsi şəklində ödənilməli olan əsas kompensasiya.
- Fermerlər və bitki toplayanlar tərəfindən gəlirin itirilməsi - Yeni alternativ torpaqlara keçid zamanı gəlir əldə etmə qabiliyyətinin itirilməsinə görə tam əvəzetmə dəyəri ilə pul kompensasiyası
- İşçilər tərəfindən əmək haqqının itirilməsi - Yeni alternativ torpaqlara keçid zamanı əmək haqqının itirilməsinə görə tam əvəzetmə dəyəri ilə pul kompensasiyası

Otlaq sahəsinin itirilməsi, bitkilərin itirilməsi, gəlirin itirilməsi və əmək haqqının itirilməsi ilə əlaqədar bütün kompensasiya hüquqları üçün yuxarıdakı təyinat matrisasına (Cədvəl 7-1) istinad etməyiniz xahiş olunur.

7.4.1 Qiymətləndirmə metodologiyası

əvəzetmə dəyərinin müəyyən edilməsi üçün qiymətləndirmə metodu Yekun YVBP mərhələsində cəlb olunacaq qeydiyyatdan keçmiş müstəqil qiymətləndirici tərəfindən təmin ediləcək. Bu metodologiya sənədləşdiriləcək və Yekun YVBP-yə daxil ediləcək.

Bu mərhələdə gözlənilir ki, qiymətləndirici fermerlər və bitki toplayanların gəlir əldə etmə qabiliyyətinin itirilməsini hesablamaq üçün əvvəlki maliyyə ilindən əldə edilən gəliri və bütün keçid dövrünü əsas götürəcək. Eyni yanaşma işçilərə/çobanlara da şamil olunacaq.

Eyni keyfiyyətə, ölçüyə və potensial məhsuldarlığa malik olan alternativ torpaqlar təmin edilmədiyi və ya təmin edilməsi mümkün olmadığı hallarda, qiymətləndirici otlaq sahəsinin itirilməsini alınan torpağın (yəni, TİM çərçivəsində layihəyə ayrılmış torpaq sahəsinin) bazar qiymətinə əsasən hesablayacaq (Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında Qanunun 58-ci maddəsinə uyğun olaraq).

7.4.2 Kompensasiya metodu

Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununda kompensasiyanın hesablanması metodologiyası müəyyən edilmir. Bununla belə, ödəniləcək bütün kompensasiyalar bütün təsirə məruz qalan şəxslərin yaşayış vasitələri, gəlir, yaşayış səviyyəsi və şəraiti köçürülmədən əvvəlki ilə müqayisədə pis olmamaq şərti ilə bərpa edilməli olduğu prinsipinə əsaslanacaq. Alternativ torpaqlara köçürülmə zamanı çəkilən bütün ağılabatan xərclər (əgər varsa) və cari inflyasiya kompensasiya hesablanarkən nəzərə alınacaq.

Gəlir əldə etmək qabiliyyətinin itirilməsinə görə kompensasiya Azərbaycanda müəyyən edilmiş minimum aylıq əmək haqqından az olmayacaq. Bütün LTMQŞ-lərə kompensasiya sahədə hər hansı iş başlamazdan əvvəl ödəniləcək.

Qeyd: Təfərrüatlı/xüsusi qiymətləndirmə və kompensasiya metodologiyası yekun YVBP tərkibində təqdim olunacaq.

8 İNSTITUSİONAL MƏSULİYYƏT

YVBP-nin planlaşdırılması, hazırlanması və həyata keçirilməsi müxtəlif prosesləri və fərqli vəzifə və cavabdehlikləri olan müxtəlif tərəfləri/maraqlı tərəfləri əhatə edir. Torpağın alınması və köçürülmə prosesində müxtəlif qurumlar və təsisatlar müxtəlif funksiyalara görə cavabdehdir. Azərbaycan qanunvericiliyində nəzərdə tutulub ki, torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması barədə qərar Dövlət tərəfindən verilir.

8.1 Hökumət qurumu

8.1.1 Sitalçay bələdiyyəsi

Sitalçay bələdiyyəsi YVBP proseslərində fəal iştirak edir. Onların vəzifələri aşağıdakılardan ibarətdir:

- Xızı rayonunun Sitalçay bələdiyyəsi ərazisində yerləşən torpaq sahəsinin Layihəyə ayrılması;
- Xızı rayonunun Sitalçay bələdiyyəsi ərazisində alternativ torpaq sahələrinin müəyyən edilməsi və LTMQŞ-lərə ayrılması;
- Təklif olunan alternativ torpaq sahələrini Dövlət Reyestrində qeydiyyatla almaqla və hərracların/satışların hərrac mərkəzi tərəfindən keçirilməsini təmin etməklə torpaq hərracları prosesində fermerlərə dəstək;
- Yeni torpaq icarə müqavilələrinin verilməsi və fermerlərlə icarə müqavilələrinin imzalanması;
- LTMQŞ-lərin alternativ torpaqlara köçürülməsinə nəzarət; və
- LTMQŞ-lər və Layihəçi arasında məlumat mübadiləsində yardımın göstərilməsi.

8.1.2 Xızı Rayon İcra Hakimiyyəti

Xızı rayon İcra Hakimiyyəti YVBP proseslərinə cəlb olunub. Onların vəzifələri aşağıdakılardan ibarətdir:

- Layihə üçün torpaq sahəsinin ayrılması;
- Xızı rayonunun ərazisində alternativ torpaq sahələrinin müəyyən edilməsi və LTMQŞ-lərə ayrılması;
- Təklif olunan alternativ torpaq sahəsinin Dövlət Reyestrində qeydiyyatla alınması üçün Hərrac Mərkəzi ilə torpaq hərracı prosesində fermərə dəstək;
- Yeni torpaq icarə müqavilələrinin verilməsi və fermerlərlə icarə müqavilələrinin imzalanması;
- LTMQŞ-lərin alternativ torpaqlara köçürülməsinə nəzarət; və

- LTMQŞ-lər və Layihəçi arasında məlumat mübadiləsində yardımın göstərilməsi.

8.2 ACWA Power

Layihəçi qismində ACWA Power şirkəti YVBP-nin hazırlanması və həyata keçirilməsində mühüm rol oynayacaq. Onun bəzi vəzifə və cavabdehliklərinə aşağıdakılar daxildir:

8.2.1 Baş direktorun müavini (Layihə Şirkəti)

- YVBP üzrə ehtiyac və həyata keçirilmə tələbləri başa düşmək;
- YVBP-nin həyata keçirilməsinə dəstək vermək;
- YVBP-nin həyata keçirilməsi üçün insan və maliyyə resurslarının ayrılmasını təmin etmək; və
- YVBP-nin həyata keçirilməsinə nəzarət etmək və yoxlamaq üçün müstəqil E və S məsləhətçisinin təyin edilməsini təmin etmək.

8.2.2 Biznesin inkişafı qrupu (Azərbaycan heyəti)

- YVBP hazırlandıqdan və yekun vəziyyətə gətirildikdən sonra LTMQŞ-lərin yekun hüquqlarının və yaşayış vasitələrinin bərpası paketlərinin açıqlanması;
- Pul kompensasiyasına cavabdeh olan komitə də daxil olmaqla Yaşayış vasitələrinin bərpası üzrə qrupun yaradılması;
- Bələdiyyə ilə yeni TİM-nin təmin edilməsində, TİM-nin Dövlət Torpaq Agentliyində qeydiyyatda alınmasında və s. fermerlərə dəstək olmaq üçün lazım olan personalın təyin edilməsi;
- Yaşayış vasitələrinin bərpasına dəstək proqramlarının təmin edilməsi üçün ekspertlərin, məsələn, fermerlə və çobanlara (konkret haldan asılı olaraq) heyvandarlığa dair təlimlərin keçirilməsi üçün heyvandarlıq üzrə texniklərin təyin edilməsi; və
- MST üzrə Podratçının və İTX şirkətinin (konkret haldan asılı olaraq) kompensasiya siyasətindən xəbərdar olmasını və belə siyasətlərin hər hansı şəkildə pozulmasının qarşısını almaq üçün monitorinqinin təmin edilməsi.

8.2.3 Maliyyə şöbəsi

- YVBP icra qrafikinə uyğun olaraq pul kompensasiyası paketinin LTMQŞ-lərin fərdi bank hesablarına ödənilməsi və hər hansı digər əlavə keçid dəstəyinin təmin edilməsi; və
- Bütün LTMQŞ kompensasiya paketlərindən əlavə gəlir vergisinin vaxtında ödənilməsinin təmin edilməsi.

8.2.4 EvəS tədbirlərinin icrası üzrə menecer

- YVBP çərçivəsində yaradılmış Şikayətlərə Baxılma Mexanizmi və İctimai Məlumat Mərkəzi vasitəsilə daxil olan şikayətlərə YVBP icra qrupu ilə əlaqəli surətdə baxılması, o cümlədən zəruri resursların ayrılması;
- YVBP ilə əlaqədar daxil olan şikayətləri izləmək və həll etmək üçün tikinti və istismar fazalarında İcma ilə əlaqələr üzrə məsul işçi ilə koordinasiya, o cümlədən məlumatın müəyyən olunmuş müddətlər ərzində LTMQŞ-lərə çatdırılması;
- YVBP-nin icra vəziyyətinin monitorinqi və barəsində hesabatların təqdim edilməsi; və
- Biznesin inkişafı qrupu ilə əlaqələndirməklə kreditrlara monitorinq və audit hesabatlarının təqdim edilməsi.

8.2.5 İR üzrə menecer

- Biznesin inkişafı qrupu və Maliyyə şöbəsi ilə əlaqələndirməklə LTMQŞ-lərin kompensasiya paketləri üzrə fərdi müqavilələrin hazırlanması;
- Fermerləri və çobanları dəstəkləmək üçün lazım olan ekspertlərin, yəni maliyyə məsləhətçisi, heyvandarlıq üzrə mütəxəssis və s. təyin edilməsi üçün müqavilələrin hazırlanması; və
- Layihə şirkəti ilə LTMQŞ-lər arasında bütün müqavilələrin, o cümlədən LTMQŞ-ləri dəstəkləyən müxtəlif ekspertlərlə imzalanmış müqavilələrin uçotunun aparılması.

8.3 Ətraf mühit və sosial məsələlər üzrə müstəqil məsləhətçi

Bu sənəddə qeyd olunan monitorinq tələblərinə uyğunluğu təmin etmək və aşağıdakıları yerinə yetirmək üçün ACWA Power ətraf mühit və sosial məsələlər üzrə müstəqil məsləhətçi təyin edəcək:

- YVBP-nin həyata keçirilmə prosesinə nəzarət etmək və kreditrlara təqdim etmək üçün YVBP-nin həyata keçirilməsinə dair monitorinq hesabatları hazırlamaq;
- Qiymətləndirmə prosesində və YVBP-nin icrası və monitorinqi müddətində meydana çıxan hər hansı məsələlər barədə ACWA Power şirkətinə məlumat vermək;
- Kreditrlara təqdim olunan monitorinq hesabatlarında YVBP-nin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar hər hansı uyğunsuzluq və düzəldici tədbirlər barədə rəy bildirmək; və
- Kreditrların tələblərinə uyğun olaraq düzəliş tədbirlərinin həyata keçirilməsini tələb edən məsələlərə dair tövsiyələr vermək.

8.4 Qiymətləndirmə üzrə məsləhətçi

İnventarlaşdırma və qiymətləndirmə prosesi qanuni lisenziyalı qiymətləndirmə firmasında işləyən qeydiyyatdan keçmiş müstəqil qiymətləndirici tərəfindən həyata keçiriləcək. Qiymətləndirici otlaqların qiymətləndirilməsi və kompensasiya hesablamalarına cəlb olunacaq.

9 İCRA QRAFİKİ

YVBP-nin həyata keçirilməsi bütün LTMQŞ-lərə kompensasiyaların ödənilməsini, həmçinin bu prosesin monitorinqini əhatə edəcək. Bu YVBP sənədinə və Azərbaycan Respublikasının Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında Qanununa uyğun olaraq, bütün LTMQŞ-lər hər hansı tikinti işləri başlamazdan əvvəl kompensasiya alacaqlar. Bundan əlavə, tikinti işləri açığqlama və LTMQŞ-lərlə məsləhətləşmələr tamamlanana qədər başlanmayacaq.

YVBP-nin hazırlanması və həyata keçirilməsi Layihənin ümumi icra qrafikinə uyğun olaraq planlaşdırılacaq.

9.1 Yaşayış Vasitələrinin Bərpası Planı - Qrafik

Yaşayış vasitələrinin bərpası planının hazırlanması və həyata keçirilməsi üçün nəzərdə tutulan qrafik aşağıda təqdim olunur. Nəzərə almaq lazımdır ki, ardıcılıq dəyişə və gözlənilməz hallara görə gecikmələr baş verə, bu isə icra müddətində düzəlişlərə səbəb ola bilər.

Cədvəl 9-1 YVBP-nin hazırlanması və həyata keçirilməsi qrafiki

Fəaliyyət	Cavabdehlik	Təxmini müddət
LTMQŞ-lərin müəyyən edilməsi	Sitalçay bələdiyyəsi, ACWA Power, 5 Capitals və Juru Energy	Fevral, avqust, noyabr 2021 və mart 2022 (Mövcud LTMQŞ-lərin təsdiq edilməsi davam edir).
Maraqlı tərəflərin cəlb olunması	ACWA Power, 5 Capitals və Juru Energy	LTMQŞ-lər və müvafiq maraqlı tərəflərlə məsləhətləşmələr 2021-ci ilin fevralında başlayıb və Layihə həyata keçirildiyi bütün müddət ərzində davam edəcək.
Yaşayış Vasitələrinin Bərpası Planının layihəsinin hazırlanması	5 Capitals və Juru Energy	1-ci təqdimat – 6 fevral 2022-ci il Yeniləmələrdən sonra 2-ci və 3-cü təqdimat – 2022-ci ilin apreli Yeniləmələrdən sonra 4-cü təqdimat – 2022-ci ilin mayı
LTMQŞ-lərin sosial-iqtisadi vəziyyətinə dair sorğular	5 Capitals və Juru Energy	12 mart - 30 aprel 2022
Son tarixin təyin edilməsi	5 Capitals və Juru Energy	12 mart - 10 aprel 2022
Yekun YVBP-nin hazırlanması (o cümlədən sahə səfərləri və alternativ otlaqlara dair görüşlər)	5 Capitals, Juru Energy	Aprel-may 2022
Otlaqların qiymətləndirilməsi	Qiymətləndirmə üzrə mütəxəssis	Təsdiq edilməlidir (çox güman ki, bu, 2022-ci il mayın ortaları - iyunun əvvəlləri arasında baş verəcək)

Fəaliyyət	Cavabdehlik	Təxmini müddət
Kompensasiya paketinin hazırlanması (keçid dəstəyi və yaşayış vasitələrinin bərpası proqramları daxil deyil)	Qiymətləndirmə üzrə mütəxəssis, 5 Capitals, Juru Energy	May 2022
İlkin kompensasiya paketinin kreditrlara təqdimatı	AYİB və AİB	May 2022
Kompensasiya paketinin LTMQŞ-lərə açıqlanması (keçid dəstəyi və yaşayış vasitələrinin bərpası proqramları daxil deyil)	ACWA Power, 5 Capitals və Juru Energy	İyun 2022
YVBP-nin və icra qrafikinə nəzərdən keçirilməsinə kreditrların cəlb edilməsi	AYİB və AİB	İyun 2022
Kompensasiya paketinin LTMQŞ-lərə açıqlanması	ACWA Power, 5 Capitals və Juru Energy	İyul 2022
YVBP-nin ictimaiyyətə onlayn açıqlanması	AYİB, AİB və ACWA Power veb saytları	İyul 2022
YVBP-nin həyata keçirilməsi		
ACWA Power və LTMQŞ-lər arasında fərdi kompensasiya müqavilələrinin imzalanması	ACWA Power, LTMQŞ-lər	İyul 2022
LTMQŞ-lərə kompensasiyaların ödənilməsi	ACWA Power	İyul 2022
Şikayətin həll edilməsi	ACWA Power, 5 Capitals və Juru Energy	Davamlı
Monitoring		
Kreditrlara rüblük və illik monitoring hesabatlarının təqdim edilməsi	ACWA Power, E və S məsələləri üzrə müstəqil məsləhətçi	1-ci rüblük monitoring hesabatı kreditrlara 2022-ci ilin dekabrında və illik hesabat isə 2023-cü ilin avqustunda təqdim olunmalıdır
Yekun 3-cü tərəf xarici auditi	E və S məsələləri üzrə müstəqil məsləhətçi	ACWA Power və kreditrlar arasında tələb olunan monitoring müddətinə dair razılaşma əsasında müəyyən edilir

Qeyd: Yaşayış vasitələrinin bərpası üçün ətraflı tədbirlər və ya proqramlar Yekun YVBP-yə daxil ediləcək. Qeyd olunanlar AYİB İSR 5-ə (Torpaqların alınması, məcburi köçürülmə və iqtisadi sabitliyin pozulması) və BMK-nın 5-ci moduluna (Yaşayış vasitələrinin bərpası və yaxşılaşdırılması) uyğun olaraq LTMQŞ-lər və müvafiq maraqlı tərəflərlə məsləhətləşmələr əsasında hazırlanacaq.

Cədvəl 9-2 YVBP-nin icra qrafiki

Vəzifə	FEV	AVQ	NOY	FEV	MAR	APREL	MAY	İYUN	İYUL	AVQ	SENT	OKT	NOY	DEK	YAN	FEV	MAR	APR	MAY	İYUN	İYUL	AVQ	SENT	OKT	NOY	DEK	
	2021			2022											2023												
LTMQŞ-lərin müəyyən edilməsi																											
Maraqlı tərəflərin cəlb olunması																											
Yaşayış Vasitələrinin Bərpası Planının layihəsinin hazırlanması																											
LTMQŞ-lərin sosial-iqtisadi vəziyyətinə dair sorğular																											
Son tarixin təyin edilməsi																											
Yekun YVBP-nin hazırlanması (o cümlədən sahə səfərləri və alternativ otlaqlara dair görüşlər)																											
Otlaqların qiymətləndirilməsi																											
Kompensasiya paketinin hazırlanması (keçid dəstəyi və yaşayış vasitələrinin bərpası proqramları daxil deyil)																											
İlkin kompensasiya paketinin kreditlərə təqdimatı																											
YVBP-nin və icra qrafikinə nəzərdən keçirilməsinə kreditlərin cəlb edilməsi																											
Kompensasiya paketinin LTMQŞ-lərə açıqlanması																											
YVBP-nin ictimaiyyətə onlayn açıqlanması																											
LTMQŞ-lərə kompensasiyaların ödənilməsi																											
Şikayətlərə baxılması (layihə davam etdiyi müddətdə)	Layihə davam etdiyi müddətdə, o cümlədən mərhələli ödəniş dövrü ərzində LTMQŞ-lər üçün əlçatan olmalıdır.																										
Kreditlərə rüblük monitoring																											

Vəzifə	FEV	AVQ	NOY	FEV	MAR	APREL	MAY	İYUN	İYUL	AVQ	SENT	OKT	NOY	DEK	YAN	FEV	MAR	APR	MAY	İYUN	İYUL	AVQ	SENT	OKT	NOY	DEK
	2021			2022											2023											
hesabatlarının təqdim edilməsi																										
Kreditrlara illik monitoring hesabatlarının təqdim edilməsi																										
Kompensasiya ödənişlərinin birinci mərhələsi üçün yekun 3-cü tərəf xarici auditi.	Müəyyən edilməlidir																									

10 MONİTORİNG VƏ HESABAT VERMƏ

Monitoring və hesabatların təqdim edilməsi burada müzakirə edilən tədbirlərin həyata keçirilməsinin, daha sonra isə YVBP-nin həyata keçirilməsinin tərkib hissəsi olacaq. Monitoringin əsas məqsədi yaşayış vasitələrinin bərpasının nəticələrinə münasibətdə YVBP-nin icrasının gedişatını, onların LTMQŞ-lərin yaşayış səviyyələrinə təsirini və YVBP-nin məqsədlərinə nail olunub olunmadığını və/və ya hər hansı düzəldici tədbirlərin lazım olub olmadığını qiymətləndirməkdən ibarət olacaq. Əsas monitoring göstəriciləri ən azı aşağıdakıları ehtiva edəcək:

- YVBP-nin məqsədlərinin həyata keçirilməsi və YVBP-də nəzərdə tutulan bütün öhdəliklərin yerinə yetirilib yetirilməməsi;
- Təsir azaltma tədbirlərinin həyata keçirilməsinin və onların effektivliyinin, habelə Azərbaycan qanunvericiliyinin və kreditorların tələblərinə uyğunluğunun qiymətləndirilməsi;
- Kompensasiya müqavilələrinin sayı;
- Pul kompensasiyası almış LTMQŞ-lərin sayı və vəsaitlərin necə xərcləndiyi;
- Keçid dəstəyi almış LTMQŞ-lərin sayı;
- LTMQŞ-lər ilə əlaqədar tədbirlərin iqtisadi sabitliyin pozulmasından əvvəlki ilkin şərtlərlə müqayisədə sosial-iqtisadi vəziyyəti;
- Tikinti fazasından sonra Layihə sahəsində bərpa olunan otlaqların ümumi sahəsi, yəni, açıq anbar sahələri, anbar meydançaları və s. üçün;
- İctimai Məlumat Mərkəzinin (İMM) və şikayətlərə baxılma mexanizminin effektivliyi
 - Bütün LTMQŞ-lər İMM/şikayətlərə baxılma mexanizmindən xəbərdardır və onun mövcudluğu və ona necə müraciət etmək barədə məlumatlandırılıblar.
 - Daxil olmuş və qeydə alınmış şikayətlərin ümumi sayı, layihə səviyyəsində həll olunmuş işlər, kreditorlar tərəfindən qəbul edilmiş xüsusi proses vasitəsilə onların həlli üçün tələb olunmuş müddət.
 - Daxil olmuş şikayətlərin sayı və səbəbləri.
 - Məhkəməyə təqdim olunmuş şikayətlərin sayı və məsələnin məhkəmədə həllinə sərf olunan vaxt və s.
- YVBP-nin həyata keçirilməsində iştirak edən maraqlı tərəflərlə davam edən məsləhətləşmələrin gündəliyi və nəticələri.
 - Qeyd olunanlara ətraflı görüş protokolları və imzalanmış iştirak vərəqələri aid olmalıdır
- LTMQŞ-lərin yaşayış vasitələrinin bərpa edilib edilmədiyinin qiymətləndirilməsi.

Bundan əlavə, yaşayış vasitələrinin səmərəli bərpasını nümayiş etdirmək üçün həyata keçirilən tədbirlərin nəticələri sosial-iqtisadi sorğular vasitəsilə toplanmış məlumatlar əsasında izləniləcək. Konkret olaraq, həssas LTMQŞ-lərin öz yaşayış vasitələrini effektiv şəkildə bərpa edə bilib

bilmədiklərini müəyyən etmək üçün səylər göstəriləcək. Yaşayış vasitələrinin bərpasının monitorinqi üçün nəticə göstəriciləri aşağıdakıları əhatə edəcək:

- Ev təsərrüfatlarının gəliri artmış LTMQŞ-lərin sayı və faiz nisbəti;
- Mənzil şəraiti yaxşılaşdırılmış LTMQŞ-lərin sayı və faiz nisbəti;
- Əmlak sahibliyi yaxşılaşmış LTMQŞ-lərin sayı və faiz nisbəti;
- Aylıq xərclərinin səviyyəsi artmış LTMQŞ-lərin sayı və faiz nisbəti;
- YVBP həyata keçirildiyi dövrdə daxil olan açıq və bağlı şikayətlərin sayı; və
- YVBP həyata keçirildiyi müddətdə LTMQŞ-lərin layihəyə münasibəti.

10.1 Auditlər

10.1.1 Daxili audit

LVBP həyata keçirildiyi müddətdə Layihə şirkəti tərəfindən auditlər aparılacaq. Auditlərin məqsədləri ən azı aşağıdakılardan ibarət olacaq:

- Həyata keçirilmiş təsir azaltma tədbirləri məcmusunun nəzərdən keçirilməsi;
- İcra nəticələrinin YVBP məqsədləri ilə müqayisəsi;
- Məlumatın açıqlanmasının və LTMQŞ-lərlə davamlı məsləhətləşmələrin nəzərdən keçirilməsi;
- Şikayətlərə baxılma mexanizminin nəzərdən keçirilməsi;
- Kompensasiya ödənişlərinin, o cümlədən yaşayış vasitələrinin bərpası proqramlarının həyata keçirilməsinin vəziyyəti; və
- Büdcə və vaxt qrafikləri daxil olmaqla, məqsədlərə nail olmaq üçün (tələb olunduqda) zəruri tədbirləri əks etdirən Düzəldici Tədbirlər Planı.

10.1.2 Üçüncü tərəf auditli

Layihə Şirkəti YVBP-nin həyata keçirilməsinin LTMQŞ-lərin yaşayış vasitələrinin, həyat səviyyəsinin bərpasında effektiv olub olmadığını və sözügedən plan həyata keçirildiyi müddətdə YVBP məqsədlərinin əldə edilib edilmədiyini yoxlamaq üçün tamamlama/yekun audit aparmaq məqsədilə yaşayış vasitələrinin bərpası və kompensasiya sahələrində təcrübəsi olan müstəqil təşkilat cəlb edəcək. Bu yekun audit YVBP tədbirlərinin həyata keçirilməsindən 24 ay sonra keçiriləcək.

Audit aparmazdan əvvəl müstəqil məsləhətçi və kreditorlar texniki tapşırıqları razılaşdırmalıdır. Xarici audit daxili monitorinqin və auditin etibarlılığını müəyyən edəcək və ən azı aşağıdakıları əhatə edəcək:

- Daxili monitoring hesabatlarına nəzərdən keçirilməsi və yoxlanılması;
- İcra nəticələrinin YVBP məqsədləri ilə müqayisəsi;
- Şikayətlərə baxılma mexanizminin effektivliyini nəzərdən keçirilməsi və bütün şikayətlərə baxıldığıнын yoxlanılması;
- YVBP çərçivəsində nəzərdə tutulan bütün kompensasiyaların və hüquqların LTMQŞ-lərə çatdırıldığıнын yoxlanılması
- LTMQŞ-lərin yaşayış vasitələrinin Layihədən əvvəlki səviyyələrə qaytarıldığı və ya yaxşılaşdırıldığıнын yoxlanılması; və
- Məqsədlərə nail olmaq (tələb olunduqda) və qrafikə uyğunluğu təmin etmək üçün zəruri tədbirləri əks etdirən Düzəldici Tədbirlər Planı.

10.2 İcra üçün büdcə

Yekun YVBP çərçivəsində ətraflı büdcə tərtib olunacaq. Həmin büdcəyə LTMQŞ-lər üçün kompensasiyalar, həssas ailələr üçün əlavə dəstək daxil olmaqla keçid dəstəyi, yaşayış vasitələrinin bərpasına yönəlmiş tədbirlərin həyata keçirilməsi və monitoringi üçün büdcə daxildir. Layihə Şirkəti həmçinin gözlənilməz hallar üçün məbləğ, eləcə də Layihə çərçivəsində tikinti işləri ilə əlaqədar gözlənilməz zərər/itkiləri kompensasiya etmək üçün büdcə ayıracaq.